

Jämförelse av Klimatkontrakt 2030

En analys av kommunernas åtaganden
i Klimatkontrakt 2030

OKTOBER 2021

Viable Cities viablecities.se

Titel: Jämförelse av Klimatkontrakt 2030 - en analys av kommunernas del i klimatkontrakt 2030

Författare: Björn Sigurdson (huvudförfattare), Måns Norlin (medförfattare) och Sina Hagdoost (digitala visualiseringar), Sustainable Advantage AB

Serie: Viable Cities Report 2021:7

ISBN: 978-91-7899-019-1

Publicerad: 2021-10-19

Utgivare: Viable Cities

Diarienummer: 2017-008299

Om Viable Cities

Viable Cities är ett program inriktat på innovation för klimatneutrala och hållbara städer. Uppdraget är att snabba på klimatomställningen i städer till 2030, med digitalisering och medborgar-engagemang som möjliggörare. Programmet får stöd i en gemensam satsning av Vinnova, Energimyndigheten och Formas. Viable Cities samordnas av KTH.

Fritt tillgängligt med vissa rättigheter förbehållna. Viable Cities vill ha största möjliga spridning av de publikationer vi ger ut. Därför kan publikationerna utan kostnad laddas ner via www.viablecities.com. Vår hantering av upphovsrätt utgår från Creative Commons Erkännande-IckeKommersiell-DelaLika (läs mer på www.creativecommons.se). Det innebär i korthet att det är tillåtet att dela, det vill säga att kopiera, distribuera och sända, remixa, anpassa och bygga vidare på verket, på villkor att Viable Cities och författaren anges, ändamålet är icke kommersiellt och bearbetningar licensieras under samma villkor.

Viable Cities programkontor

Kungliga Tekniska Högskolan, KTH | Teknikringen 10 B | 100 44 Stockholm
viablecities.se

Med stöd från

VINNOVA
Sveriges innovationsmyndighet

 Energimyndigheten

FORMAS

Strategiska
innovations-
program

Innehållsförteckning

Executive Summary	5
Om Klimatkontrakt 2030	5
Klimatkontrakt 2030 åtaganden i korthet:	5
Om rapportens syfte och upplägg	6
Analys och rekommendationer: kommunernas åtaganden	6
1. Bakgrund: Viable Cities och Klimatkontrakt 2030	16
1.1 Vilka har signerat Klimatkontrakt 2030?	16
1.2 Vad står det i Klimatkontrakt 2030?	16
2. Om denna rapport	18
3. Sammanfattningar av varje kommuns kontrakt	20
3.1 Enköpings kommun	20
3.2 Göteborgs Stad	24
3.3 Järfälla kommun	28
3.4 Lunds kommun	31
3.5 Malmö stad	35
3.6 Stockholms stad	38
3.7 Umeå kommun	42
3.8 Uppsala kommun	45
3.9 Växjö kommun	48
3.10 Klimatanpassning	51
4. Jämförande analys av kommunernas åtaganden	53
4.1 Analys och rekommendationer: klimatmål (avsnitt 3.1)	53
4.2 Analys och rekommendation: strategi (avsnitt 3.2)	64
4.3 Analys och rekommendation: organisation och ledning (avsnitt 3.3)	69
4.4 Analys och rekommendationer: samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (avsnitt 3.4)	74
4.5 Analys och rekommendation: klimatinvesteringsplaner (avsnitt 3.5)	82
4.6 Analys och rekommendation: digitalt stöd för genomförandet (avsnitt 3.6)	88
4.7 Analys och rekommendation: kommunerna som regionala innovationsnav för klimatneutrala kommuner (avsnitt 3.7)	94
4.8 Analys och rekommendation: rapportering och uppföljning (avsnitt 3.8)	98

5. Slutord.....	104
1. Klimatneutrala kommuner på väg mot att bli klimatpositiva.....	104
2. Stå upp för kommunernas roll och mandat för samverkan för systemskiften	104
3. Lägg i en organisatorisk överväxel i den kommunala organisationen	105
4. Transformera systemet görs genom lokala samarbeten och mellan nivåerna	105
5. Stadsdelsvis klimatarbete och hållbarhetsarbete som en röd tråd	105
6. Klimatanpassning saknas med behöver samordnas med klimatomställningen	105
En sista reflektion – alla kommuner ska med, med hjälp av ramlagstiftning	106
Bilaga – Sammanställning av rekommendationer	107

Executive Summary

Rapporten är en jämförande analys av nio städers Klimatkontrakt 2030 undertecknade den 11 december 2020. Uppdraget har genomförts av Sustainable Advantage AB¹.

Om Klimatkontrakt 2030

Klimatomställningen sätter det demokratiska systemet på prov. För att klara de globala klimatmålen krävs en genomgripande omställning på kort tid. Det fodrar samarbete mellan medborgare, politiker, företag och tjänstemän, på en nivå som aldrig skett förut. Nationell, regional och lokal nivå måste arbeta åt samma håll och tillsammans stötta arbetet för att nå klimatneutrala städer. Och det måste gå fortare.

Klimatkontrakt 2030 är en kraftsamling från svenska städer och den nationella nivån för att snabba på utvecklingen för att klara detta. Det är ett avtal mellan nio kommuner, fyra myndigheter och den strategiska innovationsplattformen Viable Cities där alla parter tar på sig att samarbeta och konkret bidra till att öka takten i klimatomställningen.

Kontraktet är ett långsiktigt åtagande som säkrar samarbetet mellan städerna och den statliga nivån. Eftersom det inte finns någon glasklar väg framåt kommer Klimatkontrakt 2030 att utvecklas över tid. Det ska revideras varje år, både på lokal nivå och på den nationella nivån. I centrum står utvecklandet av lokala klimatinvesteringsplaner.

Klimatkontrakt 2030 åtaganden i korthet:

- **De nio kommunerna** är: Enköping, Järfälla, Göteborg, Stockholm, Malmö, Lund, Umeå, Uppsala och Växjö. De ska arbeta för att bli klimatneutrala 2030. Det ska ske genom att öka sin innovationsförmåga, det vill säga förmågan att samarbeta på nya och effektiva sätt inom kommunen och tillsammans med andra i samhället. De ska engagera medborgarna, företag, akademi och civilsamhälle.
- **De fyra myndigheterna** Energimyndigheten, Vinnova, Formas och Tillväxtverket ska bland annat:
 - se över lagar och regler för att underlätta för kommunerna att gå före i klimatomställningen
 - skapa en nationell plattform som underlättar för kommuner att finansiera insatser och investera i klimatomställning
- **Viable Cities** ska stötta städernas klimatomställning på flera sätt: stötta processerna för förändringar av regler och policy, underlätta långsiktigt och systematiskt innovationsarbete, samordna möjligheter till finansiering samt stödja städernas eventuella ansökningar till EU-utlysningar.

¹ Se mer om företaget www.sustainableadvantage.io

I klimatkontratket finns det **tre gemensamma strategiska utvecklingsprojekt för år 2021**: samverkan med de lokala aktörerna med fokus på medborgarengagemang, långsiktig klimatinvesteringsplan och digitalt stöd till klimatomställningen.

Om rapportens syfte och upplägg

Syftet med rapporten är att ge underlag till den fortsatta utvecklingen av Klimatkontrakt 2030. Arbetet ska bidra till ett fördjupat lärande mellan städer, myndigheter och programledningen i Viable Cities.

I rapportens första del görs en sammanfattning av varje stads åtaganden. Där lyfts särdrag och intressanta komponenter fram från varje kommuns klimatkontrakt. Det utgör inte en fullständig beskrivning av klimatarbetet i kommunen.

I rapportens andra del görs en samlad analys av det som står i Klimatkontraktets avsnitt om kommunernas åtaganden samt i bilagorna. Analysen mynnar ut i ett antal rekommendationer. Rekommendationerna är även sammanställda i en tabell i en bilaga.

Mål med analysen:

- att fånga väsentliga likheter och skillnader mellan de kommunkontrakten,
- att dra möjliga lärdomar för vidareutveckling av klimatkontrakten,
- att lyfta fram generella utmaningar och framgångar mm att arbeta vidare med,
- att identifiera "koncept" som skulle kunna göras gemensamma i fortsatt arbete,
- att identifiera potentiella områden för ambitionshöjningar.

Det finns även ett slutord med övergripande rekommendationer och inspel.

Analys och rekommendationer: kommunernas åtaganden

I Klimatkontrakt 2030 finns ett avsnitt (3) med kommunernas åtaganden. Här följer det viktigast ur analysen av avsnittet och rekommendationerna för fortsatt arbete. Särskilt lyfts det som berör eller inbegriper myndigheterna och den statliga nivån. Samtliga rekommendationer finns med i rubrikform.

1. Analys och rekommendationer: klimatmål (avsnitt 3.1)

I avsnitt 3.1 i klimatkontraktet anger kommunerna sina politiskt antagna klimatmål. I centrum för samarbetet via klimatkontrakten står de kommungeografiska klimatmålen, som rör kommunens geografiska område. Många kommuner har även kommunorganisatoriska klimatmål, alltså mål för den egna verksamheten.

Samtliga kommuner placerar klimatmålet och klimatarbetet i det bredare sammanhanget hållbar utveckling, idag manifesterade som FN:s Agenda 2030 och de 17 globala hållbarhetsmålen. I denna rapport begränsas analysen till själva klimatmålen.

Det finns sju rekommendationer för avsnitt 3.1 Klimatmål:

- Använd kommunernas ledarskap med mål i linje med Parisavtalet för att mobilisera fler
- Samlas kring formuleringar och definitioner samt höjd ambitionsnivå på klimatmålen
- Låt konceptet rättvis koldioxidbudget influera klimatmålen
- Utveckla klimatmålen för konsumtionsbaserade (scope 3) klimatmål
- Kommunorganisatoriska klimatmål som hävstång, nu med fokus på scope 3
- Utveckla klimatmål för nya och gamla stadsdelar som bas för en röd tråd i arbetet
- Stad och kommun – olika fort fram?

Kommunerna tar ledningen med klimatmål i linje med Parisavtalet

Den kommunala världen har sedan länge visat ledarskap. Många svenska kommuner gick tidigt före nationen genom att sätta tydliga och långsiktiga klimatmål såsom fossilfritt 2050 samtidigt som Sverige hade låga ambitioner. Kommunernas klimatmål som redovisas i klimatkontrakten visar att kommunerna återigen vill gå före. Nu höjer kommunerna ribban och sätter mållåret 2030. Sammanställningen av de nio kommunernas klimatmål visar på att de flesta redan har eller håller på att ta fram mål med ett globalt etiskt perspektiv med sikte på att vara fossilfria, använda enbart förnybara energikällor, ha nära noll-utsläpp eller vara klimatneutrala till 2030 och sedan gå vidare till att bli klimatpositiva.

Kommunerna har en roll att skapa en gemensam målbild och ett sammanhang som får alla aktörer och medborgare att känna tillit till att var och en bidrar, så att ingen inväntar någon annan. Här spelar mobiliserande målord som klimatneutralt och klimatpositivt en viktig roll. Den typen av mål behöver inte detaljdefinieras, det blir kontraproduktivt. Däremot behöver de fyllas med några bärande principer för att begreppet inte ska bli urvattnat. Ett par givna är: låga utsläpp från fossila bränslen, hålla en koldioxidbudget utifrån ett globalt rättviseperspektiv för resursstarka kommuner och länder, arbeta med kolinlagring samt bidra positivt till global ekologisk återhämtning och global välfärd.

2. Analys och rekommendation: strategi (avsnitt 3.2)

Kommunerna beskriver sina styrdokument och strategier i avsnitt 3.2. Det kan konstateras att kommunerna har olika angreppssätt både till formulering och innehåll i beskrivningar av sina strategier i klimatkontrakten.

Det finns fem rekommendationer för avsnitt 3.2 strategier:

- Vision och övergripande mål som strategi
- Samla strategierna
- Klimatfärdplaner som samskapas av lokala aktörer som strategi
- Prioriterade omställningsområde som strategi
- Satsningar på geografiska delområden som strategi

Strategier är viktiga och förtjänar omsorg. Ett samarbete inom Klimatkontrakt 2030 kring struktur, innehåll och formulering av strategier bör bli värdefullt. Särskilt för att stödja utvecklingen av klimatinvesteringsplanerna. Ett fokus kan vara att formulera en samlad och övergripande strategi. Ett annat fokus kan vara vässa och samla befintliga skrivningar så att enskilda fokusområden tillsammans kan bidra till att ge resultat på en strukturell nivå, men också kan bidra till att mobilisera en bredd av aktörer.

3. Analys och rekommendation: organisation och ledning (avsnitt 3.3)

Några kommuner beskriver pågående försök till nya organisatoriska grepp för att skapa nödvändig institutionell kapacitet att driva omställningen tillräckligt snabbt och brett. Göteborg beskriver att de nu organiserar en särskild omställningsfunktion, vilket kan få stor betydelse. Umeå kommun håller på att ta fram förslag till ny styrmodell för omställningsarbete, men nya former av ledning och styrning, samt nya strukturer.

Kommunerna över lag beskriver att de arbetar integrerat med klimat och hållbarhet i den ordinarie organisationen och verksamheterna. Därutöver betonas av flera kommuner att det är av vikt att kommunens olika ordinarie funktioners aktiveras och deltar i klimatomställningen: samverkan, innovation, inköp och upphandling och kommunikation. Dessa är strategiska verktyg för genomförandet och torde vara det för alla kommuner. Samtidigt måste stuprören överbryggas.

Tväarsektoriellt samarbete inom offentlig verksamhet på varje nivå för att skynda på omställningen är ett tema som lyfts inom Viable Cities. Hela ansatsen med Klimatkontrakt 2030 är att samla det nationella arbetet som i huvudsak upplevs präglas av stuprör och sektorsansatser till att fokusera på kommunerna som helhet. Det är samma idé som finns för EU:s City Climate Contract. Kommunerna har anledning att för eget effektivt arbete på lokal nivå arbeta tvärasektoriellt. Angelägenheten av ett sådant arbete förstärks om Sverige nationellt eller EU överstatligt, kan utveckla ett mer tvärasektoriellt arbetssätt gentemot kommunerna.

Ett område av särskild vikt att samarbeta kring inom kommunorganisationen är klimatanpassning. Kommunens funktioner för krisledning, samhällsplanering respektive klimatomställning behöver samverka med det gemensamma målet ett robust samhälle.

Det finns fyra rekommendationer för avsnitt 3.3 organisation och ledning:

- Tvärasektoriellt arbete inom kommunorganisationen för att klara omställningen
- Utveckla kommunal omställningsfunktion för långvarig klimatkrisihantering och accelererat arbete
- Stärk kommunal intern organisering av innovationsarbetet för klimat och aktörssamverkan samt utforska organisationsformer för jämbördig aktörssamverkan
- Organisera aktörssamverkan på stadsdelsnivå för att lyckas med systemskiften

Lägg i en organisatorisk överväxel i den kommunala organisation

Hittills i Sverige och i svenska kommuner har klimatpåverkande utsläpp minskat med max 1-2 % per år de senaste 30 åren. Takten behöver höjas till 10-14 % per år. Det är en mycket kraftig nivåhöjning. Nivåhöjningen behöver göras nu, och fortsatt framåt i minst 10-20 år. Det är mindre troligt att en ordinarie organisation klarar av det, eftersom det krävs att göra saker på nya sätt, ifrågasätta rådande kultur, vanor och förvaltningsgränser, och istället placera systemskiften i centrum för organisationen och verksamheten. Regeringen har nyligen instiftat ett klimatkollegium med sju ministrar. Frågan är hur ser en mekanism ut inom kommunal organisation vilken gör att kommunen kan leda sig själv, lokalsamhällets organisationer och företag och medborgarna i en takthöjning? Hur ser en kommunal överväxeln ut? Utforska och utveckla kommunernas ansatser till interna omställningsfunktioner för långsiktig krishantering av klimatutmaningen och för att kraftigt öka takten i klimatarbetet.

4. Analys och rekommendationer: samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (avsnitt 3.4)

Flera kommuner tydliggör i strategiavsnittet (3.2) att samverkan med lokala aktörer och medborgare är en central strategi och en förutsättning i klimatarbetet. I avsnittet om kommunernas organisation och ledning i klimatkontraktet (3.3) skriver kommunerna lite om hur de organiserar sig för samverkan. Flera är tydliga med att de tar ett ledarskap för att kommunen har ett demokrati- och utvecklingsansvar, men också för att skapa en bättre helhet och bättre effekt. I det här avsnittet (3.4) Samverkan med näringsliv, akademi och civilsamhället samt medborgare beskriver kommunerna vilka samarbeten som finns samt deras avsikter att utveckla samverkan inom ramen för klimatkontrakten.

Bred samverkan med lokalsamhället är ett av klimatkontraktets strategiska utvecklingsprojekt under 2021, vilket anges under avsnitt 6.1:

”Viable Cities och kommunen utvecklar former för samverkan mellan lokala aktörer för att vidareutveckla och förverkliga ambitionerna i klimatkontraktet, med särskild betoning på medborgarengagemang.”

Det finns fem rekommendationer för avsnitt 3.4 avseende lokal samverkan:

- Utveckla metoder och höjd i interaktionen med medborgarna
- Utveckla förmågan att möta en mångfald av individer och grupper
- Utveckla metoder för medborgarengagemang på kvarters och stadelsnivå
- Utveckla koncept för samverkan samlat med medborgare och organisationer
- Utveckla de lokala organisationerna för aktörssamverkan och koordinera samarbetena mellan lokal, regional och nationell nivå tillsammans med respektive klimatfärdplaner

Transformera systemet gör vi tillsammans lokalt och i flernivåsamarbete

De flesta av klimatkontraktskommunerna och andra kommuner har någon typ av organiserat generell klimatsamarbete med andra lokala aktörer. Andra kommuner vill intitera samarbeten. Det heter olika - pakt, allians, avtal - och fungerar lite olika, men har alla samma syfte att accelerera klimatarbetet. Det finns en stor potential i att utveckla dessa lokala plattformar i samarbetet i klimatkontrakten som helt nödvändiga organisationer för samverkan för lokal omställning.

Det finns även liknande aktörssamarbeten i flera regioner och nationellt finns Fossilfritt Sverige. Behovet av koordinering mellan alla tre nivåerna blir tydligt då alla arbetar med klimatfärdplaner. På basis av de av Fossilfritt Sveriges initierade nationella branschvisa klimatfärdplaner, tas dessutom initiativ för att skapa lokala och regionala motsvarigheter.

Rekommendationen är att forma ett nytt strategiskt utvecklingsprojekt inom klimatkontraktet för att utveckla och koordinera offentligt drivna sektors- och branschöverskridande aktörssamarbeten mellan nivåerna.

5. Analys och rekommendation: klimatinvesteringsplaner (avsnitt 3.5)

I avsnittet om kommunernas klimatinvesteringsplaner i klimatkontraktet (3.5) skriver kommunerna relativt kort vad de avser göra. Vad kommunerna vill göra framkommer istället i avsnitten om mål (3.1) och styrdokument och strategi (3.2). Hur kommunerna vill arbeta framkommer av avsnitten styrdokument och strategi (3.2), organisation (3.3), lokala samarbeten (3.4) och digitalt stöd för genomförandet (3.6). Genom att gå till klimatkontraktens bilaga erhålls ytterligare fylligare bild av kommunernas intentioner.

Klimatinvesteringsplaner är ett av klimatkontraktets strategiska utvecklingsprojekt som genomförs under 2021, vilket anges under avsnitt 6.2:

”Kommunen har för avsikt att tillsammans med Viable Cities arbeta fram en klimatinvesteringsplan med ett 2030-perspektiv, och att utveckla metoder för att beskriva samhällsekonomiska effekter av klimatomställningens systemskiften. Den ska omfatta såväl kommunala investeringar som de investeringar som sker utanför den kommunala sektorn. Syftet med denna är att bidra både till klimatomställningen och till återhämtning i ekonomin. Investeringsplanen ska kunna ligga till grund för diskussioner om finansiering av klimatinvesteringar. Den ska också kunna stödja den lokala näringspolitiken genom att visa på framtida affärsmöjligheter.”

Det finns fem rekommendationer för avsnitt 3.5 Klimatinvesteringsplaner:

- Ta lärdom från tidigare klimatinvesteringsprogram (Klimp)
- Låt klimatinvesteringsplanen bli fokuspunkten i den lokala omställningen
- Kom igång snabbt och med höjd – kombinera ihop de kommunala, nationella och internationella handlingsplanerna
- Skapa förutsättningar för fortsatt kommunalt ledarskap på det breda och det långa perspektivet
- Flernivåssamarbete och systemperspektiv för att överkomma regelhinder för klimatomställning

Kommunerna har identifierat nyckelområden för omställningen med fokus på systemförändringar och större fleråtgärder. Kommunerna pekar på att det är flera områden och sektorer där hela systemet behöver ställas om. De lyfter särskilt de områden som förväntas inte klaras utan insatser på nationell nivå och i flernivå-samarbete. Några områden som står fram är elektrifieringen av transportsystemet, kolinfångning och -lagring (CCS) samt infrastruktur för vätgas. Göteborg lyfter även nya industriprodukter och tjänster kopplat till deras petrokemiska industri. Ett annat område är möjligheterna med integrering av de tekniska infrastruktursystemen för resurseffektivitet, innovationer inom vatten och avlopp och ökat kretslopp.

Kommunerna efterlyser förändringar i regelverk och stöd för en lyckosam klimatinvesteringsplan med ett 2030-perspektiv. Staten behöver särskilt anamma ett systemperspektiv vid lagstiftning, utvecklingsarbete och utformning av styrmedel.

Kommunerna ser möjligheterna med att staten ger kommunerna fler och vassare verktyg. Det kan vara ekonomiska styrmedel eller justeringar i lagar som gör kommunala instrument mer användbara i omställningen. Och att det blir ett resultat av statens medverkan i klimatkontrakten.

För att kunna testa nya lösningar kan frizoner för innovation ("policylab") vara nödvändigt för att testa inte bara ny teknik utan även förändrat regelverk och dess effekter. Detta gäller inom de flesta områden och sektorer som kommunerna kommer att ha med i sina klimatinvesteringsplaner.

Slutligen: Ge kommunerna långsiktiga förutsättningar att utveckla och leda arbetet med klimatinvesteringsplanen. Förslagsvis i form av statligt stöd även till övergripande programsamordning utöver stöd till själva investeringarna i klimatinvesteringsplanen.

6. Analys och rekommendation: digitalt stöd för genomförandet (avsnitt 3.6)

Digitalt stöd för genomförandet är ett av klimatkontraktets strategiska utvecklingsprojekt under 2021, vilket anges under avsnitt 6.3:

"Viable Cities och kommunen utvecklar former för att använda digitala verktyg för att underlätta samskapande mellan aktörer och vägleda beslut om klimatinvesteringar."

Det finns sex rekommendationer för avsnitt 3.6 Digitalt stöd för genomförandet:

- Tillvarata digitaliseringens möjligheter för klimatomställningen – parera baksidorna
- Möjliggör att nå klimatmål genom öppna data och IoT
- Utveckla en palett av digitala verktyg för målsättning, beslutstöd och uppföljning av klimatomställningen
- Utveckla digitala tvillingar till att ge systemperspektiv och underlätta systeminnovation
- Underlätta för invånarna att välja hållbar livsstil genom samarbete och digitala verktyg
- Väsna och utveckla de digitala verktygen för medskapande för effektivare medborgarengagemang i klimatomställningen

Kommunerna med samarbetspartners använder digitaliseringen och digitala verktyg för att kommunen, lokala aktörer och medborgare lättare ska förstå och kommunicera utvecklingen, mål, strategier och åtgärder för klimatomställning. Det sker främst i syfte att underlätta aktörssamarbete respektive klimatmedvetna val bland medborgare och lokala aktörer, utöver effektivare intern kommunal styrning. Området är under snabb utveckling. En mängd digitala verktyg prövas och utvecklas. Kommunerna kommer att behöva en hel digital verktygslåda för att möta många olika syften och behov.

Inom området digitala tvillingar sker en snabb utveckling bland de flesta av kommunerna. Inriktningen är ofta på att utveckla en digital tvilling i form av en visuell fysisk avbildning av en stadsdel eller hela staden. Länka samman denna tvillingform med digital tvilling genom dataanalys och visualisering av resursflöden och påverkan på klimatet liksom uppfyllnad av klimatmålen. På så sätt utnyttjas kraften i båda ansatserna till digital tvilling fullt ut.

Kommuner i allmänhet ser möjligheterna med digitalisering för samhälls- och näringslivsutveckling och till och med nödvändigheten av den för klimatomställningen. Men de har också insett att utvecklingen inte givet gynnar samhället och kommunens invånare om teknikutvecklingen får styra. Därför behöver den pågående diskussionen och utvecklingen av policy som pågår fortsätta mellan kommuner i Sverige men även i andra länder hur en kommun kan sätta människor och samhällets behov i förarsätet för digitalisering. Rapporten rekommenderar att sätta i system att utvärdera de negativa konsekvenserna likväl som de positiva följderna av de digitala lösningars inverkan på klimatomställningen, på både lokal och global nivå.

7. Analys och rekommendation: kommunerna som regionala innovationsnav för klimatneutrala kommuner (avsnitt 3.7)

I avsnitt 3.7 Kommunerna som regionala innovationsnav för klimatneutrala kommuner redogör kommunerna främst för sitt pågående allmänna regionala samarbete och pågående allmänna regionala innovationssamarbeten. Syftet med avsnittet skulle tjäna på att tydliggöras och metodutvecklas.

Det ligger stor potential för en ökad takt i klimatomställningen i Sverige i att använda samarbetet i klimatkontrakten och Viable Cities till att inspirera och dra med fler kommuner. Samtidigt underlättar det för klimatkontraktens kommuner att ställa om när grannkommuner bidrar, eller åtminstone är medvetna om klimatambitionen att bli klimatneutralt 2030. Det är också nödvändigt då grannkommuner delar infrastrukturer och samhällsstrukturer, samt ger upphov till trafik i varandras kommuner.

En särskild potential ligger i att dra lärdom från andra nordiska länders kommuner genom de samarbeten som finns i grannregionerna: Skåne och Västerbotten.

Det finns sex rekommendationer för 3.7 Innovationsnav för klimatneutrala kommuner:

- Definiera inriktningen på arbetet med kommuner som regionala innovationshubbar
- Dra med övriga kommuner i regionen genom tydliggjord klimatambition
- Tydliggör klimatneutralitet som inriktning och mål i regionala tematiska nätverk
- Öka fokus på klimatneutralitet i de regionala innovationspartnerskapen
- Utveckla strukturer för interregional spridning av kunskap från regionala forskningssamarbeten
- Lär och sprid erfarenheter genom regionalt nordiskt samarbete

De flesta, om inte alla, av kommunerna lyfter fram sina forskningssamarbeten med akademien som möjlighet att utveckla och sprida kunskap regionalt om hur kommuner når klimatneutralitet. Parterna i Klimatkontrakt 2030 bör utveckla och stärka strukturer för nyttiggörandet av de existerande och nya regionala forskningsplattformarna inom klimatområdet, så att kunskapen sprids mellan regionerna och kommer alla regioner till del. Både till regioner som har ett eget regionalt forskningssamarbete och de som inte har det.

8. Analys och rekommendation: rapportering och uppföljning (avsnitt 3.8)

I avsnitt 3.8 Rapportering och uppföljning har kommunerna lagt fokus på klimatmålen ur ett kvantitativt perspektiv i form av mängd växthusgaser. Den kvantitativa uppföljning av klimatpåverkan är viktig och grundläggande, men ska inte heller dominera samarbetet.

I klimatkontraktet finns också ett gemensamt avsnitt som riktar in sig mer på generell och kvalitativ uppföljning och utvärdering: avsnitt 7: "Gemensamt arbete kring uppföljning, utvärdering och uppdatering".

Det finns fem rekommendationer för avsnitt 3.8 Rapportering och uppföljning:

- Använd digitala plattformar och erkända utvärderingsramar för ökad professionalitet, jämförbarhet, minskad administration och för att sprida ringar på vattnet nationellt och internationellt,
- Samarbeta kring indikatorer för scope 3 och konsumtionsbaserade utsläpp
- Utveckla uppföljning på stadsdelsnivå eller delområdesnivå
- Lokala eller gemensamma klimatpolitiska råd för kommunernas klimatarbete?
- Inspireras av Tredje-partsuppföljning av arbetssätt för "omställningsfunktionen"

Flera kommuner anger att de använder sig av internationella samarbetens ramverk och digitala plattformar för rapportering och utvärdering. Några av syftena är erfarenhetsutbyte och att mobilisera globalt. En globalt gemensam plattform för klimatomställning- och anpassning är den som utvecklats av organisationerna CDP och ICLEI. Här kan en kommun även rapportera till Globala borgmästaravtalet och EU:s borgmästaravtal samt delta i WWF:s globala klimatstadstävling One Planet City Challenge.

I WWF:s globala klimatstadstävling får alla deltagande kommuner en automatgenererad utvärdering av klimatmål – både för omställning och anpassning, klimatrisker, nuläge, planer och åtgärder mm. Ett särskilt fokus är att utvärdera kommunernas klimatmål mot rättvisa (rikare städer får högre krav) klimatmål och en adekvat klimatplan.

Rekommendationen är att samarbeta med WWF och deras utvärderingsramverk kopplat till klimatstadstävlingen för utvärdering och uppföljning enligt Klimatkontrakt 2030. Det är ett ramverk för utvärdering som matchar ambitionerna i Viable Cities-samarbetet.

GENOMGÅENDE OBSERVATIONER MED REKOMMENDATION OCH INSPEL

Klimatanpassning saknas med behöver samordnas med klimatomställningen

Det finns inte något specifikt avsnitt för klimatanpassning i klimatkontraktets nuvarande utformning. Vilket är klokt då arbetet med klimatomställning och klimatanpassning bör ske integrerat och samordnat. Men sammantaget kan konstateras att det är få klimatkontrakten som tar upp klimatanpassning på ett fylligare sätt. Oftast finns bara korta hänvisningar enbart i bilagan till respektive stads kontrakt. Dessa korta hänvisningar gör inte alls rättvisa åt ett ofta ganska omfattande arbete med klimatanpassning som sker i kommunerna. I nästa utvecklingssteg av klimatkontrakten bör arbetet med klimatanpassning tydliggöras. Det krävs stora investeringar både för klimatomställningen och för klimatanpassning. Det är av vikt att de kan stödja varandra.

Stadsdelvis klimatarbete och hållbarhetsarbete som en röd tråd i nästa version

Stadsdelen återkommer ofta i kommunernas klimatkontrakt under de olika avsnitten. Från skarpare mål än för kommunen i övrigt, över frågor om samverkansorganisation och systeminnovation på systemnivå till uppföljning och utvärdering. I rapportens analys och rekommendationer behandlas den stadsdelvisa ansatsen avsnitt för avsnitt. Där beskrivs det stora intresset och de möjligheter som finns för att arbeta på stadsdelsnivå nära människor och med ett systemperspektiv. Det finns därför anledning att utveckla en sammanhållen röd tråd för det stadsdelvisa klimatarbetet som ett gemensamt strategiskt utvecklingsområde.

En sista reflexion – alla kommuner ska med, med hjälp av ramlagstiftning

Situationen med klimatkrisen är så allvarlig att det inte längre kan vara en frivillig verksamhet för kommuner och regioner att arbeta med åtgärder för att minska lokal klimatpåverkan. Det finns redan nationell lagstiftning för att kommuner ska beakta anpassning av samhället till ett förändrat klimat. Samtidigt bör det kommunala självstyret och lokala förutsättningar vara grunden för

klimatarbetet för bästa resultat. Tvingande nationell lagstiftning kan således vara på en ramnivå med krav på sätta mål minst i linje med Parisavtalet samt sätta organisation och ta fram en finansierad åtgärdsplan. Klimatkontrakt 2030 kan stå modell för genomförande och flernivåsamarbete. Alla kommuner ska med. Nationell ramlagstiftning visar på allvaret.

1. Bakgrund: Viable Cities och Klimatkontrakt 2030

Klimatomställningen sätter det demokratiska systemet på prov. För att klara den genomgripande omställning som vi behöver på kort tid krävs samarbete mellan medborgare, politiker, företag och tjänstemän, på en nivå som aldrig skett förut. Nationell, regional och lokal nivå måste arbeta åt samma håll och tillsammans stötta arbetet för att nå klimatneutrala städer. Och det måste gå fortare.

Klimatkontrakt 2030 är en kraftsamling från svenska städer och den nationella nivån för att snabba på utvecklingen för att klara detta. Det är ett avtal mellan städer, myndigheter och Viable Cities där alla parter tar på sig att konkret bidra till att öka takten i klimatomställningen.

Kontraktet är ett långsiktigt åtagande som säkrar samarbetet mellan städerna och den statliga nivån. Eftersom det inte finns någon glasklar väg framåt, vi behöver pröva oss fram, så kommer Klimatkontrakt 2030 att utvecklas över tid. Det ska revideras varje år, både på lokal nivå och på den nationella nivån.

1.1 Vilka har signerat Klimatkontrakt 2030?

- Den politiska ledningen i kommunerna i satsningen [Klimatneutrala städer 2030](#): Enköping, Järfälla, Göteborg, Stockholm, Malmö, Lund, Umeå, Uppsala och Växjö.
- Generaldirektörerna för fyra myndigheter
 - Robert Andrén, generaldirektör Energimyndigheten
 - Darja Isaksson, generaldirektör Vinnova
 - Ingrid Petersson, generaldirektör Formas
 - Gunilla Nordlöf, generaldirektör Tillväxtverket
- Viable Cities programchef Olga Kordas

1.2 Vad står det i Klimatkontrakt 2030?

Totalt finns nio klimatkontrakt, ett för varje kommun. Kontraktet har en del som ser lika ut, det är den del som avser åtaganden från myndigheterna och Viable Cities.

Den del i kontraktet som avser åtaganden från kommunen är formulerad av respektive kommun. De är olika stora och har inte samma geografi, näringsliv och politiska styrning, som exempel.

Alla kommuner utom en har en bilaga till kontraktet, med mer information om hur de arbetar med klimatomställningen.

Det finns ett avsnitt om tre gemensamma strategiska utvecklingsprojekt för år 2021. I denna del har två av kommunernas och Viable Cities gjort ett par modifieringar.

Klimatkontrakt 2030 åtagande i korthet:

- **Städerna** ska arbeta för att minska klimatutsläppen och att öka sin innovationsförmåga, det vill säga förmågan att samarbeta på nya och effektiva sätt inom kommunen och tillsammans med andra i samhället. De ska också engagera medborgarna i arbetet för klimatneutrala och hållbara städer.
- **De fyra myndigheterna** ska bland annat:
 - se över lagar och regler för att underlätta för kommunerna att gå före i klimatomställningen
 - skapa en nationell plattform som underlättar för kommuner att finansiera insatser och investera i klimatomställning
- **Viable Cities** ska stötta städernas klimatomställning på flera sätt, till exempel genom att: stötta processerna för förändringar av regler och policy, att underlätta långsiktigt och systematiskt innovationsarbete, att samordna möjligheter till finansiering samt att stödja städernas eventuella ansökningar till EU-utlysningar.

De olika parternas åtaganden ska bidra till målet: Klimatneutrala städer 2030 – med ett gott liv för alla, inom planetens gränser.

2. Om denna rapport

Rapporten är en jämförande analys av nio städers Klimatkontrakt 2030 som undertecknades den 11 december 2020. Uppdraget har genomförts av Sustainable Advantage², med Björn Sigurdson som projektledare och huvudförfattare.

Syftet med rapporten är att ge underlag till den fortsatta utvecklingen av Klimatkontrakt 2030 och med ambitionen att vara till nytta för samtliga parter i samarbetet. Arbetet ska bidra till ett fördjupat lärande mellan städer, myndigheter och programledningen i Viable Cities.

I rapportens första del (3) görs en sammanfattning av varje kommuns åtaganden i respektive klimatkontrakt. Det avser avsnitt tre i kontrakten. Sammanfattningen har begränsats till tre sidor per kommun. Sammanfattningarna gör inte anspråk på att vara fullständiga redovisningar av kommunernas klimatarbete utan utgår från det som står i kontrakten med bilagor. Avsnittet fokuserar på att, mot en rimlig bakgrundsbeskrivning, lyfta fram särdrag och intressanta komponenter från varje kommuns klimatkontrakt.

I början av sammanfattningen av varje kommuns klimatkontrakt finns länk dels till respektive klimatkontrakt, dels till de mest centrala styrdokument. Länkar till styrdokument är med som referens och vidare läsning och har inte använts för sammanställningen av kommunernas klimatkontrakt.

Till de kommunvisa sammanfattningarna kommer en sammanställning vad kommunerna anger om klimatanpassning (3.10).

I rapportens andra del (4) görs en samlad analys av det som står i Klimatkontraktens avsnitt om kommunernas åtaganden samt i bilagorna. Analysen mynnar ut i ett antal rekommendationer. Rekommendationerna är även sammanställda i en tabell i en bilaga för att ge överblick. Medan sammanfattningarna i rapporten första del baseras på klimatkontrakten och deras bilagor har analysen i rapportens andra del kompletterats med viss annan information från städernas arbete.

Mål med analysen:

- att fånga väsentliga likheter och skillnader mellan kommunkontrakten,
- att dra möjliga lärdomar för vidareutveckling av klimatkontraktet,
- att lyfta fram generella utmaningar och framgångar mm att arbeta vidare med,
- att identifiera "koncept" som skulle kunna göras gemensamma i det fortsatta samarbetet,
- att identifiera potentiella områden för ambitionshöjningar.

Det finns ett slutord med övergripande rekommendationer.

Det ska noteras att denna första version av klimatkontrakten togs fram under en kort process, totalt cirka åtta månader. De speglar därför inte fullt ut bredden av det lokala klimatarbete som pågår.

² Se mer om företaget www.sustainableadvantage.io

Därmed speglar inte heller denna rapport helheten av kommunernas klimatarbete, utan just bara det som står i klimatkontrakten. En första ofullständig version av rapporten skickades på remiss till de nio städerna och Viable Cities programkontor. Relevanta justeringar är inarbetade i rapporten.

Rapportförfattarna kan självklart ha missförstått eller misstolkat enskilda skrivningar i kontrakten även om rapporten remissats med kommunerna för att undvika sådana.

Som underlag för uppdraget har följande material använts:

- Klimatkontrakt 2030, nio dokument, ett för var och en av de nio städerna³

Som bakgrundsmaterial har följande material funnits:

- Programbeskrivning Viable Cities etapp 2, 2021-2023
- Rapport från Mission board Climate-Neutral and Smart Cities
- Klimatkommunerna 2020: sammanställning av ett antal kommuners klimatmål och strategier.

³ Samtliga nio Klimatkontrakt återfinns på Viable Cities webbplats <https://www.viablecities.se/klimatkontrakt-2030>

3. Sammanfattningar av varje kommuns kontrakt

I detta avsnitt sammanfattas kommunernas skrivningar i klimatkontraktets avsnitt 3. *Städernas åtaganden i klimatkontraktet*. Efter varje rubrik anges respektive avsnitt som avses i Klimatkontraktet (3.1 till och med 3.8). En redovisning av kommunernas formuleringar kring klimatanpassning avslutar kapitlet.

3.1 Enköpings kommun

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Enköping](#)

[Översiktsplan 2030 \(2014\)](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Kommunfullmäktige har satt upp långsiktiga mål för en klimatsmart kommun och inom översiktlig planering. Flera fastslagna strategier finns i översiktsplanen för hur kommunen ska jobba för att Enköping ska bli en hållbar stad och kommun.

Hållbarhetspolicyn bidrar till Agenda 2030 och anger att: Enköping är en klimatsmart, fossilfri och väl fungerande kommun där det är enkelt att ha en hållbar livsstil.

Hållbara transporter ska vara norm när staden växer.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Hållbarhetsfrågorna är integrerade i dokument och planer. Exempelvis Trafikstrategi och Avfallsplan.

Översiktsplanen har sex övergripande strategier för hållbart byggande:

- Stadens utbredning,
- Bygg samhälle inte bara hus
- Förtäta
- Bygg kollektivtrafiknära
- Hållbara byggnader för minskad klimatpåverkan samt
- Goda lägen för verksamheter och hållbara transporter.

I kommunens trafikstrategi beskrivs fem strategier för hur arbetet med trafik och transporter ska bedrivas. Strategierna ska också ge vägledning i trafik- och stadsplaneringen. Kommunen har för avsikt att skapa en mer samlad och övergripande strategi.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Kommunstyrelsen har det övergripande strategiska ansvaret för frågor kring miljö men det är kommunfullmäktige som ytterst sätter kommunens mål- och ambitionsnivåer. Anställda som fokuserar på klimatomställningen ges förutsättningar att bidra i arbetet utifrån en gemensam helhet. Ambitionen i Enköping är att målen i Agenda 2030 genomsyrar kommunkoncernens hela verksamhet med ett brett hållbarhetsarbete som mål samt med stödjande styrdokument och handlingsplaner. Enköpings målsättning är att planeringen och verksamheten omfattas av ett cirkulärt, hållbart och klimatneutralt tänkande. Miljöarbetet är integrerat och genomsyrar helheten via ett flödes- och processororienterat arbetssätt.

Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Enköping arbetar för att hållbarhet ska genomsyra helheten. Med ett holistiskt tankesätt mobiliserar kommunen för en fungerande samverkan mellan politik, näringsliv, offentlig sektor, akademi, privatpersoner och civilsamhälle med utgångspunkt i klimatneutralitet. Enköping har utvecklat nio fokusområden som grund för denna samverkan och utgör de innovationer och satsningar som kommunen har för avsikt att genomföra. Dessa är (från bilagan): Stärka platsvarumärket (PLATS), Utveckla processer (PROCESS), Förtäta stadslandskapet (STAD), Samverka för innovation (TEAM), Utveckla Arena (ARENA), Utveckla klimat- och framtidskontrakt (KONTRAKT), Engagera ungdomar (UNGDOM), Integrera landsbygd (OMLAND), Mäta och visualisera (MONITOR).

(TEAM) Enköping avser att skapa ett gynnsamt ekosystem för innovation för de aktörer som på olika sätt bidrar till klimatomställningen. Ett system som bygger på en stark samverkanskultur mellan samhällets olika parter. Kommunen har påbörjat den resan genom att kroka arm med STUNS, UIC, RISE och EUROPAN och ett flertal lokala företag. Detta för att vidareutveckla ett bredare innovationsteam med konkreta uppdrag, att hitta hållbara lösningar i det lokala näringslivets affärsutmaningar.

(STAD) Enköpings arbete i Klimatneutrala städer 2030 med Viable Cities är koncentrerad på området Myran, ett delområde med en entrén till staden med avsikten att fungera som en "testbädd" och katalysator för klimatsmarta lösningar. I nästa steg kommer det geografiska området utökas till att omfatta hela kommunen. Med Enköpings kommuns medverkan i klimatkontrakt 2030 höjer kommunen ambitionen ytterligare och tar oss an uppdraget att utveckla hela kommunens klimatarbete och systemutveckling.

(UNGDOM) Kommunen avser att utveckla ett nätverk/digital plattform för unga tänkare och kreatörer som syftar till att engagera lokala intressegrupper med miljö- eller utvecklingsfokus.

(KONTRAKT) Kommunen verkar för ett kommunikationskoncept / klimatkontrakt mellan stadens medborgare, näringsliv samt intresseorganisationer. Detta utgör även del av kommunens plattform för arbetet med medborgardelaktighet och medbestämmande som del av sitt övergripande arbete för demokratiutveckling.

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Enköpings kommun har som vision att vara ett gott exempel för klimatomställningsarbete i medelstora kommuner (ca 50 000 invånare). Avsikten är att i Viable Cities-nätverket föra dialog med regeringen om att få till ett mera samlat grepp på finansieringen av kommunens klimatinvesteringar. Enköpings kommun har en stor potential för att arbeta med en strategisk och långsiktig planering för klimatinvesteringar där kommunen agerar generator och faciliterar hållbara företagsetableringar. Livscykelanalys har stor betydelse för att bedöma det långsiktiga värdet. Kommunen lyfter gröna lån som en flexibel finansieringsform. Kommunen pekar på att de är i behov av externt stöd och nätverk för sitt fortsatta arbete. Kommunen anser att de står för en stor del av de investeringar som behöver göras för att ställa om samhället i en hållbar riktning.

Ur bilagan: Kommunens avsikt är att identifiera om det finns förutsättningar att lägga grunden för en innovationshub inom foodtech/agrotech eller bli del av ett redan befintliga nätverk. Via samverkan mellan intressenter inom de gröna näringarna i Enköping avser vi även att utveckla kunskap och redskap att analysera effekterna av cirkulär ekonomi i en landsbygdskommun.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Digitaliseringen är möjliggörare för klimatneutral och hållbar kommun. Fokus är på att utveckla geodata och genom Viable Cities hamna i fronten för utveckling och utbyggnad av en digital teknik som leder till smarta, innovativa och specialanpassade lösningar för att hantera klimatrelaterade frågor. Nätverk, regionala såväl som nationella, är av vikt för att få framdrift.

Enköpings kommuns kommunalägda Ena Energi har mål att utveckla skalbara verktyg som ger mindre kommuner ökad förmåga till överblick och styrning. Kommunen har en forskningspartner i RISE, vilka har visat intresse för att utveckla en kartfunktion med dynamisk visualisering av kommunen. Kommunen inspireras också av Göteborg digitala tvilling och Uppsalas policy för digital transformation. Att utveckla metoder tillsammans med andra kommuner och parter för att kunna mäta och visualisera effekter av olika klimatåtgärder är också viktiga delar att vidareutveckla inom området digitalisering.

Regionalt innovationsnav för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

Ett pågående regionalt innovationssamarbete, som Enköpings kommun utgör del av, sker genom den regionala innovationsstiftelsen STUNS, stiftad av Uppsala kommun, Region Uppsala, Länsstyrelsen Uppsala län, Handelskammaren i Uppsala län, Uppsala universitet och SLU. STUNS utvecklar en ny verksamhetsgren, Hållbara samhällen, en plattform för att stödja och accelerera arbetet med hållbar samhälls-, stads- och näringslivsutveckling i Uppsalaregionen. Kommunens avsikt är vidare att utveckla befintliga verktyg i den kommunala verktygslådan med krav/kriterier som bidrar till klimatomställningen. En regional innovationsnod för klimatneutrala kommuner i Uppsala län kan också med fördel samordnas med liknande initiativ inom andra områden.

Rapportering och uppföljning (avsnitt 3.8 i klimatkontrakt)

Inget beskrivet.

3.2 Göteborgs Stad

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Göteborg](#)

[Göteborgs Stads miljö-och klimatprogram 2021–2030 \(remissversion 2020\)](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Göteborg har ett nytt miljö- och klimatprogram med nya mål. År 2030 ska stadens klimatpåverkan vara ”nära noll”, med sikte på att så snabbt som möjligt nå nollavtryck. Det inkluderar både produktionsbaserade och konsumtionsbaserade utsläpp.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Stadens klimatstrategi har två delar, dels det nya Miljö- och klimatprogrammet klimatarbete tillsammans med ett miljöledningssystem är grunden, dels den omställningsfunktion som nu utvecklas för att säkra en överväxel i arbete. Ny energiplan är under utveckling. Näringslivsstrategisk utveckling och program för jämlikt Göteborg nämns också som kopplade till klimatarbetet för att understödja Agenda 2030 perspektivet.

Miljö- och klimatprogrammet kopplar målen till sju strategier för genomförande, som tar utgångspunkt i möjliggörarna: samverkan, innovation, digitalisering och kommunikation.

Enligt dessa strategier skall Göteborgs stad (från bilagan):

- agera som föregångare
- skapa förutsättningar för att leva hållbart
- driva på utvecklingen av cirkulär ekonomi
- arbeta strategiskt med finansiering för ökad takt i omställningen
- driva på utvecklingen för hållbart byggande
- planera för en grön och robust stad
- driva på utvecklingen av hållbara resor och transporter

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Göteborgs stads breda miljö- och klimatarbete leds av miljö- och klimatnämnden. Ansvaret för att genomföra strategierna är utlagda på nämnder och kommunala bolag. För att säkra framdrift inom stadens organisation har kommunen för avsikt att utveckla en omställningsfunktion. Den tar sin utgångspunkt i den systemförändrande ansatsen rättvis klimatomställning kräver. Funktionen har en strategisk inriktning, med mål att skapa användbara beskrivningar och underlag för ambitiösa, men realistiska och uppföljningsbara satsningar.

Funktionen ska:

- Säkra framdrift inom stadens organisation,
- Säkra finansiering,
- Säkra demokratisk förankring och delaktighet från medborgarna.

Ett holistiskt Agenda 2030-perspektiv styr omställningsfunktionen som drivs av ett mindre antal personer som arbetar utmaningsdrivet och nätverksbaserat. En grupp på direktörs- och VD-nivå i staden från de mest relevanta förvaltningarna och bolagen inom stadens organisation knyts till omställningsfunktionen för att säkra en sektorsövergripande ansats.

Utmaning är ledning och styrning kopplade till klimatomställningen, och lösningen är att samarbeta med akademien och särskilt dra lärdomar från forskningsprogrammet Mistra Urban Futures.

Organisation och Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Göteborg har en djup tradition av nära samarbete mellan politik, näringsliv och civilsamhälle och har en närhet till världsledande industrikluster inom energi, transport och petrokemi, dvs. de industrier som står för de stora klimatutsläppen. Stadens klimatarbete kan därmed naturligt flätas samman med stadens bredare näringslivsutvecklande arbete. På detta sätt knyts klimatomställningen till framtidens jobb. Det skapar goda möjligheter för en bred och positiv medborgarmobilisering.

Ur bilagan: Näringslivspolitikerna i staden understödjer klimatpolitiken och vice versa. Genom att fokusera på att skapa helt utsläppsfria zoner, till fördel för boende, besökare, näringsliv och klimatet, säkras ett helhetsperspektiv i arbetet mellan fordonsaktörer, fastighetsägare, näringsverksamheter och civilsamhället. Syftet är att skapa en samverkansdriven utveckling mot ett utsläppsfritt och inkluderande transportsystem genom nydanande och unika lösningar på klimatneutrala och hållbara godstransporter av människor och gods.

Ur Bilagan: Att säkra demokratisk förankring och delaktighet från medborgarna – rättvis klimatomställning: Det pågår ett långsiktigt administrativt reformarbete, med syftet att skapa mer närhet till medborgarna. Parallellt med reformarbetet pågår två omfattande satsningar som både bygger på och bidrar till utveckling av ett medborgarengagemang och medborgarperspektiv i pågående samhällsutvecklingen. Den första är den stora satsningen i staden på att stärka den sociala miljön i de socialt mer utsatta områdena i staden, med specifikt fokus på att motverka brottslighet och en känsla av utanförskap. Den andra stora satsningen är uppbyggnaden mot Göteborgs 400-årsjubileum, vilket sedan 2010 på olika sätt handlat om att engagera medborgarna i staden kring stadens framtida möjligheter. Kommunen vill skapa en positiv känsla av medskapande i samhällsutvecklingen för medborgarna. Ett viktigt medel för att nå de målen är genom digitalisering.

Västra Götalandsregionens och Länsstyrelsens nätverk med olika företag och organisationer, Klimat2030, erbjuder ett viktigt partnerskap och sammanhang.

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

En central del av omställningsfunktionens arbete blir att samordna framtagandet av en klimatinvesteringsplan och säkra finansiering. Inriktningen är på stadens viktigaste utsläppskällor med målet: fossilfri värme- och elproduktion, fossilfria transporter och fossilfri petrokemiindustri. I processen ligger fokus på samverkan med befintligt näringsliv och den industriella omvandling som pågår. Vidare fokus är att täcka det "governance-gap", som staden har identifierat ligger där roller och ansvarsfördelning är otydliga mellan offentligt-privat och offentligt-offentligt på olika nivåer.

Governance-gapen exemplifieras med:

- elektrifieringen av transportsektorn i staden,
- utbyggnad av infrastruktur för CO2 infångning, transport och lagring,
- utbyggnad av vätgasinfrastruktur
- uppbyggnad av nya industrijänster eller produkter inom till exempel transport, bygg- och anläggning, eller återvinning.

Göteborg ser att det finns liknande utmaningar även på det sociala området, som till exempel att utveckla effektivare samordning och synergier i satsningar med fokus på social uppbyggnad och demokratiskt engagemang.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Göteborg stad utvecklar med Chalmers tekniska högskola en digital tvilling av staden, Virtuella Göteborg. Chalmers är värd för ett nationellt kompetenscentrum. Syftet med att utveckla Virtuella Göteborg är att bättre kunna förstå, förutse, styra och uppleva staden i bred samverkan mellan olika typer av aktörer.

Göteborg. Staden har också kommit långt i att skapa en digitaliserad planprocess.

Regionalt innovationsnav för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

Göteborg har inte med denna rubrik, men skriver under rubriken stöd för genomförandet: Nu utvecklas ett regionalt utvecklingscentrum ur Mistra Urban Futures kallat Urban Futures (<https://gmv.gu.se/urbanfutures/sv>) med två fokusområden: rättvis klimatomställning samt organisering och styrning för en hållbar urban utveckling. Båda områdena är helt centrala för den omställningsfunktion Göteborg avser utveckla och driva. Fokus i forskningsprojektet är att effektivisera samverkan mellan politik, näringsliv och akademi.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Det övergripande klimatarbetet följs upp genom det nya gemensamma miljöledningssystemet som nu implementeras i staden samt genom uppföljning av miljö- och klimatprogrammet.

En av sju strategier i miljö- och klimatprogrammet, "att arbeta strategiskt med finansiering för ökad takt i omställningen" kommer vara integrerad med utvecklingen av "klimatinvesteringsplan" inom omställningsfunktionen. En processuppföljning utförd av tredje part planeras för alla sju strategier i programmet, så även för strategin om finansiering och därmed även för omställningsfunktionen. En

fas för rapportering och uppföljning av omställningsfunktionens arbetssätt och effekt finns därmed inom planerade rutiner i staden.

3.3 Järfälla kommun

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Järfälla](#)

[Järfälla kommuns översiktsplan \(2014\)](#)

[Miljöplan 2016-2024 för Järfälla kommun med bolag \(2016\)](#)

[Klimat- och energiplan \(2019\)](#)

[Koldioxidbudget \(2017\)](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Järfällas övergripande styrdokument inom hållbarhetsområdet är översiktsplanen och miljöplanen, med mål i linje med nationella och globala klimatmål. Då flera av målen i miljöplanen redan har nåtts eller är på god väg att nås kommer planen under 2021 att revideras samt utvecklas till en hållbarhetsplan i enlighet med Agenda 2030. Förutom kommunorganisatoriska energi- och klimatmål finns även ett kommungeografiskt mål: Koldioxidutsläpp från fossila bränslen ska minska med 100 procent per invånare till år 2050.

Styrdokumentet Koldioxidbudget beskriver Järfällas territoriella koldioxidutsläpp och redogör för de utsläppsminskningar som krävs för att kommunen ska bidra till Parisavtalets 2-gradersmål. Järfällas största källor till klimatrelaterade utsläpp är transporter och byggnation, och utsläppen måste minska med 10-15 % per år.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Klimatarbetet styrs i budgeten med utgångspunkt i relevanta styrdokument såsom miljöplan och klimat- och energiplan. Kommunen förväntas växla upp sitt omställningsarbete ytterligare de kommande åren. För Barkarbystaden, som håller på att byggas, finns ett Kvalitetsprogram. Det visar vägen för hur Barkarbystadens utformning kan bidra till ett resurseffektivt, innovativt och hållbart samhälle.

I Järfällas föreslagna budget för 2021 är teknik, innovation och hållbar infrastruktur prioriterade områden. Kommunen ska leda utvecklingen mot ett fossilfritt Järfälla genom att utveckla nya energikällor och verka för infrastruktur för elbilar.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Kommunstyrelsen ansvarar för den översiktliga samhällsplaneringen, med stöd av kommunens förvaltningar. Miljöledningssystemet ger förvaltningsövergripande arbete med miljö- och klimatfrågor.

För att accelerera omställningsarbetet och undvika stuprör behöver kommunen fortsätta arbetet med att utveckla det tvärssektoriella samarbetet, både inom den egna organisationen men även i samhället.

En innovationsavdelning och ett innovationsutskott syftar till att påskynda digitalisering och användandet av ny teknik i den kommunala verksamheten.

Bolaget Barkaby Science arbetar med fyra innovativa programområden: den attraktiva staden, den cirkulära staden, den klimatsmarta staden och framtidens mobilitet.

Organisation och Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Kommunen samverkar med näringsliv och civilsamhälle genom ett flertal funktioner, exempelvis energi- och klimatrådgivningen, CERO-analyser, boendemässor samt via det kommunala näringslivsbolaget.

Barkaby Science erbjuder en unik arena för att samarbeta, innovera, testa och samarbeta kring hållbara lösningar. Genom ett nytt projekt skapas just nu förutsättningar att använda Barkarbystaden som testbädd. Styrelsen är sammansatt av kommunen, kommunens fastighetsbolag samt aktörer från näringslivet. Därutöver har en avsiktsförklaring formulerats med Södertörns Högskola och KTH.

För att snabba på klimatomställningen ytterligare ser kommunen ett behov av ett klimatavtal med lokala företag och organisationer. En grund för ett sådant nätverk har lagts inom ramen för Klimatneutrala Barkarbystaden och kommer utvecklas framöver. Genom medverkan i Viable Cities kan även det kommunövergripande samarbetet utökas.

Samverkan med medborgarna sker genom en kombinerad familjedag och boendemässa "Barkarbystadens dag", som ska inspirera till hållbar livsstil. Detta evenemang är tänkt att växa i takt med att kommunen växer. Samverkan med medborgarna sker genom en kombinerad familjedag och boendemässa "Barkarbystadens dag", som ska inspirera till hållbar livsstil. Detta evenemang är tänkt att växa i takt med att kommunen växer. Järfälla har arbetat aktivt med barnhearing i framtagandet av en ny Avfallsplan och lyfter goda exempel kopplat till medborgarengagemang genom inrättandet av ett hållbarhetspris inom social och miljömässig hållbarhet. Därtill föreslås kommunens demokratiplan implementeras genom bland annat e-förslag.

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Järfälla har i ett kommunövergripande samarbete tillsammans med Upplands Bro kommun ansökt om medel för en klimatinvesteringsplan från European City Facility. Den kan innehålla ett flertal åtgärder inom ökad energieffektivitet, minskade växthusgasutsläpp samt olika klimatanpassningsåtgärder.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Järfälla pekar på att öppna digitala verktyg skapar transparens och möjliggör för medborgarengagemang och delaktighet, vilket är positivt ur ett klimatomställningsperspektiv. Järfälla kommun har påbörjat arbetet att digitalisera kommunens översiktsplan och har ett inlett ett internt samarbete för att undersöka möjligheten till en digital tvilling av staden. Den kan synliggöra staden och genom dataspelsliknande former kan man nå ut till en bredare målgrupp och engagera yngre personer i exempelvis ett samråd inför en ny detaljplan. Kommunen är med och testat ett flertal digitala verktyg för visualisering som stöd i planering, uppföljning och genomförande av klimatrelaterade mål och åtgärder.

En uppföljning av byggnaderna i detaljplanen Barkarbystaden 1 genomförs under hösten 2020. Utfallet av den uppföljningen kan innebära att ett digitalt verktyg för att följa upp kraven införs.

Regionalt innovationsnav för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

Järfälla deltar i ett stort antal regionala nätverk rörande hållbar samhällsutveckling. Genom dessa samverkansytor kan Järfälla dela med sig av sina erfarenheter, ta del av andra kommuners resultat och skapa nya samarbetsformer över kommungränserna. Kommunen deltar också i ett regionalt innovationsnätverk som är under uppbyggnad, där länets kommuner ingår. Barkarby Science ingår i ett flertal innovationsnätverk, där kommunen ser möjligheter att tillsammans driva innovativa lösningar för klimatomställning på regional nivå. Att vara engagerade i både regionala och nationella nätverk och ta del av innovation samt sprida kunskap och resultat är en förutsättning för att nå klimatneutralitet till 2030.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Järfälla kommun hänvisar till den gemensamma årliga uppföljningen inom ramen för Klimatkontrakt 2030. Kommunen följer även upp mål och indikatorer inom miljö- och klimatområdet i samband med årsredovisningen. Dessa nyckeltal redovisas i Miljöbarometern.

3.4 Lunds kommun

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Lund](#)

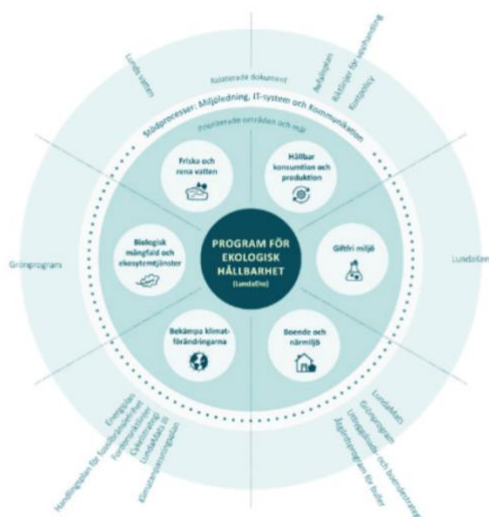
[Lunds kommuns program för ekologisk hållbar utveckling 2021–2030 – LundaEko \(remissversion 2020\)](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Lunds kommuns hållbarhetspolicy antogs 2020 tydliggör Lunds kommuns förhållningssätt till Agenda 2030. Lunds program för ekologiskt hållbar utveckling aktualiserades 2017 och innehåller den övergripande målsättningen för kommunens klimat- och miljöarbete. Nuvarande mål är: Utsläppen av växthusgaser ska minska med 80 procent till 2030 jämfört 1990 och vara nära noll 2050. Förslag finns på nya övergripande mål: År 2030 är Lund en klimatneutral och fossilbränslefri kommun som är anpassad till ett klimat i förändring. Fossila bränslen fasas ut och övriga utsläpp minimeras. Återstående utsläpp hanteras med kolsänkor inom kommunens gränser. Lunds kommun använder sig inte av compensation utanför kommunens gränser. Lund har även tagit fram en koldioxidbudget utifrån Kevin Andersons modell.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Målen nås genom LundaEko-processen och tillhörande handlingsplaner och strategier som LundaMaTs, energiplan och avfallsplan.

Figur 3.4.1. Illustration av LundaEko processen.

LundaEko-processen är den interna process som säkerställer att programmet genomförs på ett effektivt sätt. Uppföljning görs genom en årlig hållbarhetsredovisning till KF. De planer, riktlinjer och strategier som bidrar till måluppfyllelsen av "Bekämpa Klimatförändringarna är (ur bilagan):

- LundaMaTS III, kommunens plan för Miljöanpassade transporter, sen 2000
- Ramverket för Gröna obligationer
- Handlingsplanen för fossilbränslefrihet
- Fordonsriktlinjerna
- Cykelstrategin
- Energiplanen
- Klimatanpassningsplanen

Översiktsplanen innehåller hållbarhets- och klimatmål som bidrar till hållbar planering av staden. Handlingsplan finns också i form av en avfallsplan. Hållbara investeringar vägleds genom ett ramverk för gröna obligationer. Externa aktörer engageras för att få med resten av samhället genom samverkan, nätverk och extern finansiering i strävan att nå klimatmålen.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Kommunens nuvarande organisation leder klimatomställningen. Att Lunds Rådhus AB samlat alla kommunens helägda bolag under sig möjliggör tydligare styrning och ett enhetligt miljö- och klimatarbete.

Lunds kommun var 2018 först i landet med att inrätta ett lokalt klimatpolitiskt råd. Rådet består av representanter från akademien och dess uppdrag är att granska kommunens arbete för minskad klimatpåverkan och klimatanpassning. Rådet ska också föreslå förbättringar som bidrar till att kommunen når sina klimatmål, och de överlämnar årligen en rapport till kommunstyrelsen.

Lunds kommun tar en ledande roll i arbetet med att engagera hela staden och alla viktiga intressenter i klimatomställningen. Inom det pågående projektet Klimatneutrala Lund 2030 analyseras vilka typer av nya arbetssätt som kan krävas för att nå nya nivåer i detta arbete.

Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Lunds kommun har en bred uppbackning från övriga samhället när det kommer till att ta sig an klimatutmaningen på allvar och samverkar genom nätverk och projekt. Lunds kommun samverkar aktivt genom nätverk och projekt. Som exempel har Lunds kommun en aktiv samverkan med näringslivet genom innovationsplattformen Future by Lund. Future by Lund verkar för smarta och hållbara lösningar för växande städer, byar och de människor som bor där. Lunds Klimatallians samlar ett 20-tal företag i ett nära samarbete med Lunds universitet och kommun. Till det har Lund kommun bjudit in företagen att teckna ett lokalt borgmästaravtal med skarpa klimatmål.

Kommunen har en väl utvecklad samverkan med Lunds universitet för att utveckla Lund till ett levande, ledande och attraktivt kunskapscentrum. Fokus stadsutveckling, näringsliv och innovationssystem samt studentsamverkan.

Genom en överenskommelse med idéburen sektor bidrar Lunds kommun till att öka föreningars, organisationers samt enskilda Lundabors engagemang och medverkan i demokratiska processer och samtal. Genom Miljöbron får studenter uppdrag direkt av näringslivet inom miljö- och klimatrelaterade frågor. Det finns också ett särskilt kommunalt studentråd där studentkårerna och representanter för de folkvalda partierna diskuterar frågor som är av stor vikt för respektive parter, miljö- och klimat samt hållbar utveckling är en återkommande punkt på dagordningen. Hållbarhetsveckan syftar till att engagera medborgarna årligen, men även i det löpande utvecklingsarbetet är medborgardialog ett självklart verktyg. Lund har ungdomsombud och

ungdomsting vilket ger unga möjlighet att göra sin röst hörd och påverka beslut. Det finns ett pågående samarbetsprojekt med idrottsföreningar i miljö- och klimatarbetet.

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Lunds kommun ser klimatomställningen som en möjlighet för grön återhämtning av samhället och kommer att initiera arbetet med att ta fram en klimatinvesteringsplan. Inom hållbara finanser utvecklar kommunkoncernen arbetet med gröna obligationer och hållbara finansieringsformer.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

I Lunds näringsliv finns flera ledande företag inom området smarta städer och digitalisering. Lund har ett väl utbyggt sensornätverk för att underlätta IoT-lösningar i den smarta staden. Utvecklingsarbete pågår för att utveckla en digital tvilling för staden och stärka arbetet med GIS-analys i den fysiska planeringen. Lunds kommun kommer att använda sig av digitala verktyg för att tillsammans med andra näringslivsaktörer påskynda utvecklingen för att bli en klimatneutral stad 2030. Och göra det med andra kommuner inom Viable Cities. Några av utvecklingsområdena är visualisering av mål, åtgärder och data samt stöd för dialog och medborgarengagemang. Lunds kommun kommer att använda sig av digitalt stöd för att kommunicera, engagera och medvetandegöra medborgare och viktiga samhällsaktörer, men också för att försöka samla in åtgärder som görs på andra platser än inom kommunen.

Regionalt innovationscentrum för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

Lund har en lång tradition av innovation och starka nätverk mellan universitet, offentlig sektor, näringsliv och samhället i övrigt. Genom att erbjuda stadens infrastruktur och verksamheter som testbädd bidrar kommunen till utveckling av nya och innovativa lösningar inom energiteknik, IoT, transport- och mobilitetslösningar.

Lund har unika tillgångar med Sveriges största forskningsanläggningar European Spallation Source (ESS) och MAX IV-laboratoriet. De kommer att bidra till världsledande forskning inom material-, energi- och miljövetenskap.

På den regionala arenan är Lund tillsammans med Malmö och Helsingborg viktiga parter i innovationsarbetet. Genom FIRS – forsknings- och innovationsrådet i Skåne samlas näringsliv, akademi och offentlig sektor för att samordnat driva arbetet inom bland annat smarta hållbara städer. I det gränsöverskridande samarbetet Greater Copenhagen, där regioner och kommuner på svensk och dansk sida samarbetar, har en Green Charter tagits fram för att gemensamt utveckla regionen mot en hållbar tillväxt. Genom samarbete med GreenTech Village/ Cleantech Scandinavia stärker Lund sin position som ett internationellt nav för innovativa bolag inom energi och miljöteknik. Klimatkontraktet med Viable Cities kommer att bidra till att stärka Lunds arbete och roll som innovationsnav såväl regionalt som nationellt och internationellt.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Lunds uppföljning av klimatmålen görs genom en årlig hållbarhetsredovisning med miljöredovisning till kommunfullmäktige. Lund följer upp och återskärmar arbetet inom Borgmästaravtalet 2030 till CDP:s och ICLEI:s globala rapporteringsplattform för städer. 2020 fick kommunen högsta betyg (A-listade) av CDP för sin rapportering vilket bekräftar att Lund är internationellt ledande i sitt klimatarbete.

3.5 Malmö stad

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Malmö](#)

[Översiktsplan för Malmö \(2018\)](#)

[Miljöprogram för Malmö stad \(2009\)](#)

[Handlingsplan för arbetet 2019-2023 med att stärka Malmös roll som framtidens kuststad \(reviderad 2020\)](#)

[Skyfallsplan \(2017\)](#)

[Trafik- och mobilitetsplan \(2016\)](#)

[Energistrategi för Malmö \(2009\)](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Malmös klimatarbete utgår från att frågan inte är isolerad, utan är en övergripande samhällsfråga som hänger ihop med övriga hållbarhetsdimensioner. Därför tog Malmö stad, som första svenska kommun, beslut om att göra FN:s globala hållbarhetsmål Agenda 2030 till ledstjärna i det lokala arbetet, samt införliva dessa i stadens ordinarie budgetprocess.

Malmös klimat- och hållbarhetsmål finns flera styrdokument (se avsnitt om strategi 3.2 nedan). Tillsammans hanterar de flera av de omställningar som behöver ske för att Malmö ska nå klimat- och hållbarhetsmålen. Malmö stads budget 2020 pekar ut att Malmö ska fortsätta vara en föregångare i klimatarbetet och bidra till att den globala uppvärmningen i världen hålls under 2 grader och helst närmare 1,5 grader.

Nuvarande Miljöprogram har bland annat målet 100 % förnybar energi till 2030. Malmö utvecklar ett nytt miljöprogram för att nå målet minsta möjliga klimatpåverkan.

I förslag till nytt program ska 2030:

- utsläppen av växthusgaser i Malmö som geografiskt område ha minskat med 70%.
- Malmö försörjas till 100 % av förnybar och återvunnen energi.
- Malmös konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser vara på god väg till en hållbar nivå.
- Malmö stads organisation ha nettonollutsläpp för både indirekta och direkt utsläpp. Kompensation ska helst ske lokalt via kolinlagring.

Det finns även förslag på mål som är nära kopplade till klimatmålen: Malmö har ett hållbart mobilitetssystem, Malmös resiliens vid ett förändrat klimat har ökat samt Ökad resurseffektivitet.

Utvecklingen av nya stadsdelar med hög klimat- och miljöprofil har varvats med satsningar i befintliga bostadsområden. Tillsammans med näringslivet och akademien har Malmö stad genom testbäddar drivit fram innovativa lösningar som smarta energisystem, klimatkontrakt och nya sätt att hantera dagvatten. När Malmö fortsätter att växa och utvecklas ska dessa erfarenheter, nätverk och kunskaper bidra till att även nå ökad social hållbarhet.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Malmö stad utgår från Agenda 2030 för att koppla hållbarhetsdimensionerna till varandra. Klimatmål nås genom Agenda 2030 får styra satsningar i budget och med strategiska styrdokument som Översiktsplanen, Miljöprogrammet, Malmö som kuststad, Skyfallsplanen, Transport- och mobilitetsplanen, Energistrategin, Kretsloppsplanen. För att nå målet att de konsumtionsbaserade utsläpp ska vara på god väg till en hållbar nivå, krävs ett omfattande samarbete och delaktighet med de som bor och verkar i Malmö.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Hela Malmö stads organisation har ett gemensamt ansvar för att målen i miljöprogrammet uppnås. Varje nämnd och bolagsstyrelse ska utifrån sitt respektive grunduppdrag och sina förutsättningar integrera miljöprogrammets innehåll i sin verksamhetsplanering. Detta betyder att varje nämnd och bolagsstyrelse ansvarar för att identifiera vilka mål verksamheten kan bidra till och besluta om de åtgärder som leder till störst miljöeffekt och samhällsnytta. Miljönämndens uppdrag är att processleda, stödja och samordna kommunens miljöarbete och har till uppgift att stödja nämnder och bolag i arbetet med genomförandet av miljöprogrammet.

För att Malmö ska kunna accelerera sitt klimatarbete och möta stadens alla komplexa utmaningar måste alla inom Malmö stad ha en gemensam förståelse för sina olika uppdrag. Samverkan sker med invånarna. Malmö stad ska skapa förutsättningar för Malmöborna, särskilt barn och unga, att delta och göra skillnad.

Malmö deltar i ett flertal nationella och internationella stadsnätverk. Tillsammans med andra europeiska kommuner kan Malmö också påverka nationellt och internationellt i frågor som har ett centralt värde för Malmö. Malmö deltar exempelvis i följande nätverk: EIT Climate-KIC, Viable Cities, Eurocities, KIMO, ICLEI – Local Governments for Sustainability, Klimatkommunerna, Resilient Regions Association och United Cities and Local Governments.

Malmö initierar en kraftsamling i form av "Klimatomställning Malmö", där Malmös aktörer ska mobiliserar för att leverera på kommunfullmäktiges klimatmål. Malmö har under 2020 börjat utforska hur det kan ske.

Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Precis som för genomförandet av Agenda 2030, kommer partnerskap och samverkan vara en framgångsfaktor för att nå miljömålen, menar kommunen. En omställning krävs av samtliga

förvaltningar och bolag för att tillsammans med civilsamhället, akademien och näringslivet hitta innovativa arbetssätt och lösningar på gemensamma utmaningar. Malmö behöver också stärka samarbetet med andra aktörer i Malmö, regionen, nationellt och Europa.

Malmö stad under 2020 börjat utforska hur staden kan ta ett helhetsgrepp kring utmaningarna utifrån de politiska målen, vilka alternativ som finns gällande organisering av klimat- och hållbarhetsarbetet samt hur en gemensam åtgärdsplan skulle kunna se ut. I Klimatomställning Malmö kopplar organisationen ihop hållbarhetsdimensionerna och använder hela stadens kapacitet för att tillsammans bygga ett hållbart Malmö. Malmö stad har olika roller i arbetet med att utveckla staden - föregångare, planerare och samhällsaktör. Med kraftsamlingen i form av "Klimatomställning Malmö", ska Malmös aktörer mobiliserar för att leverera på kommunfullmäktiges klimatmål.

Malmö deltar i ett flertal nationella och internationella stadsnätverk. Tillsammans med andra europeiska kommuner kan Malmö också påverka nationellt och internationellt i frågor som har ett centralt värde för Malmö. Malmö deltar exempelvis i följande nätverk: EIT Climate-KIC, Viable Cities, Eurocities, KIMO, ICLEI – Local Governments for Sustainability, Klimatkommunerna, Resilient Regions Association och United Cities and Local Governments. Malmö behöver även stärka samarbetet med andra aktörer i Malmö, regionen, nationellt och Europa.

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Malmö lyfter att det för beslutsfattare är viktigt att förstå de samhällsekonomiska effekterna av olika beslut och därmed vilka åtgärder som behöver genomföras för att Malmö stads mål ska nås och vilka effekter det kan få utifrån olika nyttoperspektiv. Nyttoperspektiven kan vara hälsa, privatekonomi, offentlig ekonomi och klimatperspektiv. För att nå dessa nyttoperspektiv så behöver enskilda åtgärder grupperas, exempelvis i en åtgärdsportfölj, och utvärderas. Frågeställningarna menar Malmö stad är många och komplexa, som vem som ska bära kostnaden, vem som får ta del av nyttorna, och när. Malmö har påbörjat analyser på detta område, inte minst i samarbete med Climate KIC, och ska under 2021 tillsammans med Viable Cities fortsätta med arbetet.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Malmö tar avstamp i att digitalisering, eller digital transformation, inte främst handlar om teknisk utveckling. Framgången mäts i hur väl aktörer i Malmö arbetar, tillsammans eller enskilt, med att dra nytta av data och skapa nya värden, som till exempel nya jobb, integration, välfärd och stärkt konkurrenskraft. Malmö samarbetar med Göteborg och Stockholm för att få till ett embryo till digital tvilling på basis av stadens kartmaterial. Tillsammans med bland andra Viable Cities ska Malmö under 2021 arbeta för att lära mer, se nya möjligheter och utforska lösningar.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Måluppfyllelsen av miljöprogrammet följs upp i en återkommande miljöredovisning som blir en del av hållbarhetsrapportering. Klimatmålen följs upp med hjälp av indikatorer.

3.6 Stockholms stad

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Stockholm](#)

[Vision 2040 – Möjligheternas Stockholm](#)

[Miljöprogram 2020-2023](#)

[Klimathandlingsplanen 2020-2023](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Agenda 2030:s globala mål för hållbar utveckling ligger till grund för en hållbar utveckling och Stockholm ska vara ledande i genomförandet av de 17 globala hållbarhetsmålen. Stockholm ska vara världsledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets målsättningar i klimatarbetet, där staden intar rollen som en internationell förebild.

Målet är ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm 2040. Etappmål för 2023 är: högst 1,5 ton CO₂e per invånare (skärpt från 1,8) och minskad klimatpåverkan från konsumtionen. En klimatbudget är beräknad från 2020 års preliminära utsläpp, för att nå 1,5 ton per invånare till 2023. Ambitionen är att staden högst ska släppa ut 19 miljoner ton koldioxidekvivalenter totalt fram till år 2040. Eventuella utsläpp ska kompenseras så att nettoutsläppen är noll 2040 inom systemgränsen. Miljöprofilområdet Norra Djurgårdsstaden har höga ambitioner när det gäller hållbart stadsbyggande. Målet är att vara fossilbränslefritt 2030.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Klimatmålen nås genom framtidsplanen Vision 2040 samt planerna Miljöprogram 2020-2023 och Klimathandlingsplanen 2020-2023, samt andra handlingsplaner. Klimathandlingsplanen ger genomförandet och innehåller en klimatbudget och konkreta förslag för minskade utsläpp, en färdplan till 2040, samt hur organisationen och konsumtionsbaserade utsläppen ska minska. Klimatanpassning inkluderas i klimathandlingsplanen. Enligt Innovationsstrategi för Stockholms stad ska stadens nämnder och bolagsstyrelser arbeta för att utveckla nya eller väsentligt förbättrade tjänster och processer. Ett viktigt styrdokument blir också det program för kvalitet, innovation och digitalisering som är under framtagande 2020.

Stockholm behöver arbeta i samverkan med omvärlden och genom teknikutveckling. Programmet har därför utformats på ett sätt som ska stimulera och stärka samverkan och innovation. Näringslivets roll i miljöarbetet tydliggörs. Staden har för avsikt att utveckla satsningar på olika geografiska områden, systemlösningar och en specifik satsning på ungdomar kopplat till klimat.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Miljöledningssystemet är integrerat i stadens övergripande system för ledning och uppföljning för all verksamhet och ekonomi, ILS. Nämnder och bolag har fått utsläppsbeding i klimatbudgeten i Klimathandlingsplanen 2020-2023, ska arbeta in dessa i sina verksamhetsplaner och beskriva vilka åtgärder som ska genomföras.

Innovationsarbetet har viktiga funktioner i Innovationsplattform Hållbara Stockholm, tillsammans med FoU-nätverket och ett nybildat innovationsteam inom Stockholms Viable Cities projekt Klimatneutrala Stockholm 2030. Stadens berörda förvaltningar samarbetar med akademi och näringsliv som motor i omställningsarbetet och verkar för ökad innovationskapacitet och beslutsförmåga.

Flera av målen i Miljöprogrammet innebär stora utmaningar varför nya och utvecklade arbetssätt blir centrala och viktiga för måluppfyllelsen. Användandet av samverkan, innovation, inköp och upphandling och kommunikation som strategiska verktyg för genomförandet av programmet kommer därför vara avgörande. Teknikutveckling och digitalisering är också avgörande verktyg för att nå målen i miljöprogrammet.

Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Stockholms stads Kommunikationsprogram 2017–2022 slår fast att en av stadens utgångspunkter i kommunikationsarbetet är att lyssna och samverka.

Samverkan med stockholmarna sker i olika former, exempelvis i den digitala medborgarpanelen, vid utformning av stadens offentliga rum och genom funktionen Klimatsmarta stockholmare. Den senare är en funktion i staden som ska engagera stockholmarna till att göra klimatsmarta val genom nytänkande och positiv kommunikation. Utvecklingsprojekt kopplat till samarbete med näringsliv, akademi, civilsamhället och medborgare identifieras och baseras på styrdokument och metoder, verktyg och kunskaper som finns i staden.

När det gäller medborgarengagemang är syftet med ett sådant utvecklingsarbete att identifiera hur stockholmarna vill vara involverade och i vilka frågor, och hur staden tillsammans med dess övriga samarbetsparter inom offentlig sektor, näringsliv och akademi, kan möta upp för att skapa former för verklig dialog och samskapande som ger effekt i klimatarbetet.

Näringslivssamverkan sker inom flera samarbeten, exempelvis Digital Demo Stockholm och Klimatpakten. Dryga 300 företag och organisationer har gått med i Klimatpakten och tar del av seminarier. Ett klimatpakten plus har skapats med krav på åtgärder.

På det akademiska området har Stockholms stad etablerat strategiska partnerskap med KTH, Stockholms universitet och KI. Kommunstyrelsens Råd för Agenda 2030 ska stödja, bevaka och ge råd i stadens arbete rörande Agenda 2030:s 17 globala mål för hållbar utveckling.

Klimat investeringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Inom ramen för det gemensamma utvecklingsprojektet i klimatkontraktet avsnitt 6.2, åtar sig Stockholm stad att ta fram en klimat investeringsplan. I Stockholms kontrakt finns några skrivningar som skiljer sig åt från övriga kommuners kontrakt. Stadens klimat investeringsplan ska omfatta kommunala investeringar men inte övriga investeringar utan istället ska det ***göras en koppling till investeringar som bedöms ske utanför den kommunala sektorn***. Vidare gör Stockholm förbehållet att ***klimat investeringsplanen ska ses som stadens avsikt och kan komma att ändras till följd av Stockholms stads budget under de kommande åren***. Stockholm kopplar sedan investeringsplanen ***till samarbetet med bättre regler, samverkan och digitalt stöd***. Stockholms stad förväntar sig en tydlig motpart hos staten för genomförande av stadens åtaganden. Det önskvärda stödet handlar om finansiering, tydligare förutsättningar samt förändringar i regler, lagar och styrmedel. Möjligheten till policylabb lyfts särskilt liksom vikten av systemperspektiv i lagstiftning.

I Klimat handlingsplan 2020-2023 listas förslag på åtgärder för minskade växthusgasutsläpp som i många fall kräver investeringar. En central pott på 200 mnkr per år 2019-22 är avsatt. I planen beskrivs det gap som återstår att adressera efter 2023 ("Climate city deficit"). Under rubriken Vägen mot 2040 listas ett stort antal områden där investeringar och satsningar krävs. Planen beskriver också arbetet framåt med att minska de konsumtionsbaserade utsläppen orsakade av stadens verksamheter. Inom området klimatanpassning tillkommer skyfallsåtgärder och insatser för att motverka effekter av värmeböljor.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Vision 2040 beskriver Stockholm som en av de städer i världen som bäst har tagit tillvara digitaliseringens möjligheter. Strategin för Stockholm som Smart och uppkopplad stad har tagits fram i dialog med stockholmarna. Staden vill ha en löpande dialog om hur digitalisering och ny teknik kan höja livskvaliteten för invånarna och samverka med andra aktörer i akademi och företag för att bygga de innovativa lösningar som kommer att leda till att vision 2040 uppnås.

I stadsutvecklingsprocessen genomför Stockholm stad ofta dialog- och samrådsaktiviteter i olika format inklusive dialogaktiviteter i digitalt format.

Som stöd i planering och beslutsfattande driver staden projektet Digitalt beslutsstöd för ett fossilfritt Stockholm inom Viable Cities program Klimatneutrala städer 2030. Projekt syftar till att förbättra städernas förmåga att hantera de komplexa beslutssituationer som uppstår och finna lämpliga åtgärder för minskade utsläpp. I första skedet utvecklas en policyanalysmodell för transportområdet.

Staden har också flera projekt där digitaliseringen används som verktyg i sitt arbete:

- Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) har under en sjuårsperiod minskat sin energikostnad med 35 procent tack vare digitalisering. Det har skett genom en satsning på sensorer och visualisering kopplat till en gemensam driftcentral. Femtio av fastigheterna är "självkörande".
- Stadsledningskontoret handlar upp en gemensam IoT-plattform som bland annat ska ge möjlighet att arbeta med "digitala tvillingar" i planering av verksamheter.

Genom initiativet Digital Demo Stockholm (DDS), ett samarbete mellan offentlig sektor, storskalig industri och akademi, samverkar staden med bl.a. Region Stockholm, KTH, SU, KI, Ericsson, Telia och Skanska för att lösa samhällets utmaningar med innovation och digitala lösningar.

Regionalt innovationsnav för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

Stockholms stad deltar i en regionala klimatsamverkan tillsammans med Region Stockholm, Länsstyrelsen och StorSTHLM. Samarbetet genomförs i samverkan i Miljö- och samhällsbyggnadsrådet. Stockholms stad deltar också i det innovationsnätverk för länets kommuner som är under uppstart. Fokus i detta är på ledarskap, kulturförändring och hållbara strukturer för förändringsarbete.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Stockholms stad gör en årlig rapportering av Miljöprogram 2020-2023 utifrån nämnders och bolags rapportering i stadens integrerade ledningssystem (ILS). Stockholms stad rapporterar årligen uppgift om utsläpp och andra relevanta data till CDP (Carbon Disclosure Project) bland annat för deltagandet i Global Covenant of Mayors. I Norra Djurgårdsstaden följs resultaten upp systematiskt i en årlig hållbarhetsredovisning.

3.7 Umeå kommun

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Umeå](#)

[Umeås lokala miljömål 2020 \(2020\)](#)

[Strategisk plan för Umeå kommun 2016-2028 \(2016\)](#)

[Översiktsplan för Umeå kommun \(2018\)](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Umeå kommun har fastställt klimatmål beslutade av en bred majoritet i kommunfullmäktige. Klimatmålen konkretiserar Umeå kommuns övergripande målsättning om hållbar utveckling och tillväxt och tydliggör den höga ambitionen på klimatområdet. Målen är satta utifrån ett rättviseperspektiv, då största klimatutsläppen och möjligheten att åtgärda dessa kommer från staden. Umeå stad ska vara klimatneutral 2030 och hela kommunen 2040. Umeå har målsättningen att de konsumtionsbaserade klimatutsläppen minskar till 2 ton CO₂-ekvivalent per person och år till 2040 och 1 ton CO₂-ekvivalent per person och år till 2050.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Styrande dokument för klimatarbetet är bland annat: strategiska planen 2016-2028, översiktsplanen med fördjupningar och strategier: Näringslivsstrategi, Energipolicy, Resepolicy, samt flera trafikprogram. Cirkulära resursflöden stärks genom en strategi för cirkulär ekonomi under 2021. Tillit och välbefinnande är ledstjärnor i arbetet med social hållbarhet i enlighet med Agenda 2030.

Åtgärdsprogram för Umeås klimatmål ger en färdplan, vilket blir en central del av lokala Parisavtalet. Åtgärdsprogrammet tas fram av kommunkoncernen på uppdrag av kommunfullmäktige.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Umeå kommun har en utarbetad styrmodell för omställningsarbete, men nya former av ledning och styrning, samt nya strukturer behövs för att lyckas med klimatomställningen och nå klimatmålen. Innovationsplattformar utvecklas därför för att nå Klimatkontrakt 2030 och engagera samhällets aktörer. Förslag till ny målstyrningsmodell för Umeå kommun kommer att presenteras för kommunfullmäktige under senhösten 2020. Efter implementering bedöms den nya modellen skapa institutionell kapacitet att driva omställning för att nå uppsatta mål i kommunens nämnder och bolag.

Organisation och Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Umeå är en plats med många progressiva förebilder, engagerade medborgare, ett innovativt näringsliv och en kultur som präglas av tillit och medskapande. Detta kommer Umeå kommun bygga vidare på för att nå de hållbara utvecklingsmålen och bli en klimatneutral stad till 2030 och kommun till 2040.

Umeås stora institutionella kapacitet kring strategiska samarbeten och mötesforum med aktörer i samhället lokalt, nationellt och internationellt är en grundbult i omställningsarbetet. Umeå kommun kommer förvalta det kommunen under lång tid har byggt upp och utveckla det vidare inom punkt 6.1 i klimatkontraktet. Syftet är att konkretisera och formalisera arbetet med Klimatkontrakt i samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället.

Från bilagan: Projektet Klimatneutrala Umeå 2030 har samlat en bred representation i innovationsteamet med representanter från offentlig sektor, näringsliv och akademi. Genom medborgardialoger och tydliga initiativ involveras även den idéburna sektorn och invånarna i arbetet. Genom flera befintliga nätverk med näringslivet finns det en bred förankring och deltagande för att minska klimatpåverkan och nå en hållbar stad, till exempel Industrirådet och Umeås många inkubatorer. Näringslivskontoret på Umeå kommun är central i kontakten med det lokala näringslivet och anordnar regelbundet träffar med olika aktörer, där hållbarhet och klimatfrågor lyfts.

Det finns två företagsnätverk där privata och offentliga verksamheter samarbetar som är centrala i arbetet: Nätverket för hållbart byggande och Nätverket för hållbara restauranger. Umeå kommun är medlem i Biofuel region, tillsammans med ett 30-tal andra kommuner, organisationer och företag. Biofuel region har ett särskilt uppdrag att utveckla och stärka norra Sveriges arbete med hållbara transporter.

Umeå kommun utvecklar flera nya innovationsplattformar som utforskar och finner lösningar på komplexa hållbarhetsutmaningar. Genom kreativt medskapande utmanar innovationsplattformarna stadens nuläge, uppmanar till förändrat beteende och i nödvändiga fall inför nya strukturer och kraftförhållanden vilket banar väg för framtidens innovationer.

Ur bilagan: Umeå kommun stödjer och medverkar i flera internationella åtaganden för hållbar stadsutveckling. Umeå kommun är även med i dialogen om det nya Green City Accord initiativet av Europeiska kommissionen.

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Klimatinvesteringsplan kommer utvecklas i samarbete med Viable Cities, i enlighet med punkt 6.2 i detta kontrakt i samverkan med näringslivet.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Kommunfullmäktige har antagit målet Digitalt först där den digitala transformationen ska bidra till god kompetensförsörjning, förbättrad arbetsmiljö och bättre medborgarnytta. Digitaliseringen är också en viktig möjliggörare för att accelerera klimatomställningen. Även för de utvecklingsinsatser där klimatnyttan inte är drivande uppstår det många gånger positiva klimateffekter i samband med digitalisering.

Utveckling av olika typer av digitala verktyg som kan användas inom dialog och involvering är en central del av klimatomställningen. Det utvecklar möjligheter till både medskapande och genomförande av klimatkontraktet hos Umeås samhällsaktörer, särskilt medborgare. Här är det viktigt att vidareutveckla pågående initiativ som tagits inom bland annat Sharing City Umeå. Det handlar om digitala delningstjänster och utveckling av kommunens dialogmetoder inom planering, med den senaste stadsdelsdialogen som bästa exempel. Det gäller även att fortsätta utforskande nya sätt att engagera och involvera aktörer i klimatomställningen. Det kan röra sig om verktyg för att skapa så kallade communities och utveckla nya typer av nätverk eller utveckling av verktyg inom sociala medier med inspiration från det nu i Umeå pågående initiativet F/ACT Movement. Organiseringar som SPIS (Social Progress Innovation Sweden) och Klimatneutrala Umeå 2030 är viktiga inom denna utveckling.

Mål nås med hjälp av öppna data och IoT, som genererar data. Struktureras denna data kan man utveckla maskininlärning, AI och nya cirkulära affärsmodeller. Områden som Umeås aktörer satsar stort på och utvecklar i samverkansforumet Digital Impact North.

Uppföljning, så som att mäta framsteg och bedöma förändringstakten för att minska klimatpåverkan, kan med fördel ske med hjälp av digitala verktyg.

Regionalt innovationsnav för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

2017 initierade Umeå de regionala innovationspartnerskapen i norra Sverige för att gemensamt peka ut smart specialiseringsområden där norra Sverige är framgångsrikt. Medverkande är de sex största städerna i norra Sverige samt regionerna Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland. Detta är en naturlig plattform att bygga vidare på, då Umeå kommun redan är koordinator för Smart City /Hållbara städer plattformen. Umeå har vid ett flertal tillfällen varit kortlistade till utmärkelsen European Green Capital Award, i och med är kommunen också medlemmar av Green Capital Network som samlar Europas mest ambitiösa miljöstäder.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Umeå har fastställt indikatorer för klimatmålen med tillhörande åtgärdsprogram. Inom ramen för Klimatneutrala Umeå 2030 och andra initiativ pågår även utveckling av specifika indikatorer för konsumtion.

Ur bilagan: EU-Social Progress Index används som verktyg för att mäta regionens utveckling med social hållbarhet.

3.8 Uppsala kommun

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Uppsala](#)

[Miljö- och klimatprogram 2014-23](#)

[Energiprogram 2050](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

Uppsalas klimatmål antogs i kommunfullmäktige 2015. Uppsala ska vara en fossilfri välfärdskommun 2030 och klimatpositiv senast 2050. Utsläppen av växthusgaser från energianvändning, transporter och arbetsmaskiner inom Uppsala kommungeografi ska senast år 2030 vara nära noll samt baseras på förnybara energikällor. Målet klimatpositivt Uppsala omfattar all klimatpåverkan och mäts i absoluta tal. Senast år 2040 ska dessa vara nära noll, år 2050 noll och år 2070 ska de ha minskat med 110 % jämfört med 1990.

I Mål och budget 2021 med plan för 2022–2023 finns ett uppdrag att öka takten i klimatomställningen så att minskningen av växthusgasutsläpp i Uppsala från 2021 ska vara 10–14 % per år fram till 2030.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Den huvudsakliga styrningen sker genom kommunfullmäktiges Mål och budget, Policy för hållbar utveckling, Miljö- och klimatprogram samt Energiprogram med flera.

Uppsala kommuns klimatstrategi bygger på följande principer:

- Nödvändiga klimatmål för Uppsala som samhälle i linje med vetenskapen
- Initiera breda samverkansplattformar med många olika samhällsaktörer
- Varje verksamhet i kommunen har ansvar för att integrera klimatfrågan i sitt verksamhetsansvar
- Mobilisering av kommunens invånare för ett gemensamt ägarskap för omställningen
- Fokus på systemförändringar och kommunens roll för systemskiften

Kommunen åtar sig i klimatkontraktet

- att genomföra konkreta investeringar i lösningar för att åstadkomma systemskiften som kan genomföras fram till 2030 och
- skapa förutsättningar för en större omställning av samhället för att möjliggöra systemskiften på längre sikt som säkerställer ett klimatpositivt Uppsala 2050.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Uppsala kommun visar idag ett tydligt klimatledarskap. Kommunen har identifierat att för att accelerera klimatomställningen i den omfattning som krävs behöver kommunen utveckla förutsättningar för systemskiften inom den egna organisationen och på samhällsnivå.

Uppsala åtar sig inom klimatkontraktet att utveckla kommunkoncernens kapacitet för systemförändringar och systemskiften. Det sker bland annat genom att peka ut stadsdelar där kommunen tar ledningen i att utveckla innovationsplattformar och testbäddar för klimatpositivitet i stadsutveckling och infrastrukturinvesteringar. Det tillsammans med att inkludera ett systemperspektiv på innovation för klimatomställning i kommunens pågående arbete.

Uppsala kommun tar i samverkan med Uppsala klimatprotokoll fram Färdplan Klimatpositivt Uppsala, en strategisk vägledning för hur klimatmålen kan nås. Det sker i samarbete med Viable Cities och åtta andra kommuner i satsningen Klimatneutrala städer 2030.

Organisation och Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

Genom Uppsala universitet, SLU, STUNS och Uppsala Innovation Center (UIC) finns god institutionell infrastruktur för innovationstödande arbete.

Kommunen åtar sig att utveckla arbetet tillsammans med andra aktörer inom fyra områden:

- medverka till att höja Uppsalas klimatprotokolls innovationskapacitet,
- inkludera tillväxtpotentialen i klimatomställningens systemskiften i arbetet med näringslivsutveckling,
- utveckla testbäddar för systeminnovation, samt samverkansorganisationer och metoder för att stödja dessa, i utpekade geografiska områden,
- utveckla arbetssätt för att mobilisera kommunens invånare och civilsamhället för ett gemensamt ägarskap för klimatomställningen, med särskilt fokus på att arbeta på geografisk delområdesnivå, som stadsdelar, tätorter och landsbygdsområden.

Från bilagan: Ett tydligt fokus för Uppsala kommuns samverkan för klimatomställningen är Uppsala klimatprotokoll som funnits sedan 2010 och som idag samlar 42 organisationer i Uppsala inom offentlighet, näringsliv, akademi och civilsamhälle. Medlemmarna har tillsammans cirka 38 000 anställda, vilket är drygt en tredjedel av alla anställda i Uppsala. Medlemskap i klimatprotokollet innebär ett åtagande om att bidra till genomförandet av Uppsalas klimatmål genom ett systematiskt klimatarbete och genom att anta minst fem klimatutmaningar.

En del av arbetet med Klimatfärdplan Uppsala är att stärka klimatprotokollets innovationskapacitet och utveckla formerna för samverkan inför kommande protokollperiod som startar juli 2021. Detta ska ske i samverkan med Uppsala kommuns interna innovationsarbete och andra aktörers arbetssätt.

Inom ramen för det gemensamma utvecklingsprojekt i klimatkontraktet har Uppsala och Viable Cities dessutom överenskommit i klimatkontraktets **6.1 att Viable Cities ska samverka med Uppsala kommun för att långsiktigt stötta Uppsalas klimatprotokoll i att utveckla kompetensen för att arbeta med systeminnovation.**

Klimatmedvetna och engagerade invånare är ett av de åtta fokusområdena i Uppsala klimatfärdplan. Kommunen har provat och utvecklar olika sätt att involvera invånarna i klimatomställningen.

Exempelvis: Klimatlätt Uppsala (Viable Cities projekt Klimatkampen), byggemskaper och energigemenskaper samt energi- och klimatrådgivning i hela stadsdelar (konceptstadie): Ett exempel på en möjlig tillkommande metod är medborgarbudget. Det är ett samlingsbegrepp för metoder som används för att involvera medborgare i beslutsprocesser om hur en kommuns resurser används och innebär ett nytt sätt att ta vara på utvecklingsidéer från lokalsamhället. Uppsala har prövat metoden i sitt allmänna arbete med landsbygdsutveckling.

Inom ramen för det gemensama utvecklingsprojekt i klimatkontraktet har Uppsala och Viable Cities dessutom överenskommit i klimatkontraktets avsnitt **6.1 att ha ett särskilt fokus på mobilisering av invånare på stadsdelsnivå/områdesnivå och ett gemensamt ägarskap för klimatomställningen.**

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Inom ramen för det gemensama utvecklingsprojekt i klimatkontraktet, åtar sig kommunen att ta fram en klimatinvesteringsplan. Uppsala och Viable Cities har dessutom överenskommit i klimatkontraktets 6.2 att utveckla metoder för att beskriva samhällsekonomiska effekter av klimatomställningens systemskiften.

Uppsalas klimatfärdplan har identifierat ett antal viktiga systemskiften och större åtgärder, som behöver utvecklas, riskvärderas och prissättas. I samband med detta behöver metoder för riskvärdering kopplat till långsiktig omställning utvecklas samt den samhällsekonomiska nyttan beskrivas.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Uppsala kommun arbetar med och prövar flera digitala verktyg som stöd i planering och genomförandet av klimatomställningen, samt tar hjälp av digitala lösningar för de åtgärder som avser innovation och testbäddar. Under 2021 utvärderar kommunen befintliga digitala verktyg inom ramen för Klimatfärdplan Uppsala.

Kommunen åtar sig i samarbetet Viable Cities att:

- under 2021 utvärdera befintliga digitala verktyg för att säkerställa att rätt verktyg används i det fortsatta genomförandet,
- i de åtgärder som avser innovation och testbäddar tillsammans med samarbetspartner verka för införandet av digitala lösningar i klimatfärdplanens åtta fokusområden.

Regionalt innovationsnav för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

Uppsala kommun har ett pågående regionalt innovationssamarbete. Uppsala kommun ser möjligheter att utveckla samarbetet med Enköping för att skapa en innovationsnod av ekosystemkaraktär för klimatneutrala kommuner på väg mot klimatpositivitet.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Inget beskrivet. Hänvisning till klimatkontraktets avsnitt 7.

3.9 Växjö kommun

LÄNKAR TILL RELEVANTA DOKUMENT

[Klimatkontrakt 2030 Växjö](#)

[Hållbara Växjö 2030 \(2019\)](#)

Klimatmål (klimatkontrakt 3.1)

De övergripande klimatambitionerna beskrivs i Växjös hållbarhetsprogram, baserat på Agenda 2030, som beslutades av kommunfullmäktige i oktober 2019.

”Vi som lever, bor och verkar i Växjö år 2030 orsakar som samhälle ingen negativ påverkan på klimatet”. Detta är en skrivning som också inkluderar klimatpåverkan ur ett konsumtionsbaserat perspektiv.

År 1996 beslutade kommunstyrelsen att Växjö ska bli en fossilbränslefri kommun. Detta ska vara uppnått år 2030 och omfattar hela kommunen som geografiskt område. Det råder politisk enighet om målet och inte minst näringslivet har tagit målet till sig.

Strategi (klimatkontrakt 3.2)

Växjös hållbarhetsprogram, Hållbara Växjö 2030, antogs 2019 efter en bred dialog med invånare och samhällsaktörer. Växjös strategi för att nå målen är huvudsakligen av en kombination av hållbar samhällsplanering, större andel förnybar energi, effektivare energianvändning i bostäder och industri, samt ett hållbart transportsystem. Intensifierat arbete med hållbar konsumtion och produktion samt åtgärder som kan kompensera för utsläpp av andra växthusgaser inom framförallt jordbrukssektorn är andra viktiga delar. Avfallsplan (På väg mot ett Småland utan avfall – pekar ut inriktningen för avfallshanteringen och därmed resurshantering och cirkularitet), handlingsplan för hållbara måltider (Det finns behov av ökad möjlighet till närodling och småskalig produktion och för att göra ännu mer genomtänkta inköp för klimatsmarta måltider). Under 2021 slutförs arbetet med framtagande av en ny energiplan och en ny transportplan som ytterligare kommer förtydliga utvecklings- och insatsområden för Växjö. Med hjälp av digitalisering skapas flera möjligheter till snabbare omställning.

Organisation och ledning (klimatkontrakt 3.3)

Politisk enighet kring klimatfrågor sedan 90-talet har varit viktigt, och decentralisering till alla förvaltningar och bolag med centrala funktioner som bidrar till samordning, utveckling, stöttning och uppföljning. Koncernledningen har ansvar och ägandeskap och vill vara ledande i omställningsarbetet som klimatkontraktet innebär. Samverkan sker med invånare och föreningar.

Organisation och Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (klimatkontrakt 3.4)

För att klara av den stora omställningen är det viktigt att kommunen får med alla på resan mot ett klimatneutralt Växjö. Samverkan, dialog och information behövs inom alla områden, med människor i alla åldrar och med olika bakgrund. Kommunen tar på sig ledartröjan för att åstadkomma detta. Växjös miljövecka Earth Week utgör en viktig plattform, men är inte den enda. För att minska konsumtionsbaserade utsläpp genomförs löpande och intensifierad dialog med allmänheten. Från Bilagan: Inte minst är dialog och samverkan med barn och unga viktigt för att Växjö ska nå våra mål – utan att för den skull lägga ansvaret för omställningen på deras axlar!

Kommunen vill utveckla metoder för handslag med olika aktörer om hur kommunen tillsammans kan bidra till ett klimatneutralt Växjö.

År 2015 skrev Växjö kommun, Linnéuniversitetet och Sustainable Småland under den så kallade Växjödeklarationen. Den pekade ut viktiga hinder på nationell och europeisk nivå som måste undanröjas för ett framgångsrikt lokalt klimatarbete. Växjö kommun ska bjuda in andra aktörer till att ta fram en förnyad Växjödeklaration, med utgångspunkt från klimatkontraktet, som pekar ut viktiga hinder på nationell nivå som måste undanröjas för ett framgångsrikt lokalt klimatarbete.

Kommunen samverkar med skolor, föreningsliv och näringsliv för att få till ett mer hållbart resebeteende, samtidigt som kommunen tar sitt ansvar att möjliggöra för trygg och attraktiv infrastruktur.

Klimatinvesteringsplan (klimatkontrakt 3.5)

Klimatinvesteringsplan kommer utvecklas av kommunen tillsammans med Viable Cities, med ett 2030-perspektiv. Att klimatet och ekonomin kan gynnas simultant har kommunen visat genom att ha genomfört en uppföljningen per invånare som visar att samtidigt som koldioxidutsläppen minskat med närmare 60% har den ekonomiska tillväxten ökat med 60 %. Genom klimatsmarta investeringar och konsumtionsmönster hos invånare, offentlig sektor och näringsliv kan denna utveckling fortsätta.

Ur bilagan: Inom några år kommer EU att lansera sin klimatmission, som väntas innebära stort finansiellt stöd till ett antal kommuner i Europa som satsar på en genomgripande omställning. Arbetet med klimatkontrakt väntas förbereda kommunen på dessa finansieringsmöjligheter. Växjö arbetar med att möjliggöra koldioxidinfångning och -lagring för som ett sätt att kompensera för utsläpp som inte kan elimineras. Stöd i olika former från EU och stat efterfrågas.

Digitalt stöd för genomförandet (klimatkontrakt 3.6)

Kommunen har utvecklat "Boportalen" (Interface of life), där kan boende i allmännyttan få direkt återkoppling på sin användning av vatten och i förlängningen även el. Plattformen har stora möjligheter att utvecklas och replikeras i satsningar som bidrar till den smarta staden.

Digitala lösningar utvecklas tillsammans med digitala innovatörer och ska bidra till att hitta innovativa lösningar till bland annat klimatutmaningar i EU-finansierade digitaliseringsprojektet DIACCESS. Även andra digitala verktyg ämnar kommunen använda i sitt klimatarbete.

Regionalt innovationsnav för klimatneutrala kommuner (klimatkontrakt 3.7)

Växjö kommun kommer fortsätta att dela med sig av sina erfarenheter, bland annat i olika nätverk och organisationer, såsom Sustainable Småland, Kronobergs läns miljönätverk, Klimatkommunerna, Viable Cities, Fossilfritt Sverige, Energy Cities, ICLEI och European Green Leaf Network.

Rapportering och uppföljning (klimatkontrakt 3.8)

Växjö kommun följer årligen upp data om energi och klimat. Internt görs detta som en del av den ordinarie styrmodellen kopplat till budget och bokslut. Rapportering av utsläppsdata och åtgärder görs också till European Covenant of Mayors och Global Covenant of Mayors. I övrigt kommer uppföljning av klimatkontraktet att ske i enlighet med de riktlinjer som Viable Cities sätter. Tillsammans med Linnéuniversitetet genomförs en studie för att analysera växjöbornas konsumtionsbaserade klimatpåverkan.

3.10 Klimatanpassning

Arbetet med att anpassa samhället till effekterna av klimatförändringarna kallas för klimatanpassning (climate adaptation). Arbetet med att minska orsaken till klimatförändringar kallas för klimatomställning (climate mitigation). Det finns inte något specifikt avsnitt för klimatanpassning i klimatkontraktets nuvarande utformning. Nedan följer kort vad kommunerna säger relaterat till klimatanpassning.

Enköpings kommun klimatomställning ska också vara klimatreliant.

I **Göteborg** stads miljö- och klimatprogram finns sju strategier för genomförande. En av dem är att Göteborgs stad ska planera för en grön och robust stad.

Järfälla kommunen har tillsammans med Upplands Bro kommun ansökt om medel för en klimatinvesteringsplan. Klimatinvesteringsplanen kan innehålla ett flertal åtgärder för minskade växthusgasutsläpp och olika klimatanpassningsåtgärder.

Lunds kommun har mål för klimatanpassning i sitt program för miljö. De listar Klimatanpassningsplanen bland de styrdokument som ska bidra till målpuffyllelsen "Bekämpa klimatförändringarna". Det lokala klimatpolitiska rådet ska granska kommunens arbete både med klimatomställning och klimatanpassning.

Malmö stad har förslag på mål som är nära kopplade till klimatmålet. Ett av dem är Malmös resiliens vid ett förändrat klimat har ökat. Styrdokumentet Skyfallsplan listas.

Stockholms stad har i sitt Miljöprogram (Miljöprogram 2020-2023), ett målområde i sin kallat Ett klimatanpassat Stockholm, i övrigt inkluderar staden i sin vision Stadens Vision 2040 att klimatanpassningsperspektivet finns med i all planering, vilket säkrar att det samhälle kommunen bygger blir robust och klimatsäkert.

Umeå kommun har inkluderat klimatanpassningsstrategier i översiktsplanen och de strategiska programmen. Arbetet med klimatanpassning sker i samverkan med Länsstyrelsen Västerbotten länssamordning och den regionala planen. Umeå kommuns planer som inkluderar klimatanpassning: Översiktsplan Umeå kommun – Fördjupning för älvslandskapet och för kusten, Utvecklingsstrategi för vatten och avlopp, Dagvattenprogram, Program för säkerhet och trygghet, Åtgärdsprogram för att uppfylla miljö kvalitetsnormerna för kvävedioxid samt Resurshushållningsplan.

Uppsala kommun utgår från att Parisavtalets klimatmål ska klaras och att klimatanpassningsambitionerna ska utgå från den premissen. Det är annars vanligt att kommuner planerar utifrån scenarierna då världen inte klarar temperaturmålen. Den övergripande styrningen av arbetet med klimatanpassning utgörs därför av kommunens klimatmål i miljö- och klimatprogrammet samt kommunens översiktsplan. Arbetet med klimatanpassning inriktas på att välja förebyggande åtgärder. Arbetet med klimatanpassning, riskhantering och klimatomställning ska stötta varandra för att säkra ett robust samhälle.

Växjö kommun har en klimatanpassningsplan.

4. Jämförande analys av kommunernas åtaganden

Nedan följer analys av avsnitt tre "Kommunernas åtagande" i Klimatkontrakt 2030. I den delen beskriver kommunernas sitt arbetet och åtaganden i klimatkontraktet. Kommunernas åtagande innehåller åtta olika områden. Varje område avhandlas i ett eget delkapitel i rapporten nedan. För varje delområde har rekommendationer för vidare arbete tagits fram. En sammanställning i tabellform av samtliga rekommendationer finns i bilaga.

I processen med att ta fram Klimatkontrakt 2030 utarbetades en gemensam struktur för klimatkontraktens utformning. Detta skedde i en samskapande process. Mindre avvikelser förekommer från denna struktur. I rapporten grupperas all information enligt klimatkontraktets grundstruktur även om den återfinns i någon annan del av någon kommuns Klimatkontrakt 2030.

4.1 Analys och rekommendationer: klimatmål (avsnitt 3.1)

I avsnitt 3.1 i klimatkontraktet anger kommunerna uppsatta klimatmål. I centrum för kommunerna står de kommungeografiska klimatmålen, som rör kommunens geografiska område. Många kommuner har även kommunorganisatoriska klimatmål, som rör den kommunala organisationens mål för den egna verksamheten. Avsnittet här beaktar båda slagen av klimatmål, men fokus är på de kommungeografiska. Samtliga kommuner placerar klimatmålet och klimatarbetet i det bredare sammanhanget hållbar utveckling, idag manifesterade som FN:s Agenda 2030 och de 17 globala hållbarhetsmålen. I denna rapport begränsas analysen till själva klimatmålen.

Kommunernas klimatmål – vad betyder de?

Som framgått av föregående kapitel med sammanställning per kommun uttrycker kommunerna sina klimatmål på många olika sätt. De kan grupperas grovt i två slag: dels i siffror exempelvis i en absolut målnivå eller procentuellt minskad mängd utsläpp av växthusgaser, dels i målbilder (målord) som exempelvis Fossilfritt och Klimatneutralt. Kommunernas mål, oavsett i siffror eller ord, kan synas betyda samma sak, men kan betyda helt olika saker, beroende på hur definitioner och avgränsningar är gjorda.

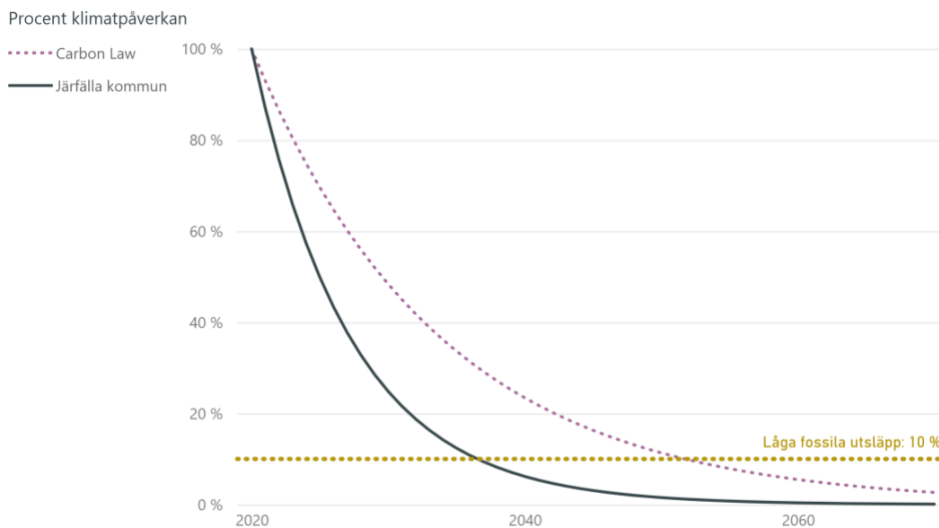
Det är också vanligt att kommunerna kombinerar målformuleringar i siffror och i ord. Ofta behövs både slagen av formulering, fast för olika syften. Målord är för att mobilisera, procental är för att kunna utvärdera.

Procentuella mål till ett visst år: Ett mål om en viss minskning av utsläpp (-80%, -90% osv) till ett visst år (ofta 2030, 2040 och 2050) och jämfört med ett basår (oftast 1990). De är i vissa fall satta i procentuell minskning per invånare och i andra fall i procentuella minskning i absoluta tal. De flesta städer och kommuner växer befolkningsmässigt med flera procent, det gör att ett procenttal per invånare är mindre ambitiöst än ett procenttal i absoluta tal. Det är inte alltid tydligt utskrivet av kommunerna om målen är i absoluta eller relativa (per invånare) tal. Eftersom det är de

ackumulerade utsläppen över tid som bestämmer klimatpåverkan, är mål uttryckt i absoluta tal att föredra.

Mål som uttrycker en minskningstakt i procent av föregående år ger ett annat resultat än en viss procent ett visst år om tio eller tjugo år. Målformuleringen tar hänsyn till att det är de ackumulerade utsläppen år till år som ger förändring i klimatet. De två slagen av målen kan inte jämföras med varandra utan omräkning, då de har olika basår (ofta 2020 respektive ofta 1990). Den nödvändiga globala minskningstakten är beräknad till dryga 7 % per år jämfört med föregående år från 2020 och framåt (Carbon Law i grafen nedan). En minskningstakt om 10-15 % kan synas tuff, men ett mål som fossilfritt 2030 räknat från nu omräknas till 15-20 % per år jämfört med föregående år.

Figur 4.1.1. Illustration av klimatmål uttryckta som årlig minskningstakt.

Grafen illustrerar hur en årlig minskningstakt uttryckt i procentuell minskning per år jämfört med föregående år utvecklar sig över tid. Det globala genomsnittet enligt Carbon Law motsvarar 7 procent per år. Järfällas mål är 10-15 procent per år för scope 1-2.

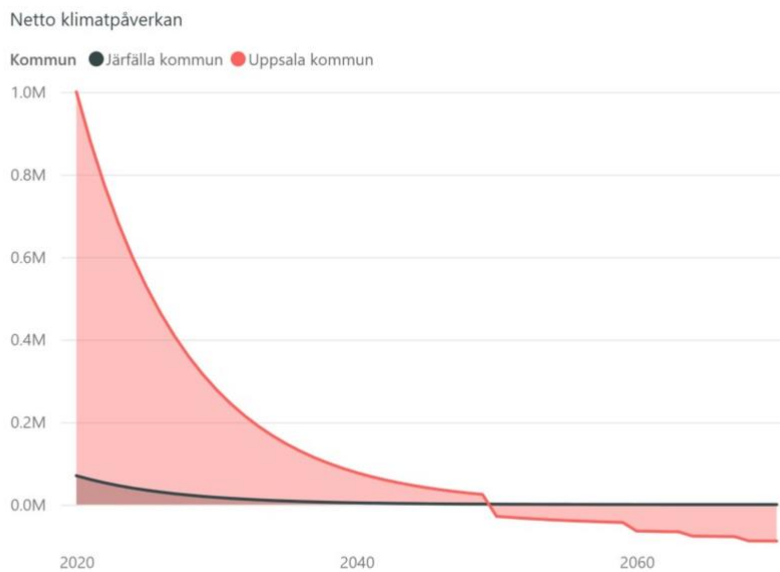
Målord: Här finns det en rad olika termer som används, för sig eller i kombination. Fossilfritt är inte samma sak som Förnybart. Måltermen (100 %) förnybart utesluter att kärnkraft finns med.

Klimatneutralt eller Netto-noll innebär att utsläpp av växthusgaser kan kvittas mot så kallade negativa utsläpp genom exempelvis kolinlagring eller koldioxidlagring vilket resulterar i netto-noll utsläpp eller klimatpåverkan.

Begreppet Ingen negativ klimatpåverkan är svårtytt, men bör utifrån sina ord tolkas som inga utsläpp av växthusgaser. Det är då ett högre mål än klimatneutralt och dylikt. Klimatneutralt är kvalitativt mer än fossilfritt och förnybart då det per definition innebär att en kommun måste arbeta med kolinlagring. Det är inte klarlagt om alla kommuner som har målet klimatneutralt också har en handlingsplan för kolinlagring. Klimatpositivt är steget efter klimatneutralt, det innebär att de negativa utsläppen är större än utsläppen.

Stockholm och Uppsala har målet klimatpositivt, men avgränsar det olika. Stockholm år 2040 för scope 1+2 och Uppsala år 2050 (senare) för scope 1+2+3 (omfattar mer). Scopet definierar hur mycket av utsläppen som tas med i målet och beskrivs nedan. Genom att ha ett mål som inkluderar klimatpositivitet så kommer Stockholm och Uppsala bidra till att reducera den ackumulerade globala negativa klimatpåverkan och bidra positivt från sitt målar. Även kommuner som har målet klimatneutral kommer antagligen att bli klimatpositiva strax därefter då de "negativa utsläppen"/kolinlagring förväntas öka över tid samtidigt som utsläppen förväntas fortsätta minska.

Figur 4.1.2. Illustration av klimatmål uttryckta som årlig minskningstakt respektive klimatpositiv.

Järfälla och Uppsala kommun har ungefär samma klimatmål i den del som avser årlig minskningstakt. Järfällas minskningstakt är 10-15 procent per år och Uppsala 10-14 procent per år. Här omräknat till ett genomsnitt av spannet. Utgångspunkten i grafen är respektive kommuns utsläpp av växthusgaser i absoluta tal år 2020. Kommunerna är olika stora och har därför olika utgångsläge vad gäller mängden utsläpp. En annan skillnad är att kommunerna beräknar utsläppen med olika systemgränser. Järfälla tar med scope 1, medan Uppsala tar med scope 1 och 2 samt långväga resande i scope 3. Uppsala har utöver målet om minskningstakt också ett mål om att bli en klimatpositiv kommun senast 2050. Klimatpositiv i meningen börja bidra till att reducera mängden koldioxidekvivalenter i atmosfären. Kommunerna fortsätter att ha (låga) utsläpp även efter 2050, men i Uppsala är målet att åstadkomma åtgärder för kollagring för att balansera kvarvarande utsläpp. Uppsalas kurvan går därför under nollnivån.

Systemgränser: Nästa aspekt är att målen kan omfatta olika mycket, dvs ha olika systemgränser eller omfång (scope på engelska).

Det finns en väl utvecklad och använd standard för att beskriva systemgränserna: Greenhouse gas Protocol (GHG Protocol). Protokollet och systemgränserna används av många företag och andra organisationer. För kommuner finns också en tillämpning för kommunen som geografiskt område

eller samhälle. Det kallas för Greenhouse gas Protocol for Communities. De olika systemgränsernas omfattning kallas för "scope" och är tre till antalet. Se nedanstående faktaruta för mer information. Indelningen och principerna är desamma för både Organisation och Samhälle.

Scope 1 betyder klimatpåverkan som sker inom kommungränsen.

Scope 2 är nätburen energitillförsel oavsett om själva energiproduktionen är i eller utanför kommunen.

Scope 3 är all annan klimatpåverkan som sker utanför kommungränsen men till följd av de aktiviteter som sker inom kommunen.

Scope 1 kan delas upp energi/transporter och övriga icke-energidrivna källor. Det är vanligt att kommuner sätter mål som enbart omfattar energi och transporter. Det är inte alltid tydligt i kommunernas klimatmål om det omfattar även icke-energi.

Scope 3 kan delas upp i uppströmskällor och nedströmskällor. Det vanliga är kommuner beaktar uppströmskällor men inte nedströmskällor (med undantag för semesterresor).

FAKTARUTA: Definitioner av omfattning (scope) eller systemgränser för det kommunegeografiska klimatmålet:

Scope 1	= utsläppskällor som fysiskt befinner sig inom kommungränsen. Delas ofta i målformuleringar upp i klimatpåverkan från energisystemet respektive andra källor såsom jordbearbetning, freoner, produktanvändning osv.
Scope 2	= utsläpp från energiproduktion som befinner sig utom kommungränsen men förs på ledning in i kommunen (el, fjärrvärme, fjärrkyla, gas).
Scope 3 Uppströms	= utsläpp från produktionen varor och tjänster som produceras utanför kommungränsen men som används inom kommungränsen
Scope 3 Nedströms	= utsläpp som orsakas utanför den egna kommungränsen till följd av produkter och tjänster som producerats inom den egna kommunen.
Scope 3 Transporter	= Transporter till/från och med kommungränsen av varor och personer.

Försök till jämförelse mellan kommunernas klimatmål

I nedanstående tabell görs ett försök att jämföra kommunernas klimatmål och ordna dem fallande ordning efter hur skarpa de är. Ordningen får läsas med försiktighet då målåret spelar in – "nära noll 2030" är skarpare än "100% år 2050". Klimatmål som omfattar scope 1-2-3 jämförs med varandra och klimatmål som omfattar scope 1-2 jämförs med varandra.

Det framgår inte alltid helt tydligt vilket scope en kommuns klimatmål omfattar, så nedanstående listning är med den reservationen. Reservation också för att rätt uppfattade mål och tolkningen av dem. Lund kommuns klimatmål är under politisk behandling med förslag på skärpning. Både nuvarande och föreslagna mål är med i tabellen.

		2030	2040	2050	2070
SCOPE 1-2-3	Klimatpositivt			Uppsala	Uppsala
	Netto-noll / Klimatneutral				
	Ingen negativ klimatpåverkan	Växjö			
	Nära noll	Göteborg	Uppsala		
	Ton CO2e per invånare /år	Lund 5 Ton	Umeå 2 Ton	Umeå 1 Ton	
	Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser är på god väg till en hållbar nivå	Malmö			
	Minskad klimatpåverkan från konsumtionen		Stockholm		
	Klimatsmart			Enköping	

		2030	2040	2045	2050	2070
SCOPE 1-2	Klimatpositivt		Stockholm			
	Klimatneutral – kommunen	(Lund-förslag)	Umeå	Sverige	EU	
	Klimatneutral – staden	Umeå				
	100 % förnybar energi	Malmö Uppsala				
	Fossilfritt	Växjö Uppsala (Lund-förslag)	Stockholm		Enköping	
	- 100 % CO2 per inv				Järfälla	
	Nära noll (tolkat till - 90% CO2)	Göteborg			Lund	
	- 80% CO2 / 14-15% per år	Lund / Järfälla				
	- 70% CO2	Malmö				

Tabell 4.1.1. Jämförelse av de nio kommunernas kommungeografiska klimatmål.

Sammanställningen är gjord utifrån vad som står i Klimatkontrakten, i några fall kompletterat med information från respektive kommuns bilaga. Reservation för feltolkningar. Här tydliggörs att alla kommuner har antagit mål i Scope 1-2, medan åtta av nio kommuner har antagit mål inom Scope 1-2-3. Det går också att utläsa att några kommuner har mål som är högre satta än Sveriges nationella mål (netto-noll 2045), och EUs mål (klimatneutral 2050). Minskningstakt i CO2(e) % / per år har basår 2020. Mål i procent vid 2030, 2040 osv. har basår 1990. Målformuleringen "nära noll" har här tolkats som 90 % minskning mot 1990. De kommuner som har mål i form av en minskningstakt per år (med basår 2020) har här räknats om till procent vid år 2030 för jämförelse, även om det inte är helt korrekt.

I tabellen ovan syns att kommunerna har olika mål för olika omfång, grupperat i scope 1-2 och scope 1-2-3. Åtta av kommunerna har målformuleringar i scope 1-2-3, men samtliga har mål i scope 1-2.

Mål i scope 1-2 är skarpare och ligger i huvudsak tidigare än målen i scope 1-2-3. Det ger vid handen att kommunerna är tryggare med att sätta skarpare klimatmål i scope 1-2. Skälet är troligen att man uppfattar att kommunen har större ansvar för utsläppen som sker inom kommungränsen och möjlighet att påverka dessa. En praktiskt faktor som är avgörande är att det finns mer utvecklade metoder och datakällor för att beräkna och följa upp scope 1 och 2 på kommunnivå och detta ärkligen. Det gör i sin tur att målen i scope 1-2 blir tydligare formulerade.

Nedan har kommunernas angreppssätt rörande klimatmål strukturerats upp i sju grupper, där också rekommendationer finns för varje grupp:

- Använd kommunernas ledarskap med mål i linje med Parisavtalet för att mobilisera fler
- Samlas kring formuleringar och definitioner samt höjd ambitionsnivå på klimatmålen
- Låt konceptet rättvis koldioxidbudget influera klimatmålen
- Utveckla klimatmålen för konsumtionsbaserade (scope 3) klimatmål
- Kommunorganisatoriska klimatmål som hävstång, nu med fokus på scope 3
- Utveckla klimatmål för nya och gamla stadsdelar som bas för en röd tråd i arbetet
- Stad och kommun – olika fort fram?

Använd kommunernas ledarskap med mål i linje med Parisavtalet för att mobilisera fler

Genom att fastställa de nödvändiga klimatmålen enligt Parisavtalet temperaturmål och ta ett större ansvar genom att tidigarelägga målåret inspirerar och tar kommunerna ledningen lokalt, nationellt och globalt. De nio kommunerna tar i stort sett ett sådant ansvar och ledarskap. Detta kan förtydligas och användas.

För att ta det lokala ledarskapet som kommun krävs ett kommungeografiskt klimatmål, dvs. ett gemensamt klimatmål för kommunen som samhälle. Klimatmålet behöver också vara minst i linje med vetenskapliga globala 1,5-2 gradersmålet och skarpare för att ta ett större ansvar som kommuner i den resursstarka delen av världen. Målsättningarna behöver formuleras så att det blir tydligt att det handlar om mål som behöver uppnås för att bidra till Parisavtalet.

Det kommungeografiska målet bör alltså inte endast handla om vad kommunorganisationen kan åstadkomma med befintliga planer, utan det nödvändiga klimatmålet som samhällsaktörerna och medborgarna tillsammans måste åstadkomma. Det som kommunerna själva kan åstadkomma kommer inte att räcka till för att nå de nödvändiga klimatmålen, utan det är när hela samhället bidrar som de nödvändiga målen nås. På detta sätt kan kommunfullmäktige ta ledarskapet i det lokala samhället.

Att anta de nödvändiga målen kräver visst politiskt mod. Det vanliga är kommunen tar fram mål som garanteras genom fastlagda åtgärder i en handlingsplan. I den politiska världen hålls man ansvarig om mål man sätter inte nås. Här måste de lokala förtroendevalda förstå och tydligt uttala sin roll att

manifestera de för klimatet nödvändiga målen. De kommuner som så har gått före, kan inspirera politiker i andra kommuner och självklart även den nationella och internationella nivån.

Den kommunala världen har sedan länge visat ledarskap. Många svenska kommuner gick tidigt före nationen genom att sätta tydliga och långsiktiga klimatmål såsom fossilfritt 2050 samtidigt som Sverige hade lägre ambitioner. Kommunernas klimatmål som redovisas i klimatkontrakten visar att kommunerna vill gå före. Sammanställningen av de nio kommunernas klimatmål visar på att de flesta redan har eller håller på att ta fram mål med sikte på att vara fossilfria, använda enbart förnybara energikällor, ha nära noll-utsläpp eller vara klimatneutrala till 2030 och sedan gå vidare till att bli klimatpositiva. Sverige har idag målet netto-noll 2045 och EU har klimantneutralt 2050, båda för scope 1-2.

Hur målet sedan formuleras kan också ha betydelse. Målformuleringen ”klimatpositivt” indikerar inte bara att målet är att bidra positivt, utan också inställningen till klimatarbetet måste/bör ske i en positiv lösningsorienterad anda för att lyckas. Mål blir starkare och mer attraktivt om det pekar mot det som ska åstadkommas eller införas och inte enbart pekar på det som ska bort. Att inte fokusera på inte. Det är exempelvis skillnad på: fossilfritt = från, och: förnybart = till.

Parallellt med klimatmål med fokus på minskning av växthusgaser, behövs mål som fokuserar på den omställning som behöver ske, dvs. det som ska åstadkommas istället för det som ska bort. Som en del av Carbon Law-konceptet har Climate Action Exponential Roadmap (ECAR) utvecklats. Där är sammanställda de lösningar som krävs för att nå låga utsläpp och samtidigt ett bättre samhälle för alla och ett robust ekosystem. Lösningarna behöver skalas exponentiellt, vilket är en utmaning, men samtidigt visas exempel på lösningar som redan håller på att skalas exponentiellt. Kring ECAR växer nu en samarbete fram mellan många olika organisationer som kan ge stöd i arbetet i klimatkontrakt och Viable Cities.

Rekommendation:

Kommunerna har en roll i att skapa en gemensam målbild och ett sammanhang som får alla aktörer och medborgare att känna tillit till att var och en bidrar, så att ingen inväntar någon annan. Att politiskt fastställa nödvändiga klimatmål för lokalsamhället/kommunen i linje med vad vetenskapen för fram är en strategi i sig och en roll att axla för kommunerna. Det visar prov på ledarskap och mod från förtroendevalda och kommunförvaltningen. Utveckla en gemensam kommunikation kring kommunernas roll och modet att sätta nödvändiga klimatmål för att inspirera fler kommuner och nationer att våga göra likadant.

Diskutera hur klimatmålen bäst kan formuleras för att enkelt kommuniceras och förstås. Diskutera hur klimatmålen bäst kan formuleras och användas för att mobilisera den egna organisationen, andra företag och organisationer och medborgarna.

Samlas kring formuleringar och definitioner samt höjd ambitionsnivå på klimatmålen

Viable Cities har valt hittills att inte gemensamt definiera begreppet eller omfånget av Klimatneutral stad. Istället har arbetet präglats av en pragmatisk hållning och dialog utifrån respektive stads pågående arbete och förutsättningar. Programledningen har ansett det angeläget att låta respektive stads och kommuns arbete utgå ifrån de förutsättningar som finns i det lokala sammanhanget vad gäller exempelvis politiska beslut, strategier osv. De nio kommunerna och andra kommuner har delvis olika definitioner eller i vissa fall ingen tydlig definition alls av klimatneutral. EU:s mission klimatneutrala städer fokuserar på begreppet klimatneutral. Det börjar bli hög tid att definiera vad det betyder och hur det kan följas upp. Eller åtminstone tydliggöra skillnaderna mellan olika och snarlika betydelser.

Det finns en pågående diskussion och utvecklingsarbete på internationell nivå, kring definitionen av klimatneutral och klimatpositiv för kommuner och företag. Viable Cities medlem WWF är en av de organisationerna. Det som växer fram är en allt större samstämmighet att de fossila utsläppen ska vara inga eller låga i scope 1 och 2 innan man kan kalla sig klimatneutral eller klimatpositiv, och att arbete ska ske i alla tre scopen, samt ett aktivt deltagande i det gemensamma samhällsarbetet med ett globalt perspektiv för att nå Parisavtalet ska utövas.

Det finns tecken på att allt fler företag väljer att formulera sina mål i termer av klimatpositivt. Det är troligt att fler kommuner framöver också kommer att överväga målformuleringar med klimatpositivt. Klimatpositivt pekar på att en kommun fortsätter att arbeta med att både minska utsläppen och lagra kol/koldioxid även när de har nått målet klimatneutral kommun. Att arbetet inte är slut när målet är nått, vilket i sig kan vara viktigt att kommunicera med själva målformuleringen.

Klimatneutral eller netto-noll innebär att negativa utsläpp kompenserar och därmed "nollar", utsläpp, eller ger mer än noll och resulterar i klimatpositivt. Vilka är dessa negativa utsläpp och var kan de ske? Hur ska de beräknas? Lund kommuns måldefinition och villkor innebär t.ex. att kolinlagring främst ska ske lokalt. Lund har pågående arbete med Lunds universitet. Växjö, Stockholm, Uppsala, Malmö och Göteborg, kanske flera kommuner, har mål, pågående utredningsarbete eller konkret arbete för att börja använda koldioxidinfångning och lagring (CCS).

Olika kommuner inkluderar i sitt klimatmål olika delar av scope 1: bara avseende energi, dvs fossila bränslen eller också inkludera icke-fossila bränslens klimatpåverkan (exempelvis freoner och jordbruk mm).

Rekommendation:

Det är önskvärt att tydliggöra definitioner och ambitioner för det övergripande klimatmålet för kommuner. Det skapar en starkare kraft för omställning om de kommuner som samarbetar inom Klimatkontrakt har liknande eller lika målformuleringar.

Jämförelsen mellan kommunernas mål visar tecken på att formuleringar och språkbruk håller på att ensas, vilket visar att på sikt skulle det kunna vara möjligt att ha liknande målformuleringar.

Det vore önskvärt att kommunerna presenterar sina klimatmål på ett sätt som gör det lättare att jämföra med andra kommuners klimatmål, exempelvis om klimatmålet är per invånare eller i absolut tal samt vilket scope det har. Klimatmål formulerade som målord bör översättas till procentuell minskning eller målnivå i siffror. Det är önskvärt att ha klimatmål både i ord och siffror.

Samarbete med relevanta internationella klimataktörer bör ske för att definiera klimatneutralt och klimatpositivt. Ett par utgångspunkter verkar givna: låga eller inga fossila utsläpp, negativa utsläpp ska ingå och när kan en kommun säga att den är klimatpositiv. Hela scope 1+2 bör minst ingå, på sikt även scope 3. Vidare bör diskuteras vad som räknas som negativa utsläpp och vad som är prioriterade åtgärder för att åstadkomma sådana. En målsättning som klimatneutral eller klimatpositiv bör följas av en ambitionsinriktning eller handlingsplan för kolinlagring.

Låt konceptet rättvis koldioxidbudget påverka klimatmålen

FN:s klimatpanel beräknar en global återstående utsläppsmängd som inte får överskridas utan att riskera att temperaturmålet i Parisavtalet inte nås. Denna kvarvarande mängd benämns koldioxidbudget. Forskaren Johan Rockström med flera har formulerat en tumregel för att förstå vad det innebär. De globala utsläppen som hittills ökat varje år, måste minska från och med senast 2020 och sedan halveras varje decennium. Samtidigt måste ekosystemen stärkas och kolinlagring börja ske redan under 20-talet. Översatt till procent blir halvering varje årtionde cirka 7 % per år jämfört med föregående år. Denna tumregel är känd som Carbon Law.

Kevin Andersson, Isak Stoddard och Martin Wetterstedt är forskare som har arbetat med att utveckla koldioxidbudgetar på nationell och på kommunal nivå. Dessa betonar rättviseaspekten i internationella miljö- och klimatavtal. Resursrika länder, städer, företag och enskilda som dessutom i stor utsträckning har stått för de hittillsvarande klimatutsläppen har ett större ansvar och bör minska sina utsläpp snabbare. Metoderna för fördelning av budgeten är under utveckling, men en minskningstakt för den resursstarka delen av världen, inklusive svenska kommuner brukar hamna på 10-14 % per år från 2020. Detta för att nå 2-gradersmålet. För 1,5-gradersmålet behöver takten vara högre.

Av de nio kommunerna är det två kommuner, Järfälla och Uppsala, som uttryckt klimatmål som en årlig minskningstakt, i procent, i linje med att innehålla kommunens del av den globala koldioxidbudgeten. Andra kommuner har gjort liknande analyser som används som bakgrundsmaterial för sin målformulering eller handlingsplan.

Rekommendation:

Samarbeta kring att utveckla förståelsen av koldioxidbudget och ackumulerade utsläpp i analys och utveckling av klimatmål och gapet till de åtgärder som behöver göras. Samarbetet bör innefatta och tydliggöra klimatmålen utifrån konceptet koldioxidbudget. Mål, både i målord och i procent, som anges för ett visst år som exempelvis 2030 eller 2040, behöver kompletteras med att ange en procentuella minskning per år för att ha en tillräcklig omställningshastighet för hålla klimatbudgeten.

Utveckla klimatmålen för konsumtionsbaserade (scope 3) klimatmål

Nästan alla kommunerna har klimatmål för scope 3 eller konsumtionsbaserade klimatmål som många kommuner benämner dem. Definitionerna skiljer sig dock mellan kommunerna. Det är också stora olikheter i hur de formuleras och hur skarpa eller tydliga de är.

Det är överhuvudtaget ett område som är under utveckling. Flera kommuner indikerar vilja eller har pågående arbete, exempelvis Växjö, Stockholm, Umeå och Malmö. Se också vidare avsnitt 4.8 i denna rapport om avsnitt 3.8 i klimatkontraktet om metoder att följa upp konsumtionsbaserade utsläpp.

Rekommendation:

Klimatmål för scope 3, eller alla scopen 1-2-3 tillsammans, är ett outvecklat område som lämpar sig för gemensamt utvecklingsarbete. Här behövs definiera, tydliggöra innebörd, öka jämförbarhet och om möjligt hitta (flera) gemensamma målformuleringar.

Kommunorganisatoriska klimatmål som hävstång, nu med fokus på scope 3

Om en kommun för samhället, det kommungeografiska området, har antagit klimatmålet "klimatneutralt 2030" eller ett liknande åtagande, så följer av det att även den egna kommunorganisationen måste bli klimatneutral senast 2030 eller tidigare. Detta oavsett om det finns ett explicit antaget kommunorganisatoriskt klimatmål eller inte. Detta kan dock behövas skrivas ut så att det verkligen blir tydligt för alla i kommunorganisationen.

De flesta kommunerna har formulerat klimatmål för den egna organisationen eller har en uttalad ambition att gå före. Flera kommuner har som klimatmål för den egna organisationen att vara fossilfria, vad avser scope 1 (egna fordon och uppvärmning) och scope 2 (tillförd el och fjärrvärme). Ofta är målen satta med ett tidigare målar, exempelvis 2025 eller 2020, än det kommungeografiska målet. Ett tidigare år är tänkt att tjäna som en hävstång eller draglok för omställning i lokalsamhället.

Men nu är det 2020 och många av kommunerna börjar uppnå målet eller är på god väg vad avser energitillförsel och egna transporter och fordon (scope 1-2). Då återstår klimatpåverkan i scope 3, de så kallade indirekta utsläppen eller kommunens konsumtion som också används som begrepp. Just denna fråga har allmänt bland ansvarstagande företag och organisationer hamnat mer i fokus på senare tid.

Kommunorganisationens indirekta utsläpp finns i upphandlade varor, i bygg- och anläggningsprojekt (uppströms utsläpp), och i en bredare mening i stadsbyggnadsprojekt (nedströms utsläpp). Utsläppskällorna är i huvudsak desamma i alla kommuner. De indirekta utsläppen kommer att vara den klimatpåverkan från kommunorganisationens aktiviteter som återstår att ta sig an. För några kommuner är detta redan fallet.

Flera kommuner tar upp sina indirekta utsläpp i klimatkontrakten. Arbetet har påbörjats för vissa områden som exempelvis plast och bygga i trä. Dock är nog den generella uppfattningen att många större aktiva företag generellt har kommit mycket längre än kommunerna i att identifiera, kartlägga

och beräkna klimatpåverkan i scope 3. Kan kommunerna ta rygg på företagens arbete när det gäller den totala klimatpåverkan från kommunorganisationen?

Rekommendation:

Att gå före som kommunorganisation är en strategi som används av många kommuner men som inte alltid är tydliggjord som en strategi. Det finns en stor potential i att använda kommunen som hävstång och draglok för omställningen i hela samhället. Under avsnitten om Strategi respektive Ledning och styrning kan denna hävstångsmekanism utvecklas och göras explicit.

Kommunerna har länge använt sitt arbete inom energiförsörjning och de fordon som nyttjas i den egna verksamheten som gott exempel och hävstång. Förslaget är att samarbeta för att göra på liknande sätt men med fokus på indirekt klimatpåverkan och scope 3.

Utveckla klimatmål för nya och gamla stadsdelar som bas för en röd tråd i arbetet

Den byggda miljön består till den stora majoriteten av redan befintlig bebyggelse. Att arbeta med nya stadsdelar kan vara ett sätt att katalysera omställning i större delar av staden.

Flera kommuner som Stockholm, Växjö, Enköping, Lund, Malmö, Uppsala och Järfälla tar upp att de har särskilda eller skarpare klimatmål i ett eller flera av sina stadsutvecklingsområden, alltså samlade exploateringsområden som ska bli nya stadsdelar. Det finns fler kommuner som arbetar så, även om det inte nämns just i deras klimatkontrakt. I dessa områden äger oftast kommuner all eller merparten av marken som ska bebyggas, och har därför möjligheter att styra ambitionsnivåerna på ett tydligt sätt till skillnad mot om kommunen inte äger marken. En annan fördel är att det teoretiskt sett är lättare att gå före eller till och med åstadkomma systemskiften i dessa områden eftersom det är helt nya områden med få inlåsningar till nuvarande system.

Uppsala vill utveckla ett aktivt klimat- och hållbarhetsarbete på stadsdelnivå i de nuvarande stadsdelarna. Malmö berättar hur de har växeldragit utvecklingsarbetet mellan nya och gamla stadsdelar. Stadsdelstemat tas också upp under de övriga avsnitten: Strategi, Organisation och Uppföljning.

Rekommendation:

Utveckla målformuleringar på stadsdelsnivå för systemförändringar och gå fram fortare. Knyt till strategi och metodutveckling för aktivt klimat- och hållbarhetsarbete stadsdel för stadsdel för både gamla och nya stadsdelar. Metodutveckling för klimatarbete inriktat på stadsdelar kan bli ett viktigt gemensamt konceptarbete inom Klimatkontrakt 2030. Då är det bra att utveckla målformuleringar till stöd för det stadsdelvisa arbetet.

Stad och kommun – olika fort fram?

Umeå har som enda kommun en uppdelning av det kommungeografiska klimatmålet mellan staden och hela kommunen, där staden ska gå före och vara klimatneutral 2030 medan målet för hela

kommunen är satt till 2040. Umeå anger att målet är formulerat utifrån ett rättviseperspektiv, då största klimatutsläppen och möjligheter att åtgärda dessa finns i staden. I Europa verkar det vara vanligt att städer avgränsas administrativt, men de flesta kommuner i Sverige har både stad och landsbygd.

Viable Cities har fokus på städernas roll, likaså WWFs stadsutmaning One Planet City Challenge, men definierar stad i svensk kontext som kommun. Det beror på att allt mer av klimatpåverkan centreras till städer, och det än mer i takt med urbaniseringen som sker globalt, även i Sverige. Samtidigt har de övriga kommunerna (alla utom Umeå) ett gemensamt mål och målår för hela kommunen, stad och landsbygd. Det finns säkert flera skäl till det, men ett torde vara att se möjligheten med samspelet mellan stad och land.

Rekommendation:

Diskutera om ett uppdelat klimatmål mellan stad och kommun, där staden ska vara klimatneutral tidigare än kommunen som helhet är ett sätt att komma fram fortare i klimatarbetet och vilka för- och nackdelar som kan finnas.

4.2 Analys och rekommendation: strategi (avsnitt 3.2)

Kommunerna beskriver sina strategier i avsnitt 3.2 i klimatkontrakten. I denna del är samlat det kommunerna anger i sina styrdokument rörande strategi.

Kommunernas styrdokument

Policyer, Program och Planer samt Strategidokument styr arbetet i kommunerna. Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen ligger till grund för arbetet i flertalet, om inte alla, kommunerna. Några kommuner har hållbarhetsprogram, andra är på väg att ta fram ett, och vissa skapar en lokal variant av Agenda 2030.

Översiktsplanen och dess strategier nämns ofta som en viktig utgångspunkt i klimatomställningen. Ibland den enda. I Policy för hållbar utveckling finns ofta allmänna strategier för hållbar utveckling som sedan konkretiseras och omformuleras för miljö- och klimatområdet. Några kommuner har särskilda visionsdokument.

I samtliga av de nio klimatkontrakten framgår att det finns en kommunal klimatplan eller klimatprogram, men att en del klimatmål och många åtgärder ofta finns även i flera andra program och planer. De mål- och strategidokument som ofta nämns är sektorsplaner såsom energi, mobilitet och transporter, avfall. Malmö kommun har istället för avfallsplan en kretsloppsplan och flera kommuner håller på eller vill ta fram planer /strategier för ett mer cirkulärt samhälle och ekonomi. Planer på mer detaljerad och intern nivå som resepolicy nämns även av någon kommun. Vidare hänvisas till horisontella planer såsom näringslivsplaner, innovationsstrategier och digitaliseringsplaner. Göteborg nämner program för jämlikt Göteborg. Några kommuner lyfter sina planer och mål för nya stadsdelsområden som byggs, ofta med mål som är skarpare än motsvarande klimatmål för kommunen.

Järfälla har låtit forskare göra en koldioxidbudget (den första kommunala koldioxidbudgeten i Sverige, 2017), och gjort det till ett styrdokument. Andra kommuner har också låtit ta fram en koldioxidbudget som underlagsrapport, som sedan får påverka klimatmål och åtgärdsplanering. Konkret handlar koldioxidbudget om vilken minskningstakt som behövs på kommungeografisk nivå. Det går inte att göra på organisationsnivå, men grundprincipen om en minskningstakt kan användas för kommunorganisatoriska klimatmål.

Stockholm tar upp begreppet "klimatbudget". I deras klimathandlingsplan finns en klimatbudget i meningen att stadens nämnder och bolag har fått ett utsläppsbeleg i klimatbudgeten, och ska arbeta in dessa i sina verksamhetsplaner och beskriva vilka aktiviteter /åtgärder som ska genomföras, så att uppföljning kan ske på åtgärd och beleg.

Vad gäller klimatanpassning har en del kommuner separata handlingsplaner och andra har en tydlig idé om att det ska integreras i alla relevanta ordinarie styrdokument. Några har istället klimatanpassning i sitt (miljö- och) klimatprogram. Några enbart i översiktsplanen. En del tar upp styrdokument för klimatanpassning inom ett specifikt område, exempelvis skyfall. Se vidare kapitel fyra i rapporten för mer detaljer.

Sparsmakad användning av vissa begrepp i kontrakten

Det förekommer att kommunikation lyfts som ett sätt att nå klimatresultat, exempelvis i Göteborgs klimatkontrakt, men saknas i stort hos i flesta kommuners kontrakt, trots att de flesta kommuner arbetar med kommunikation. Begreppet design har inte setts förekomma i något av klimatkontrakten. Kopplingen till social hållbarhet saknas också i vissa av klimatkontrakten, men antas ligga underförstått i och med kopplingar till Agenda 2030. Malmös kontrakt däremot utgår tydligt för den sociala och ekonomiska situationen i Malmö som beskrivs utförligt.

Strategierna är olika till formulering och innehåll

Det kan konstateras att kommunerna har olika angreppssätt både till formulering och innehåll i beskrivningar av sina strategier i klimatkontrakten. Några kommuner tar upp sin interna organisation, sin nuvarande eller att den ska utvecklas, som en strategi. (Se mer om det under avsnitt 4.4 Organisation och ledning.) Strategi tolkas olika.

Andra kommuner fokuserar på samverkan med medborgare, samhällsaktörer, företag eller innovationer och digitalisering och extern finansiering. Som finansieringsformer nämns ramverk för gröna obligationer för klimatomställning.

Några kommuner tar upp samarbetet i och med Klimatkontrakt 2030 som en strategi i sig självt. Stockholms Stad är explicita på att de satsar vidare på EU-kommissionens motsvarighet till Klimatkontrakt 2030 i vardande, Climate City Contract, som strategi.

De flesta kommuner lyfter att de har eller avser att utveckla ett arbete inom Viable Cities och Klimatkontrakt 2030 med fokus på innovation, digitalisering, samverkan med de lokala

samhällsaktörerna, statliga myndigheter samt medborgarengagemang där ungdomar ofta står i centrum.

Nedan har kommunernas angreppssätt rörande strategier strukturerats i fem grupper, med rekommendationer för varje grupp:

- Vision och övergripande mål som strategi
- Samla strategierna
- Klimatfärdplaner som samskapas av lokala aktörer som strategi
- Prioriterade omställningsområden som strategi
- Satsningar på geografiska delområden som strategi

Vision och övergripande klimatmål som strategi

En vision kan fungera som ett övergripande strategi. Därmed fungerar visionen som en samlande kraft och något att mobilisera arbetet mot. Det är särskilt viktigt som en samlingspunkt för samarbete med lokala aktörer och medborgare. Det finns ett par exempel på att visionen fungerar som en strategi bland kommuner i Viable Cities samarbetet. Lunds kommun har visionen att "Lund skapar framtiden med kunskap, innovation och öppenhet". Liknande har Stockholms stad en visionsplan.

Även klimatmålet i sig kan fungera som en strategi (se också föregående avsnitt 4.1. och Nödvändiga klimatmål formulerade för mobilisering).

Rekommendation:

Formulera och fastställ övergripande klimatmål för lokalsamhället och en kommun som en strategi i sig. Samverka i klimatkontrakten kring hur mål kan standardiseras eller hitta gemensam målstruktur. Samverka kring formulering och framställning av kommunala klimatmål så att de kan bli tydligare och lättare att förstå för medarbetare och kommunens invånare och hur kommunens roll kan förtydligas genom målet. Därmed skulle kontraktet i sig bli kunna tydligare och underlätta kommunikation både internt och externt.

Samla strategierna

Strategier kan formuleras genom att samla flera åtaganden, åtgärder eller arbetssätt. Exempelvis kan klimatmålen kopplas till strategier för genomförande i ett eller flera program eller planer. I Göteborgs Stad kopplar Miljö- och klimatprogrammet klimatmålen till sju strategier för genomförande. Strategierna tar i sin tur utgångspunkt i möjliggörarna: samverkan, innovation, digitalisering och kommunikation. Uppsalas klimatstrategi uttrycks i fem punkter som också beskriver kommunens roller, exempelvis initiera systemförändringar och skapa lokala arenor för aktörssamverkan.

Enköping använder sig av sin översiktsplan för att samla strategier, vilket är vanligt bland kommuner. Även på en nivå under översiktsplanerna i kommunala hierarkin, i sektorsprogrammen, kan strategier återfinnas.

Rekommendation:

Strategier är viktiga och förtjänar omsorg. Ett samarbete inom Klimatkontrakt 2030 kring struktur, innehåll och formulering av strategier kan vara värdefullt. Särskilt för att stödja utvecklingen av

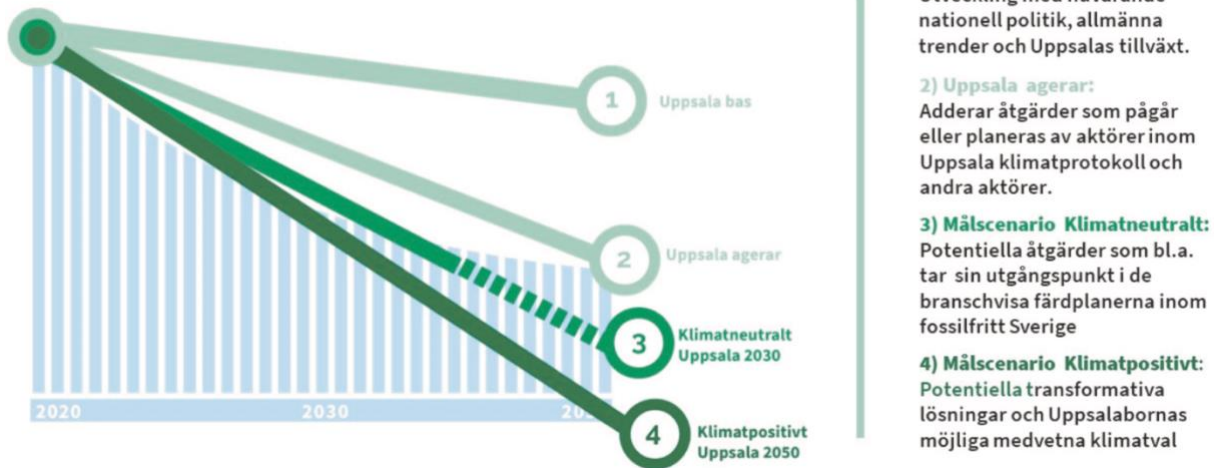
klimatestimeringsplanerna. Ett fokus kan vara att formulera en samlad och övergripande strategi. Ett annat fokus kan vara vässa och samla befintliga skrivningar. Båda kan underlätta kommunens interna och externa arbete för att nå klimatmålen. Självklart behöver detta ske på ett sätt som beaktar att alla kommuner är olika, har olika förutsättningar, olika demografi och utmaningar, och att standardisering eller gemensam struktur för strategier därför varken är eftersträvaransvärt eller möjligt.

Klimatfärdplaner som samskapas av lokala aktörer som strategi

Alla nio kommuner som deltar i Viable Cities satsning "Klimatneutrala städer 2030" tar fram strategiska handlingsplaner **tillsammans** med olika samhällsaktörer. Denna satsning behöver fortsatt vara central i Klimatkontrakt 2030.

I bilagan till Växjö och Göteborgs klimatkontrakt ges exempel på gapanalyser baserade på redovisning av klimatpåverkan inom olika sektorer. Uppsala använder sig av modellering i programvaran LEAP för visa på gapet mellan framtida utsläpp med dagens utveckling ställt mot klimatmålet och arbetar med back-casting metoder för samskapa åtgärder för att fylla gapet. Flera kommuner prövar nya digitala verktyg som ClimateView och andra. Alla har också fokus på att alla viktiga, större åtgärder kräver fleraktörsengagemang och olika metoder (recept) för att lyckas. Här har de kommuner som arbetat länge med klimatfrågan kommit långt och det är en god bas att bygga det vidare arbetet på.

Färdplaner kan staka ut vägen till hur mål uppfylls och vilka som medverkar. Uppsala klimatprotokoll, där också kommunen ingår, tar fram en Klimatfärdplan tillsammans och med andra samhällsaktörer och medborgare. Till exempel har Uppsala och Uppsala klimatprotokoll i arbetet med klimatfärdplanen identifierat gapet mellan framtida målbild om endast nationella åtgärder skulle tillämpas, till om klimatpositivitet ska uppnås. Därifrån identifieras vad som behöver göras, och hur långt man kan nå med respektive strategi i en gemensam klimatfärdplan. Umeå ska ta fram ett åtgärdsprogram för Umeås klimatmål, vilket ska mynna ut i en färdplan. Den blir en central del av det lokala Parisavtalet. Färdplanerna ligger sedan till grund för klimatestimeringsplanerna i klimatkontrakten.

Figur 4.2.1. Uppsala klimatprotokolls scenarioarbete identifierar gapet mellan vad som görs och vad som behöver göras.

Bilden ovan illustrerar hur Uppsala arbetar med att identifiera gapet mellan vad som görs nationellt och lokalt och nödvändiga klimatmål, och därifrån bygga en klimafärdplan med backcasting. I Uppsala bas (1) beräknas vad nuvarande nationell klimatpolitik ger för effekt givet befolkningsutveckling osv i Uppsala. Gapet till klimatmålet synliggörs. Scenario Uppsala agerar (2) visar att med ytterligare frivilliga åtgärder av lokala aktörer förmodas gapet minska, men kvarstå. Gapet sluts i samskapande av potentiella åtgärder som kommer att beskrivas i två målsценarier (3+4), där också åtgärder från regional och nationell nivå tas med.

Samarbetet i Viable Cities kring aktörssamverkan och medborgarengagemang är en egen punkt längre fram i kontrakten och här i rapporten.

Rekommendation:

Klimatmål kan endast nås genom att alla parter i samhället ställer om till fossilfri verksamhet och livsstil. Därför är det angeläget att samverka med samhällsaktörer fortsätter stå i centrum i arbetet med Klimatkontraktet framöver. De strategiska handlingsplaner eller klimafärdplaner som samskapas lokalt i de nio kommunernas projekt Klimatneutrala städer 2030 förväntas vara en grundbult i det fortsatta arbetet.

Prioriterade omställningsområden som strategi

Flera kommuner definierar fokusområden och använder det som strategi i omställningsarbetet. Kombinationen av flera fokusområden kan tillsammans bilda en strategi. Kommunerna definierar fokusområden olika. Exempelvis vill Järfälla kommun uppnå fossilfrihet genom att utveckla nya energikällor och verka för att bygga en infrastruktur för elfordon. Umeå ska stärka sina cirkulära resursflöden genom att skapa en strategi för cirkulär ekonomi under 2021. I Uppsalas klimafärdplan finns åtta fokusområden med skärningar på olika sätt för att kunna driva omställningsprocessen med aktörerna på bästa sätt: tre sektorer, två samhällsprocesser, organisation respektive individ och geografiska delområden.

Växjö kommun vill ställa om genom digitalisering och åtgärder som kan kompensera för utsläpp av andra växthusgaser (inom framförallt jordbrukssektorn), samt genom att kombinera hållbar

samhällsplanering, större andel förnybar energi, effektivare energianvändning i bostäder och industri och ett hållbart transportsystem. Enköpings kommun har utvecklat nio fokusområden som grund för samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället. Dessa är mer av generell karaktär.

Rekommendation:

Utbyt erfarenheter och utveckla de olika sätten som kommunerna delar in och strukturerar det strategiska arbetet i olika prioriterade fokusområden så att enskilda fokusområden tillsammans kan bidra till att ge resultat på en strukturell nivå, men också kan bidra till att mobilisera en bredd av aktörer.

Satsningar på geografiska delområden som strategi

Flera kommuner tar upp satsningar på geografiska delområden som strategi. Oftast handlar det om nya stadsdelar. Exempelvis Malmö stad och Uppsala kommun vill också utveckla strategier och metoder för både gamla och nya stadsdelar. Malmö har varvat utvecklingen av nya stadsdelar med hög klimat- och miljöprofil med satsningar i befintliga bostadsområden, och på sätt växeldragit mellan gamla och nya stadsdelar i utvecklingsarbetet.

Rekommendation:

Utforska satsningarna kommunerna gör i geografiska delområden. Utbyt kunskap kring vilka mervärden som skapas och dess effekter på strukturell nivå. Utveckla en sammanhållen röd tråd för hela klimatarbetet genom arbetet i geografiska delområden - från mål, över strategi och till organisationen och dess samverkan med samhällsaktörer för att lyckas med systemskiften. Låt det bli ett nytt avsnitt i Klimatkontrakten.

4.3 Analys och rekommendation: organisation och ledning (avsnitt 3.3)

Innovationsplattformar och ledningssystem, samt nya arbetsprocesser är i fokus för kommunerna när de fördelar roller och ansvar för klimatarbetet. Nära på alla, om inte alla, kommunerna beskriver att de arbetar integrerat med klimat och hållbarhet i den ordinarie organisationen. Några kommuner beskriver försök till nya organisatoriska grepp. Göteborg beskriver att de nu organiserar en särskild omställningsfunktion, vilket kan få stor betydelse för hur och om klimatmålen nås. Umeå kommun håller på att ta fram förslag ny styrmodell för omställningsarbete, men nya former av ledning och styrning, samt nya strukturer. De ser att detta behövs för att lyckas med klimatomställningen. Efter implementering bedöms den nya modellen skapa institutionell kapacitet att driva omställning för att nå uppsatta mål i kommunens nämnder och bolag.

Stockholm är en av kommunerna som lyfter fram kommunens olika ordinarie funktioners roll och vikten av de deltar i klimatomställningen: samverkan, innovation, inköp och upphandling och kommunikation. Dessa är strategiska verktyg för genomförandet av Stockholms program och torde vara det för alla kommuner. Malmö gör en stor satsning på Klimatomställning Malmö genom att mobilisera hela den egna organisationen för omställning i samhället.

Stockholm lyfter behovet av frizon för att testa nya tekniska lösningar som går på tvärs av nuvarande system. Här kan lärdomar från frikommunsförsöket på 80-talet komma till väl till pass, om det sammanställs för kommunerna att ta del av.

Nedan har kommunernas angreppssätt rörande organisation och ledning strukturerats i fyra grupper, med rekommendationer för varje grupp:

- Tvärsektoriellt arbete inom kommunorganisationen för att klara omställningen
- Utveckla kommunal omställningsfunktion för långvarig klimatkris hantering och accelererat klimatarbete
- Stärk kommunal intern organisering av innovationsarbetet för klimat och aktörssamverkan samt utforska organisationsformer för jämbördig aktörssamverkan
- Organisera aktörssamverkan på stadsdelsnivå för att lyckas med systemskiften

Tvärsektoriellt samarbete (hängrännor) inom kommunorganisationen (stuprör) för att klara omställningen

Tvärsektoriellt samarbete inom offentlig verksamhet på varje nivå för att skynda på omställningen är ett tema som lyfts inom Viable Cities. Hela ansatsen med Klimatkontrakt 2030 är att samla det nationella arbetet som i huvudsak upplevs präglas av stuprör och sektorsansatser till att fokusera på kommunerna. Det är samma idé som finns för EU:s City Climate Contract. Kommunerna har anledning att för eget effektivt arbete på lokal nivå arbeta tvärsektoriellt, men angelägenheten av ett sådant arbete förstärks om Sverige nationellt eller EU överstatligt, kan utveckla ett mer tvärsektoriellt arbetssätt gentemot kommunerna. Järfälla lyfter fram tvärsektoriellt samarbete som en strategi för att skynda på klimatomställningen.

Ett område av särskild vikt att samarbeta kring inom kommunorganisationen är klimatanpassning. Kommunens funktioner för krisledning, samhällsplanering respektive klimatomställning samverkar med det gemensamma målet ett robust samhälle.

Rekommendation:

Tvärsektoriellt samarbete inom offentlig verksamhet behövs både på kommunal och statlig (och EU) nivå som en förutsättning för att lyckas med klimatomställningen. Att arbeta tvärsektoriellt är lättare sagt än gjort vilket gör det till ett bra tema för erfarenhetsutbyte. Diskussionen förs med fördel på lokal och nationell nivå och tillsammans. På området klimatanpassning är det grundläggande att arbeta över de interna organisationsgränserna mellan klimatomställning, krisledning/beredskap och samhällsplanering och VA.

Utveckla kommunal omställningsfunktion för långvarig klimatkris hantering och accelererat klimat arbete

Klimatutmaningen är en kris både nu och fortsatt under mycket lång tid. Minst till år 2040-2050 och därefter. Det gäller att under den tiden fortsätta hålla i omställningsarbetet och samtidigt hantera allt allvarigare konsekvenser av de effekter som blir av klimatförändringarna. Det är därför grundläggande att arbeta långsiktigt med sin kommunorganisation med väl integrerad styrning,

ledning och utveckling osv. Men också rikta det till att öka kapacitet och förmåga att åstadkomma systemförändringar och investeringar för ett klimatneutralt samhälle 2030.

Men klimatsituationen är också ett nödläge. Många nationer och stater samt kommuner/städer har utlyst klimatnödläge eller åtminstone deklarerat att det råder klimatnödläge i världen. I det offentliga är nödläge i allmän mening ett etablerat begrepp som är lagreglerat, har sina rutiner och särskild organisation. Den särskilda organisationen kan ske i flera steg, med alltmer centraliserat beslutsfattande, till sist ett stabsläge. Vanligtvis är nödlägena där en kommun går över i stabsläge av akuta kortvariga extrema händelser där man ser ett slut på nödläget. Att situationen klaras upp och att organisationen kan gå tillbaka till sin ordinarie beslutsstruktur. Den reglering och de rutiner som finns är inte gjorda för mycket långvariga kriser som klimatkrisen.

Klimatkrisen skiljer sig därmed på vissa sätt från andra kriser, bland annat genom sin utsträckning i tid, så väl som globala omfång. En organisation har inte förmågan att befinna sig i stabsläge förutom under kortare perioder. Därför verkar det inte rimligt att gå i gängse stabsläge för klimatkrisen. Den ordinarie organisationen måste rustas för att långsiktigt arbeta med klimatomställning och klimatanpassning, samtidigt som åtgärder behöver genomföras för att klimatkrisen ska kunna hanteras här och nu. Därför finns anledning att "uppfinna" nya, komplementära organisationsgrepp till ordinarie verksamhet och stabsläge. Dessa organisationsgrepp behöver kunna agera här och nu men också kunna ta helhetsgrepp som göra det möjligt för organisationen att exempelvis genomföra stora ingrepp för att åtgärda enskilda utsläppskällor i närtid och samtidigt genomföra långsiktiga strukturella förändringar.

Ett exempel på att försöka hitta nya organisationsgrepp för att klimatnödläget utöver ett integrerat arbetssätt är Göteborgs Stads satsning på en "omställningsfunktion". Här kommer Göteborg att bland annat att arbeta strategiskt med utveckling av finansieringen av sin klimatinvesteringsplan för ökad takt i omställningen.

Rekommendation:

Utforska och utveckla kommunernas ansatser till interna omställningsfunktioner för långsiktig krishantering av klimatutmaningen och för att kraftigt öka takten i klimatarbetet. Viable Cities och kommunerna kan tillsammans med exempelvis organisationsvetare och organisationsledare utforska kommunernas olika ansatser, utvärdera och följa arbetet för att ta lärdom samt sprida erfarenheter.

Stärk kommunal intern organisering av innovationsarbetet för klimat och aktörssamverkan och utforska organisationsformer för jämbördig aktörssamverkan

Innovationsarbetet har oftast tidigare skett som en del av kommunernas allmänna näringslivsarbete och genom samverkan med (stöd till) andra regionala eller nationella organisationer som arbetar specifikt med innovation. De flesta har alltså ett sådant samarbete på plats. Kommunerna beskriver aktörssamarbete under avsnitt 3.4 i klimatkontrakten. Vidare avser Klimatkontrakt 2030 att utveckla

det lokala och regionala innovationssamarbetet – se vidare avsnitt 3.7 Regionala innovationshubar. Här nedan behandlas kommunernas interna organisation för innovationsarbetet.

Många kommuner utvecklar nu mer dedicerade interna funktioner och enheter med chefsstyrgrupper och i vissa fall särskilda politiska utskott. Järfälla är en kommun som beskriver att de har en innovationsavdelning (förvaltning), och innovationsutskott (politik), för att påskynda digitalisering och införandet av ny teknik. Flera av kommunerna redovisar pågående och kommande arbete med att organisera och förstärka det interna innovationsarbetet exempelvis med särskilt anställda innovationsledare.

Sedan slutet av år 2020 genomför Viable Cities och Vinnova i samarbete, en satsning på ett särskilt innovationsledningsstöd för de nio städerna som finns med i Klimatneutrala städer 2030 samt de städer som som medverkar i Vinnovas satsning Innovationsplattformar för hållbara städer. Ett konsortium av företag och forskningsaktörer ska under två år utveckla metoder och tjänster till stöd för städernas egna arbete med innovationsledning, d v s systematiskt innovationsarbete inom och mellan organisationer för att öka förmågan att ställa om till att bli hållbara och klimatneutrala. Projektet har namnet Accelerera och innefattar stöd bl a inriktat på utbildning, ledning och samverkan.⁴

Rekommendation:

Öka fokus på klimatfrågan och organiserad samverkan med andra aktörer i kommunernas arbete med att utveckla det systematiska arbetet med innovation inom kommunal verksamhet i allmänhet. Stärk kontakterna mellan de som arbetar med klimat och de som arbetar med innovation.

I samarbete med andra aktörer ta med både mindre och större aktörer och utveckla förutsättningslöst gemensamma utgångspunkter för samarbetet. Utforska lämpliga organisationsformer för de triple-helixsammansatta innovationsteam som kommunerna ska formera enligt Viable Cities utlysning Klimatneutrala städer 2030. Så att organisationsformen kan stödja ett jämlikt samarbete mellan aktörerna. Utvecklingen av det arbetet bör samordnas med den fortsatta utvecklingen inom Klimatkontrakt 2030.

Organisera aktörssamverkan på stadsdelnivå för att lyckas med systemskiften

I innovationsarbetet har flera kommuner testbäddar för tekniska lösningar i utpekade stadsdelar i samverkan med flera olika samhällsaktörer, så som näringsliv, akademi, kommunala bolag och regioner.

Testbäddar avser ofta arbete på produktnivå. En utmaning är att integrera olika lösningarna som testas i testbäddarna för skapa förändring på systemnivå. Tanken på att integrera lösningarna finns också hos flera kommuner. Ansatsen måste vara att fånga upp innovationer på produkt- eller

⁴ Se mer på projektet Accelereras webbplats <https://fpx.se/accelerera/>

delsystemnivå och lyfta dem, en eller flera tillsammans, till systeminnovationer för att systemskiften ska bli möjliga. Det är dock inte säkert att det vid alla tillfällen är en framkomlig väg.

Ett annat angreppssätt är att arbeta med innovativa lösningar på stadsdelnivå, snarare än hela kommunen. Det är ett medvetet sätt att utveckla nya systemlösningar i en lämplig geografisk skala som sedan kan skalas upp till fler stadsdelar och hela kommunen. Till exempel har Malmös testbäddar, utplacerade i stadsdelar, drivit fram innovativa lösningar så som smarta energisystem, klimatkontrakt och nya sätt att hantera dagvatten. Malmö stad har också utvecklat nya klimat- och miljölösningar i samband med uppförandet av nya stadsdelar.

Uppsala kommun utgår från områdesnivån/stadsdelnivån och vill utröna vilka systemlösningar som behövs och hur de kan åstadkommas i aktörssamverkan och kommunens möjliga olika roller i förändring av systemen. Uppsala kommun avser att peka ut ett par mindre byggda områden i omvandling som testbäddar och samverkansplattformar för systeminnovationer, i kombination med den nya stadsdelen Sydöstra stadsdelarna som redan är utpekad. Systemskiften ses som nödvändiga för att klara av samhällstransformationen och därmed skapa en klimatpositiv kommun. Lyfts innovationerna däremot inte från produktnivån så finns risken att kommunen arbetar med produktförbättringar och inte med systemutveckling.

Aktörssamverkan för innovation är organiserade hos kommunerna på ett flertal sätt. Stockholms stad har samarbeten mellan offentlig sektor, industri och akademi där de samarbetar med stora aktörer så som Region Stockholm, KTH, SU, KI, Ericsson, Telia och Skanska. I exempelvis Digital Demo Stockholm (DDS), testas nya digitala lösningar och innovationer. Innovationsarbetet kan också organiseras i gemensamt ägda utvecklingsbolag mellan kommun, företag och andra. Ett exempel är Järfälla kommun som bildat bolaget Barkaby Science. Bolaget erbjuder en arena för att samarbeta, innovera, testa och samarbeta kring hållbara lösningar i den nya stadsdelen som byggs, Barkarby. Andra kommuner, exempelvis Lund, har skapat en innovationsplattform. Lunds innovationsplattform Future by Lund, har en grundläggande tanke om att de som bor och verkar i staden och byn spelar en avgörande roll för hur den fungerar. Innovationsplattformen testar smarta och hållbara lösningar. Kommunen har partners från akademien, organisationer och näringslivet.

Här finns flera frågor av vikt för att nå systemskiften och paradigmskiften som kommunerna kan samverka kring: Vilka organisationsformer finns det, vad är erfarenheterna? Vilka fler former kan vara möjliga? Vilken form är lämplig vid olika sammanhang? Hur organiserar en kommun ett samarbete på stadsdelnivå så att många olika slags aktörer kan delta (gamla/nya, stora/små, osv), för att på bästa sätt åstadkomma systemskiften inom flera olika system? Hur stödjer organisationsformen systemförändring på områdesnivå? Vilka systemlösningar på områdesnivå finns det, prövas, utforskas? Vad är hindren? Vad är möjliggörare? Hur kan arbetet ske med lagar och regelverk för att gynna möjligheten att hitta nya systemlösningar?

Rekommendation:

Områdesnivån/stadsdelnivån en lämplig nivå för att utröna vilka systemlösningar som behövs och hur de kan åstadkommas i aktörssamverkan och kommunens möjliga olika roller i förändring av systemen. Organisationsformerna för aktörssamverkan vid byggandet av nya

stadsdelar eller systemförändring i gamla stadsdelar är ett outvecklat område som behöver kartläggas och utvecklas för att lyckas med systemskiften.

Överväg att kartlägga Frikommunsförsöket⁵ på 80-talet. Från en sådan kartläggning skulle det kunna komma lärdomar kring hur nya tekniker kan testas i "frizoner", och hur lagstiftning och regler kan bearbetas för att möjliggöra innovationer, inte minst på systemnivå.

4.4 Analys och rekommendationer: samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället (avsnitt 3.4)

I avsnittet om kommunernas organisation och ledning i klimatkontraktet (3.3) skriver kommunerna att samverkan med samhällsaktörerna och medborgarna är centralt för klimatomställning och i viss mån hur de organiserar sig för samverkan. Flera är tydliga med att de tar ett ledarskap för att kommunen har ett demokrati- och utvecklingsansvar, men också för att skapa en bättre helhet och bättre effekt. I avsnittet därefter (3.4) Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhället beskriver kommunerna vilka samarbeten som finns hur samverkan går till samt avsikter att utveckla samverkan inom ramen för klimatkontrakten. Flera kommuner tydliggör även i strategiavsnittet (3.2) att samverkan med lokala aktörer och medborgare är en central strategi och en förutsättning i klimatarbetet.

Samverkan med lokalsamhället i stort är ett av klimatkontraktets strategiska utvecklingsprojekt under 2021, vilket anges under avsnitt 6.1 i kontrakten:

"Viable Cities och kommunen utvecklar former för samverkan mellan lokala aktörer för att vidareutveckla och förverkliga ambitionerna i klimatkontraktet, med särskild betoning på medborgarengagemang."

Samverkan med medborgare och civilsamhället

Kommunerna förefaller inställda på att delta i det gemensamma utvecklingsarbetet i Transition Labs för medborgarengagemang genom klimatkontrakten med öppna sinnen. Några av kommunerna är explicita i vad eller hur de vill arbeta.

Till exempel Enköping som vill identifiera och utveckla fler virtuella och fysiska mötesplatser för dialog mellan olika grupper och aktörer. Inom Lunds pågående projektet Klimatneutrala Lund 2030 analyseras vilka typer av nya arbetssätt som kan krävas för att nå nya nivåer i detta arbete. Uppsala listar en rad initiativ de prövar idag och är nyfikna på imorgon. Utvecklingen av digitala verktyg ser Umeå som centralt för att möjliggöra medskapande med lokala aktörer och medborgare.

⁵ Frikommunsförsöket var ett försök på 80-talet att öka kommuners självstyre. Bland annat gavs möjlighet till avsteg från statlig reglering för att kunna pröva nya vägar i den kommunala verksamheten. Se: https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1988/1988_26%28librisid_16479495%29.pdf

Stockholm vill identifiera *hur* stockholmarna vill vara involverade och *i vilka frågor*, och *hur* staden tillsammans med dess samarbetsparter inom offentlig sektor, näringsliv och akademi, kan möta upp för att skapa former för verklig dialog och samskapande som ger effekt i klimatarbetet.

Om begreppen medborgare och civilsamhälle

I klimatkontraktet används begreppet medborgare. Medborgare beskriver enligt SKR* en bredare målgrupp än till exempel invånare. Invånare definieras som de som bor på en viss plats. Medborgare ska inte förväxlas med medborgarskap som innebär juridiska rättigheter. Historiskt kan vara medborgare i en stat, medborgare i en stad och medborgare i en grupp. Idag kan man vara EU-medborgare, världsmedborgare etcetera. Medborgare kan beskrivas som de som bor, verkar, lever i eller har en relation till kommunen eller regionen.

I klimatkontraktet används begreppet även begreppet civilsamhälle. Det finns en rad relaterade begrepp som exempelvis idéburen sektor och social ekonomi. I propositionen *En politik för det civila samhället* slår regeringen fast följande definition: "Begreppet det civila samhället används i betydelsen av en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Inom det civila samhället verkar bland annat ideella föreningar, stiftelser och registrerade trossamfund, men även nätverk, tillfälliga sammanslutningar och andra aktörer" (Prop. 2009/10:55). Det finns även anledning att uppmärksamma kooperativa organisationer som exempelvis bostadsrättsföreningar, samfälligheter som del av civilsamhället.

* Se rapporten "Medborgardialog i styrning. För ett stärkt demokratiskt samhälle." SKR, 2019

Nedan följer en analys vad kommuner gör idag och var de står metodmässigt.

Samverkan med näringsliv och akademi samt civilsamhället

De nio kommunerna har generellt sett ett upparbetat samarbete med näringsliv och akademi sedan länge, men det är inte alltid på samma arena utan ibland var för sig. Det är tydligt att det finns utvecklade specifika samverkansforum och organisationer inom området miljö, klimat eller hållbarhet sedan tidigare. Forum som kommunerna också vill utveckla vidare.

Utöver ovanstående finns etablerad lokal och regional samverkan med akademi och företag kring innovationsstöd till entreprenörer, se vidare (4.3) och (4.7). I det här kapitlet behandlar vi de mer allmänna klimatsamarbetena som finns.

För Enköping och Järfälla synes startpunkten ha varit aktörssamarbete i pågående byggandet av ny stadsdelar – med högre hållbarhetsprofil. Nu vill de utveckla det och gå vidare till att omfamna hela staden eller kommunen. Samtidigt vill flera kommuner (se ovan 4.3) utveckla bättre eller fokuserade former för samverkan i de nya stadsdelarna som byggs nu. Och samtidigt hitta bra metoder för samverkan i gamla stadsdelar.

De nio kommunerna överlag har eller håller på att utveckla i Viable Citiesprojektet Klimatneutrala städer 2030 så kallade innovationsteam bestående av både kommunen, företag och akademi. Lund har redan ett brett och väl organiserat samarbete med näringsliv, akademi och civilsamhället, men utreder i sitt projekt vilka nya arbetssätt som kan finnas för att nå nya höjder i samskapsförmåga

och klimatleverans. Uppsala vill utveckla konceptet med innovationsteams i mindre och större nya stadsdelar och samtidigt höja innovationsförmågan i den generella samverkansplattformen Klimatprotokollet.

Nedan har kommunernas angreppssätt och utvecklingsambitioner rörande samverkan strukturerats i fem grupper, med rekommendationer för varje grupp:

- Utveckla metoder och höjd i interaktionen med medborgarna
- Utveckla förmågan att möta en mångfald av individer och grupper
- Utveckla metoder för medborgarengagemang på kvarters och stadsnivå
- Utveckla koncept för samverkan samlat med medborgare och organisationer
- Utveckla de lokala organisationerna för aktörssamverkan och koordinera samarbetena mellan lokal, regional och nationell nivå tillsammans med respektive klimatfärdplaner

Utveckla metoder och höjd i interaktionen med medborgarna

Kommunerna har en lagstadgad skyldighet att samråda med medborgare och organisationer. Det gäller särskilt inom fysisk planering, men klimatarbete är en så kallad frivillig verksamhet i kommunerna där det inte finns krav på samråd. Den dialog som sker inom klimat- och hållbarhetsområdet är kanske främst i samband med framtagandet av styrdokument. Växjö exempelvis anger att de haft en omfattande dialog vid framtagandet av styrdokumentet Hållbara Växjö 2030, som de nu bygger vidare på.

Många av kommunerna hänvisar i sin beskrivning av vad de gör inom medborgarengagemang till sitt allmänna arbete med medborgardialoger och liknande, och att miljö och klimat som ämne där ofta kommer upp. Ett exempel är Lund kommuns ungdomsting och studentråd.

Specifika informationssatsningar på temat miljö och klimat nämns av flera kommuner, exempelvis familjedag i Barkarby/Järfälla, hållbarhetsvecka i Lund och Earth Week i Växjö, liksom Stockholms funktion Klimatsmarta Stockholmare. Mycket av kommunernas miljö- och klimatinformation är relativt personalkrävande och det är troligt att de når en begränsat antal personer. Uppsala utvecklade Klimatlätt för att med digital klimatkalkylator mobilisera tusentals enskilda, själva eller i grupp, att göra egna åtgärder. Ett par kommuner nämner sina energi- och klimatrådgivare, något som i princip alla kommuner har. Men det är otydligt hur mycket dialog och medskapande som ingår i eller skapas av rådgivarens insatser. Med det sagt så är denna typ av aktiviteter viktiga för att informera, ge handfasta åtgärdsråd, medvetandegöra och uppmärksamma klimatfrågan allmänt sett. Och – det finns möjligheter att utveckla dem.

Ofta är det tematiska fokuset i interaktionen med medborgarna deras egen konsumtion och dess klimatpåverkan. Malmö pekar på att det behövs löpande och intensifierad dialog med medborgarna kring för att minska konsumtionsbaserade utsläpp. Växjö genomför löpande och intensifierad dialog med allmänheten av det skälet. Det är påtalat, men det gäller att kommunerna inte glömmer bort att invånarna/medborgarna har fler roller än konsumenter, att de också är just medborgare och därmed demokratiska och politiska subjekt.

Medborgarbudget är ett samlingsbegrepp för metoder som används för att involvera medborgare i beslutsprocesser om hur kommunens resurser används och innebär ett nytt sätt att ta vara på utvecklingsidéer från lokalsamhället. I Uppsala har det prövats i kommunens arbete med landsbygdsutveckling. I Uppsalas kontrakt finns en intention att pröva metoderna och erfarenheterna i ett klimatsammanhang.

Umeå arbetar med jämställd stadsplanering och social hållbarhet, där klimatfrågan också blir tydlig.

Malmö och Göteborg är bland de kommuner som tydligast utgår från den sociala dimensionen och demokratiarbetet och ett pågående långsiktigt reformarbete för att utveckla klimatarbetet. Göteborg kopplar det vidare till målet att säkra demokratisk förankring och delaktighet från medborgarna för en rättvis klimatomställning. Göteborg kopplar också ett akademiskt regionalt utvecklingscentrum där ett tema är rättvis klimatomställning.

Av kommunernas egna beskrivningar framstår deras arbete med medborgarengagemang inom klimatområdet som något utvecklat, men att utvecklingsarbete pågår. Det framgår också att det finns intressanta exempel att sprida och föreslå koncept att pröva och vidareutveckla, både från klimatsidan och från kommunernas allmänna dialogarbete.

Rekommendation:

Kommunernas arbete skulle tjäna på att tydliggöra sin teoretisk grund och beskriva en samlad palett av metoder. Det finns skalor och definitioner av medborgarinteraktion att hämta från forskningen för tillämpning inom klimatområdet. Här kan samarbete ske både med Sveriges kommuner och regioners arbete och med experter inom området medborgarengagemang. Att samla och strukturera de exempel som kommunerna ger i sina klimatkontrakt är en bra början till en rik palett att bygga vidare på.

Kommunerna bör i sina interaktion med medborgarna använda sig av både klimatspecifika interaktioner och integrera klimatfrågan i de ordinarie strukturerna för dialog och medskapande samhällsutveckling. En medveten dubbel strategi gör att klimatarbetet kan ta snabbare steg framåt samtidigt som det integreras i ordinarie strukturer.

Utveckla förmågan att möta en mångfald av individer och grupper

Det är vanligt att kommuner i Sverige sedan länge har organiserade samarbeten med civilsamhället.⁶ Lund nämner exempelvis sin lokala överenskommelse med föreningslivet som en grund för samarbetet. Fler kommuner har liknande även om de inte tar upp det i klimatkontrakten. Enköping är ett exempel på en kommun som avser att engagera specifika grupper, i det här fallet lokala intressegrupper med miljö- eller utvecklingsfokus. Oavsett angreppssätt är det viktigt att göra medvetna och informerade val om vilka föreningar och hur kommunen kan samverka. Föreningarna har också en viktig roll att spela i den demokratiska processen, utöver enskilda medborgare, vilket bör beaktas.

⁶ Se exempelvis rapporten "Samverkan med civilsamhället", SKR 2018
<https://skr.se/demokratiledningstyrning/medborgardialogdelaktighet/samverkancivilsamhallet.373.html>

Det är viktigt för en kommun att förstå vilka de är som kommunerna för dialog med eller vill involvera i omställningsarbetet. Det är av vikt att både förstå vilka medborgarna är, i vilka sammanhang de finns och vad de är intresserade av och samtidigt vara tydlig med samhällets agenda för klimatomställning. Men tänk inte bara på existerande grupper utan också på att väcka eller möta intresset från nya grupper.

Lund och Stockholm (se ovan) indikerar en vilja att ta sig an frågan förutsättningslöst. Nästa fråga är en medvetenhet om vilka som blir inkluderade och inte. Göteborg och Malmö (se ovan) tar det större greppet med att utgå från social inkludering och rättvis klimatomställning. Generellt sett pågår många kommunala initiativ i Sverige med aktiva interventioner för social hållbarhet i utsatta områden. Men hög klimatpåverkan finns oftast i resursstarka områden. En ytterligare dimension att beakta är stad kontra landsbygd.

Människor kan grupperas många olika sätt och uppträder i olika roller: konsument, ägare, lokalboende, medarbetare, väljare, samhällelig medskapare och så vidare. Växjö poängterar att dialog måste föras med människor i alla åldrar och med olika bakgrund. Enköping bygger på med att se att det finns olika grupper. Flera kommuner (Malmö, Växjö, Stockholm, Järfälla, Lund, och Enköping) nämner särskilt barn, unga eller studerande som viktiga grupper. Samtidigt blir alla andra grupper just bara alla andra. Växjö säger klokt att involvera unga men utan att lägga ansvaret på dem. Men då kan det finnas anledning att fundera på och definiera vilka de andra grupper är. Ibland kan man få intrycket att unga lite slentrianmässigt pekats ut som en viktig grupp. Men vilken är den viktigaste gruppen eller åldern? Om klimatfrågan brådskar och måste åtgärdas nu, då måste väl den viktigaste målgruppen vara den åldersgrupp som har ställning i yrkeslivet och kan agera och besluta om åtgärder nu? Vilken socioekonomisk grupp och åldersgrupp har störst klimatpåverkan idag och därmed mest möjlighet att snabbt minska sin personliga klimatpåverkan i vardagen?

En avvägning mellan metoder som når få men på djupet respektive många men grundare behöver göras, där kanske metoder för att nå många något djupare behöver utvecklas.

Rekommendation:

Det är av vikt att genomföra målgruppsanalyser, och att bredda och fördjupa dessa för att fullt ut förstå och möta en mångfald av medborgarna och i deras sammanhang för både bredd och fokus i klimatsamarbetet. Kommunerna bör tillskansa sig tillräckligt med metoder och aktiviteter för att involvera ett brett spektrum av medborgare i dess olika roller, enskilda som i grupp eller föreningar.

Genom samarbete med föreningar, företag och andra organisationer och deras medlemmar, anställda, kunder och så vidare kan många människor nås utan att kommunen självt behöver nå alla. Beredskap behöver finnas för att möta klimatförnekare och andra som inte bidrar positivt.

Utveckla metoder för medborgarengagemang på kvarters och stadsdelnivå för hållbarhet

Klimatarbete på stadsdelnivå återkommer under många av de olika avsnitten i klimatkontrakten, mål, strategi, organisation och uppföljning. Likaså i avsnittet om samverkan. Exempelvis åtar sig Uppsala i klimatkontraktet att utveckla arbetssätt för att mobilisera kommunens invånare och civilsamhället för ett gemensamt ägarskap av klimatomställningen, med särskilt fokus på att arbeta på geografisk delområdesnivå, som stadsdelar, tätorter och landsbygdsområden. Stockholm stad vill utveckla stadsdelvist klimatarbete i flera stadsdelar med olika teman utifrån styrkor och möjligheter i respektive stadsdel.

Det finns goda exempel på tidigare kommunala initiativ för miljö, klimat och hållbarhet på stadsdelnivå, men kommunerna har antagligen mest vana vid att arbeta metodiskt på stadsdelnivå med social hållbarhet.

Oberoende av kommunala initiativ så tar medborgarna initiativ själva i god traditionell folkrörelseanda för miljö och hållbarhet i en stadsdel. Ett exempel bland många är Hammarby Sjöstad 2.0. Den internationella rörelsen Transition network finns i Sverige i form av Omställningsrörelsen, med mål att åstadkomma en praktisk ekonomisk, socialt och miljömässigt hållbar lokal omställning.

Det finns också intressanta koncept kopplade till civilsamhället som utvecklas nu som bygggemenskaper och energigemenskaper. Bostadsrättsföreningar är ekonomiska föreningar där många gemensamt äger och driver sitt boende, men med få som engagerar sig i förtroendeuppdrag. Bostadsrättsföreningar har potential för betydande påverkan på klimat bl a gällande beslut kring energi, mobilitet, återvinning med mera. De kommunala allmännyttorna spelar en viktig roll om de kan engagera sina hyresgäster kring kvartersutveckling. På senare delen av 90-talet tog stadsdelarna i Stockholms innerstad ett Agenda 21-initiativ och engagerade boende och verksamheter i konceptet Grönskande levande gårdar. I slutändan var ett 80-tal gårdar med. De som engagerade i sin gård gjorde det antingen för de ville ha mer social samvaro eller mer miljötänk. I slutändan korsbefruktades motiven och insatserna. Det bör kunna ske även på kvarters eller stadsdelnivå.

Rekommendation:

Människor lever lokalt i sin stadsdel och har ofta sitt engagemang där. Där kan kommunerna möta sina medborgare för en handfast praktisk klimatomställning, men viktigt att det sker i ett helhetstänk kring vardag och samhälle. Bygg på de initiativ som finns eller skapa utrymme för nya medborgarinitiativ.

Ta vara på erfarenheter och metoder för kommunalt arbetet med social hållbarhet i stadsdelar till stadsdelvis medborgarengagerad klimatomställning. Slå ihop arbetet med social hållbarhet och arbetet med miljömässig hållbarhet till en helhet, hållbar stadsdelsutveckling.

Utveckla de lokala organisationerna för aktörssamverkan och koordinera samarbetena mellan lokal, regional och nationell nivå tillsammans med respektive klimatfärdplaner

Alla de nio kommunerna har eller vill starta organiserade sektors- och branschöverskridanden klimatsamarbeten med de andra lokala samhällsaktörerna för de kommunalt satta samhälleliga klimatmålen.

Ett flertal av kommunerna har etablerade klimatsamarbeten med andra organisationer verksamma i lokalsamhället. Stockholm har Klimatpakten sedan 2007. Uppsala klimatprotokoll firade 10 år 2020. Företagen i Lund har Klimatalliansen sedan 2007 som kommunen samarbetar med och kommunen har nu en ad-on i form av ett Borgmästaravtal med de företag som vill. Växjö vill utveckla metoder för handslag med andra aktörer. Järfälla har en grund i Barbarby-arbetet men ser sig behöva ett klimatavtal i hela kommunen och tar inspiration från Uppsala klimatprotokoll. Enköping vill utveckla ett klimat- och framtidskontrakt för medborgare och organisationer. Umeå lyfter fram sina två branschspecifika samarbeten. Göteborg utgår i sitt klimatarbete från industrisamarbetet. Malmö arbetar för att hitta rätt sätt för att mobilisera aktörer till Klimatomställning Malmö, samtidigt som de har erfarenheter av exempelvis samarbete kring stadsdelsutvecklingsprojekt. Andra kommuner utanför klimatkontraktssamarbetet har också linande samarbeten, exempelvis Linköping, och många är intresserade av att starta samarbeten.

Det finns både likheter och skillnader mellan de olika samarbetsformerna. Det handlar exempelvis om vilken organisationsform är vald, vilken roll kommunen tar i organisationen och vilka krav eller åtagande det finns. Andra dimensioner är om fokus är på bara företag eller alla samhällssektorer (företag, akademi, offentlig och ideell verksamhet), branschbredd eller bara en eller några branscher/sektorer. Är det fokus på erfarenhetsutbyte eller fokus på att åstadkomma samarbetsprojekt. Det finns fler dimensioner och än fler erfarenheter att utbyta mellan kommunerna för att utveckla dessa samarbetsorganisationer. Men den gemensamma utgångspunkten är att samla aktörer för att samarbeta i positiv anda.

Några regioner har också sedan länge liknande samarbetsnätverk, exempelvis Jönköping (länsstyrelsen) och Västra Götalandsregionen (regionen och länsstyrelsen tillsammans). Andra regioner avser bygga upp liknande aktörssamarbeten för klimatet. Här finns potential att både koppla ihop de lokala och regionala initiativen och att dela erfarenheter mellan nivåerna hur aktörssamarbeten för klimatet drivs och utvecklas.

Regeringens initiativ Fossilfritt Sverige stora arbete hittills är de nu dryga tjugo branschvisa klimatfärdplanerna för konkurrenskraftig och klimatneutrala branscher. Kommunernas klimatfärdplaner är geografiska till sin natur och inte per bransch. Det senaste steget i arbetet med de branschvisa färdplanerna är att aktörerna bakom respektive branschfärdplan tillsammans med Fossilfritt Sverige tar initiativ till att bilda regionala organisationer för regionala färdplaner på basis av de samlade branschvisa färdplanerna. Det blir på så sätt som en geografisk färdplan på regional nivå. Huruvida de berörda kommunala och regionala offentliga aktörerna är med är oklart och inte

givet. Samtidigt som flera kommuner exempelvis har skrivit under bygg- och anläggningsbranschens färdplan.

I Malmö har de lokala företagen och organisationer inom bygg- och anläggningssektorn redan tidigare gått samman i Lokal färdplan för en klimatneutral bygg- och anläggningssektor i Malmö 2030 (LFM2030). LFM2030 är en egen organisation. Medlemmarna måste anta och arbeta i sin egen organisation för att bli klimatneutral 2030.

I Östergötland har företag tagit ett liknande initiativ.

I Uppsala har ett liknande initiativ från byggbranschens färdplan blivit en del av Uppsala klimatprotokoll och specifikt en fokusgrupp och en del av den geografiska klimatfärdplanen.

Ansatsen i samarbetena är att alla kan/ska bidra med något på frivillig basis, men det finns en utveckling där aktörer kompletterar med att ställa krav på varandra, på sig själva och på samarbetet i termer av att möta skarpa klimatmål. På samma sätt som de nationella planerna under Parisavtalet fungerar. Över tid har klimatfrågan mognat bland både företag och kommuner. Lokal färdplan Malmö 2030 är ett tydligt exempel på tydliga krav på den enskilda medlemmen.

Rekommendation:

Kommuner, regioner/länsstyrelser och regeringen har initierat och driver sektors- och branschöverskridande aktörssamarbeten i förening eller nätverksform för klimatomställning på sin respektive nivå.

Samordna arbetet med organiserade aktörssamarbeten på de olika nivåerna vertikalt i ett flernivåsamarbete (till skillnad mot flernivåstyrning), vilket skulle öka den samlade effekten av samarbetena.

Samordna i en aktiv dialog alla de klimatfärdplaner som tas fram av dessa aktörssamarbeten oavsett om de är lokala/regional (geografiska) branschvisa eller sektoriella. Låt de stå i centrum för klimatinvesteringsplaner på alla nivåer.

Utbyt erfarenheter mellan de kommunalt drivna sektors- och branschöverskridande aktörssamarbeten. De kommuner som har ett klimatnätverk kan hjälpas åt och samtidigt hjälpa de som vill komma igång. Erfarenheterna visar att organiserat samarbete är ett kraftfullt sätt att mobilisera de lokala aktörerna och åstadkomma resultat.

Forma ett nytt strategiskt utvecklingsprojekt inom klimatkontraktet för att utveckla och koordinera offentligt drivna sektors- och branschöverskridande aktörssamarbeten mellan nivåerna.

Utveckla koncept för samverkan samlad med medborgare och organisationer

Kommunerna har olika ansatser och metoder för dialog och samarbete för medborgare respektive organisationer. Det är helt naturligt då det är helt olika entiteter med olika förutsättningar. Några kommuner pekar dock på möjliga helhetstänk där både medborgare och organisationer finns med. Umeå ger en samlad bild där de olika aktörerna lyfts fram med sina styrkor och en kultur av tillit och medskapande. Göteborg beskriver hur de flätar samman klimatarbetet med stadens bredare näringslivsutvecklande arbete och knyter klimatomställningen till framtidens jobb för att skapa möjligheter för en bred och positiv medborgarmobilisering. Enköping vill i sitt klimatkontrakt få till ett klimat- och framtidskontrakt mellan stadens medborgare näringsliv samt intressorganisationer.

Rekommendation:

Kommunerna arbetar med medborgarengagemang respektive organiserat klimatsamarbete med de lokala samhällsaktörerna, oftast på olika arenor av naturliga skäl. Utveckla också koncept eller ramverk där både medborgare respektive organisationer/företag ingår och samspelar i en helhet. Det samlade arbetet skulle kunna bli starkare om fler kommuner arbetade så. Det är särskilt en fördel när kommunerna arbetar med klimat och hållbarhet i stadsdelar att kunna involvera alla i gemensamma målsättningar.

4.5 Analys och rekommendation: klimatinvesteringsplaner (avsnitt 3.5)

I avsnittet om kommunernas klimatinvesteringsplaner i klimatkontraktet (3.5) skriver kommunerna relativt kort vad de avser göra, oftast hänvisar de helt enkelt till det gemensamma strategiska utvecklingsprojektet (6.2) Långsiktig klimatinvesteringsplan och samhällsekonomiska effekter. Genom att gå till klimatkontraktens bilaga erhålls en fylligare bild av kommunernas intentioner.

Klimatinvesteringsplaner är ett av klimatkontraktets strategiska utvecklingsprojekt som genomförs under 2021, vilket anges under avsnitt 6.2:

”Kommunen har för avsikt att tillsammans med Viable Cities arbeta fram en klimatinvesteringsplan med ett 2030-perspektiv, och att utveckla metoder för att beskriva samhällsekonomiska effekter av klimatomställningens systemskiften. Den ska omfatta såväl kommunala investeringar som de investeringar som sker utanför den kommunala sektorn. Syftet med denna är att bidra både till klimatomställningen och till återhämtning i ekonomin. Investeringsplanen ska kunna ligga till grund för diskussioner om finansiering av klimatinvesteringar. Den ska också kunna stödja den lokala näringspolitiken genom att visa på framtida affärsmöjligheter.”

Vad kommunerna vill göra, det vill säga vilka områden, teman, åtgärder och så vidare som ska bygga respektive investeringsplan framgår övergripande av kommunernas avsnitt om mål (3.1),

styrdokument och strategier (3.2). I relation till avsnittet klimatinvestering lyfter några kommuner särskilda teman och sektorer, i flera fall sådana som förväntas behöva nationellt samarbete för att genomföras. Andra kommuner relaterar till hela sitt klimatarbete. Järfälla, Uppsala och Stockholm tar tydligt med klimatanpassning.

Hur kommunerna vill utveckla och genomföra sina klimatinvesteringsplaner framgår främst av avsnitten styrdokument och strategier (3.2), organisation (3.3), lokala samarbeten (3.4) och digitalt stöd för genomförandet (3.6). Det är tydligt att kommunerna vill ta avstamp i det som är gjort och bygga vidare på befintliga komponenter som en grund för att tillsammans med nationella nivåer utveckla långsiktiga och mer omfattande investeringsplaner.

Nedan har kommunernas angreppssätt och ambitioner rörande klimatinvesteringsplaner strukturerats i fem grupper, med rekommendationer för varje grupp:

- Ta lärdom från tidigare klimatinvesteringsprogram
- Låt klimatinvesteringsplanen bli fokalpunkten i den lokala omställningen
- Kom igång snabbt och med höjd – kombinera ihop de kommunala, nationella och internationella handlingsplanerna
- Skapa förutsättningar för fortsatt kommunalt ledarskap på det breda och det långa perspektivet
- Flernivåsamarbete och systemperspektiv för att överkomma regelhinder för omställning

Ta lärdom från tidigare klimatinvesteringsprogram

Ansatsen i klimatkontraktet liknar ett tidigare statligt stödprogram till kommuner kallat Klimp – Klimatinvesteringsprogram. Det gick att söka 2003 till 2008, och slutredovisades 2012. Det var kommunerna som var huvudsökande men de enskilda åtgärderna kunde ägas förutom av kommunen även av företag och andra organisationer. Grundbulten i programmet var kravet på att

kommunerna presenterade en strategi baserad på en analys av den kommungeografiska klimatpåverkan i siffror. Åtgärderna skulle matcha strategin. Programmet var uppskattat av kommunerna då kommunerna fick ta ett helhetsgrepp. Här ligger också attraktiviteten i klimatkontraktskonceptet. Klimp liknar på många sätt ansatsen i Klimatkontrakt och klimatinvesteringsplanerna.

Rekommendation:

Ta vara på erfarenheter och insikter från de utvärderingar som gjordes av det tidigare stödprogrammet Klimp, Klimatinvesteringsprogrammet 2004-2012. Exempelvis kan man tänka sig att utmaningar som fanns i Klimp kan bli stora hinder i generation 2 av Klimp - Klimatinvesteringsplaner.

Låt klimatinvesteringsplanen bli fokalpunkten i den lokala omställningen

Analysen av tidigare avsnitt i Klimatkontraktet visar att det inte bara finns ett klimatmål, en strategi och en samlad handlingsplan med alla åtgärder, utan det finns flera klimatmål och sedan etappmål och sektorsmål som i sin tur är fördelade i ett flertal olika styrdokument hos kommunerna.

Rekommendation:

Adressera och inkludera i Klimatinvesteringsplanen vilka investeringar med nyttor som krävs för att nå en kommuns olika klimat- och sektorsmål och genomföra de olika strategierna. Omvänt kan man säga att Klimatinvesteringsplanerna på det sättet samtidigt kan ge ett behövligt ramverk för helheten av klimatarbetet.

Kom igång snabbt och med höjd – kombinera ihop de kommunala, nationella och internationella handlingsplanerna

Hur man formulerar klimatmålet kommer att vara styrande för vilka investeringar som sedan görs. Därför måste målet formuleras i interaktion med klimatinvesteringsplanen. Det framgår övergripande under kommunernas avsnitt om styrdokument med mål och strategier vad kommunerna vill göra, det vill säga vilka områden, teman, åtgärder och så vidare som är grunden för respektive investeringsplan. Styrdokumentet är den naturliga startpunkten för kommunerna där också gapanalyser ofta presenteras. I Viable Cities-projektet Klimatneutrala städer 2030 där de nio kommunernas strategiska handlingsplaner samskapas med samhällsaktörerna är en vidare startpunkt.

Klimatinvesteringsplanen blir en finansiell operationalisering av dem och kan utgöra en kärna i investeringsplanen och ett första steg

Organisationer på nationella och internationell nivå har samskapat handlingsplaner med många aktörer. På nationell nivå finns Fossilfritt Sveriges branschvisa färdplaner för klimatneutrala och konkurrenskraftiga branscher. På internationell nivå finns exempelvis Exponential Climate Action Roadmap som identifierat och utvecklar de positiva åtgärder som kan och behöver skalas exponentiellt för att klara den takthöjning som krävs i arbetet för att nå klimatmålen. Det finns åtgärdsbanker med effektiva åtgärder och innovationer skapade av Mission Innovation, WWF och C40.

Klimatanpassning, att anpassa samhället till effekterna av pågående och kommande klimatförändringar, är generellt sett inte en framträdande del av kommunernas klimatkontrakt. Järfälla har dock tillsammans med Upplands-Bro lämnat in en ansökan till EU City Facility Fund för en gemensam klimatinvesteringsplan där klimatanpassning är en del. Stockholm stad skriver att skyfallsåtgärder och insatser för att motverka effekter av värmeböljor tillkommer i deras nuvarande plan.

Rekommendation:

Bygg basen i med klimatinvesteringsplanerna med den grund som redan finns i kommunernas klimatplaner och de strategiska handlingsplanerna som samskapas med lokala aktörer i projekten Klimatneutrala städer 2030 under 2019-2021. Kombinera och synkronisera vidare det kommunala geografiska perspektivet med de nationellt framtagna branschvisa klimatfärdplanerna från Fossilfritt Sverige. På så sätt kan arbetet med klimatinvesteringsplanerna komma igång snabbt för den skyndsamhet som klimatmålen kräver.

Fördjupa och toppa klimatinvesteringsplanerna genom att använda de åtgärdsbanker med effektiva åtgärder och innovationer som organisationer på internationell och nationell nivå har skapat. Mission Innovation är en av flera organisationer som kan nämnas. Samarbeta med aktörerna kring Exponential Climate Action Roadmap som identifierat och utvecklar de positiva åtgärder som kan och behöver skalas exponentiellt för att klara den takthöjning som krävs i arbetet för att nå klimatmålen.

Arbeta integrerat i klimatinvesteringsplanerna med klimatanpassning i klimatomställningen men låt klimatmålen styra även ambitionsnivån för klimatanpassning. Det krävs stora investeringar både för klimatomställning och klimatanpassning. Därför behöver åtgärderna i planen helst stödja både omställning och anpassning. Klimatanpassning bör därför bli tydligare beskrivet som en del av klimatkontrakten.

Skapa förutsättningar för fortsatt kommunalt ledarskap på det breda och det långa perspektivet

Klimatomställningen brådskar. Åtgärder behöver göras här och nu, samtidigt som den gemensamma analysen är att investeringar och systemskiften krävs inom många områden. Brådskan i kombination med samarbetetsformat som ett avtal med inneboende krav på uppföljningsbarhet, kan lätt resultera i att fokus blir på relativt enkla åtgärder som bränslekonverteringar lokalt. Detta när också grunden samtidigt behöver läggas för systemskiften. Systemskiften som ger både både lokal och global effekt.

Uppsala har i sitt arbete med klimatfärdplanen fokus på systemskiften och påbörjat en lista med möjliga systemförändringar och större åtgärder. Göteborg, Stockholm, Växjö, Umeå och Järfälla pekar ut, som nämnts tidigare, flera områden och sektorer där hela systemet behöver ställas om.

Andra kommuner ser liknande möjligheter. Det gemensamma arbetet i klimatkontrakt kan bygga vidare på dessa systemanalyser för att samla, definiera och kraftsamla kring, förslagsvis, en tiopunktlista för prioriterade omställnings- och investeringsbehov.

Stockholm menar att det inte enbart är investeringar för initiala initiativ som behöver stöd. Det krävs långsiktigt stöd och resurser för projektledning och stadsövergripande koordinering av genomförandet av klimatkontraktet och av klimatinvesteringsplanen.

Likaså behövs en långsiktig nationell finansiering för ett nödvändigt utbyte av erfarenheter samt ökat samarbete, exempelvis göra och dela gemensamma analyser och information, med övriga klimatkontraktstäder. Staden föreslår därför en nationell finansiering för att säkra detta. Stockholm lyfter också att det är viktigt att även ingående företag kan erbjudas visst utvecklingsstöd.

Det synes av kommunernas skrivningar en viss försiktighet kring vad en klimatinvesteringsplan egentligen är. Särskilt med den ambitionen som finns att planerna ska innehålla inte bara de egna kommunala åtgärderna, utan visa på hela lokalsamhällets behov av investeringar och kostnaderna för dem. Samt en ganska konkret och omfattande investeringsplan för tio år för att nå målet

klimatneutral kommun 2030. Det finns stora förväntningar på samarbete. Det är viktigt att leva upp till kontraktet.

Åtgärderna i de tänkta planerna behöver utvärderas och bedömas ur flera perspektiv vilket är något som Uppsala och Malmö poängterar som en bas för arbetet med klimatinvesteringsplan. Metoderna för att beskriva samhällsekonomiska effekter behöver utvecklas och/eller spridas till och mellan kommunerna.

Rekommendation:

Definiera gemensamt de tio-femton viktigaste systemskiftena inom olika områden som en bärande struktur i klimatinvesteringsplanen och kraftsamla gemensamt kring dem.

Klimatinvesteringsplanerna måste klara att leverera både på målet klimatneutralt 2030 i scope 1 och 2, och samtidigt initiera de övriga omställningar som krävs för att nå lägre än fossilfritt och förnybart. Planerna bör ta höjd för att inkludera all klimatpåverkan i alla scope.

Ge kommunerna långsiktiga förutsättningar att utveckla och leda arbetet med klimatinvesteringsplanen. Förslagsvis i form av statligt stöd även till övergripande programsamordning i respektive kommun och kvalificerat utbyte mellan klimatkontraktskommunerna utöver stöd till själva investeringarna i klimatinvesteringsplanen.

Underlätta att ta fram klimatinvesteringsplaner genom standardiseringar som exempelvis schabloner för kostnadsberäkningar och mervinstberäkningar som borde kunna vara lika för alla städer. Det skapar också jämförbarhet och ger förutsättningar för gemensamt skapande.

Flernivåssamarbete och systemperspektiv för att överkomma regelhinder för omställning

Flera kommuner har identifierat nyckelområden för omställningen som de lyfter som särskilda teman till klimatinvesteringsplanen. Några områden som står fram är elektrifieringen av transportsystemet, kolinfångning och -lagring (CCS) och infrastruktur för vätgas. Göteborg lyfter även nya industriprodukter och tjänster kopplat till deras petrokemiska industri. De lyfter särskilt de områden där kommunerna har gjort analysen att omställningen inte klaras utan insatser på nationellt nivå och flernivå-samarbete. Växjö, Enköping med flera pekar tydligt på att staten kan och måste ta sin finansiella del i de lokala klimatinvesteringsplanerna men det handlar också om att överkomma legala hinder.

Stockholms stad har sedan tidigare identifierat ett antal områden där förändringar i styrmedel, lagar och regler på nationell eller EU-nivå behövs för en effektiv omställning. Flera kommuner pekar på samma behov. I myndigheternas och Viable Cities del av kontrakten är det en central punkt.

Ett särskilt behov är att ge kommunerna större rådighet genom fler verktyg och vassare verktyg för att säkerställa att investeringarna kan styras i en hållbar riktning så att alla aktörer bidrar till klimatinvesteringsplanen. Det kan vara ekonomiska styrmedel eller justeringar i lagar som gör

kommunala instrument mer användbara i omställningen eller helt enkelt flytta beslut till kommunal nivå.

För att kunna testa nya lösningar kan frizoner för innovation ("policylab") vara nödvändigt för att testa inte bara ny teknik utan även förändrat regelverk och dess effekter. Detta gäller inom de flesta områden och sektorer som kommunerna kommer att behöva ha med i sina klimatinvesteringsplaner. Exempelvis vätgas, elektrifiering och koldioxidavskiljning och -lagring. Se ovan om policy gaps och splittrad och oklar ansvarsfördelning.

Vad gäller energiområdet lyfter Stockholm särskilt att systemperspektiv behöver anammas vid lagstiftning, utvecklingsarbete och utformning av styrmedel. Flera kommuner lyfter behovet av översyn över lagstiftning för att lättare kunna få synergieffekter från integration av tekniska lösningar. Och det gäller egentligen hela det tekniska infrastrukturområdet. Inte att förglömma avfalls- och VA-sektorn. Ett uppenbart exempel är systemgränserna för energi som i vissa fall begränsas till en byggnad. Skulle denna begränsning tas bort och istället utvidga systemgränsen till ett helt område, exempelvis ett kvarter eller en stadsdel, skulle det exempelvis möjliggöra överföring av el vid installation av solceller. Solcellsinstallationen kan då göras i relation den storlek som taket lämpar sig för, och i relation till behovet i området, istället för till vad just den specifika byggnaden har för elanvändning. Nu suboptimeras maximal utbyggnad till att anpassas till lagtekniska tröskelvärden.

Flera lagstiftningar kan behövasynkroniseras, vilket gör att flera myndigheter behöver samverka för att reda ut lagstiftningarna och därmed möjliggöra nya tekniska och andra lösningar som möjliggör en effektiv klimatomställning.

Rekommendation:

Ge kommunerna fler och vassare verktyg och förändra styrmedel, lagar och regler på nationell och EU-nivå för en effektiv omställning som möjliggör och driver investeringar i rätt riktning och att de finansieras utifrån ett systemperspektiv vad gäller kostnad och nytta. Detta är redan en central del av parternas samarbete i klimatkontrakten. Systemperspektiv behöver anammas vid lagstiftning, utvecklingsarbete och utformning av styrmedel. Flera lagar och regelverk kan behöva synkroniseras, vilket gör att flera myndigheter behöver samverka.

Adressera strukturella hinder för klimatomställningen och åstadkom systemskiften med nationella myndigheters kompetens och kraft i en flernivådialog och flernivåsamarbete med kommunerna och regionerna.

Använd klimatkontraktets flernivåsamarbete för att samtidigt utveckla och testa innovationer med stödjande regelförändringar för systemskiften, i frizoner för innovation, är så kallade "policylab", för att skynda på omställningstakten och möjligheterna i klimatinvesteringsplanen.

4.6 Analys och rekommendation: digitalt stöd för genomförandet (avsnitt 3.6)

Digitalt stöd för genomförandet är ett av klimatkontraktets strategiska utvecklingsprojekt under 2021, vilket anges under avsnitt 6.3:

”Viable Cities och kommunen utvecklar former för att använda digitala verktyg för att underlätta samskapande mellan aktörer och vägleda beslut om klimatinvesteringar.”

Digitaliseringen är en möjliggörare för omställningen till ett hållbart samhälle. Det har fastställts i andra sammanhang och i andra undersökningar. Därför berör vi det endast kort här genom att visa på några av insatserna som kommunerna lyfter i klimatkontrakten. Istället fokuserar analysen på det som är syftet med avsnitt 3.6 digitalt stöd för genomförandet. Hur tar man hjälp av digitaliseringen för att styra en kommun mot klimatmålen? Hur använder man digitaliseringens möjligheter för att engagera och samarbeta med invånarna samt organisationer och företag i klimatomställningen? Hur kan digitaliseringen och digitala verktyg hjälpa kommuner, deras samarbetspartners och medborgare, att förstå vilka insatserna för klimatomställning som behövs samt utvärdera dess effektivitet.

Nedan har kommunernas angreppssätt och utvecklingsambitioner rörande digitala stöd för genomförandet strukturerats i sex grupper, där rekommendationer finns för varje grupp:

- Tillvarata digitaliseringens möjligheter för klimatomställningen – parera baksidorna
- Möjliggör att nå klimatmål genom öppna data och IoT
- Utveckla en palett av digitala verktyg för målsättning, beslutstöd och uppföljning av klimatomställningen
- Utveckla digitala tvillingar till att ge systemperspektiv och underlätta systeminnovation
- Underlätta för invånarna att välja hållbar livsstil genom samarbete och digitala verktyg
- Vässa och utveckla de digitala verktygen för medskapande för effektivare medborgarengagemang i klimatomställningen

Tillvarata digitaliseringens möjligheter för klimatomställning – parera baksidorna

Kommuner i allmänhet ser möjligheterna med digitalisering för utveckling, men har också insett att utvecklingen inte givet gynnar samhället och kommunens invånare om teknikutvecklingen får styra. Därför diskuterar och utvecklar kommuner i Sverige men även i andra länder hur en kommun kan sätta människor och samhällets behov i förarsätet för digitaliseringen. Inom EuroCities samarbetet, där många klimatkontraktkommuner är med, finns ett forum där samarbete sker inom policy och praktik.

Uppsala har tagit fram en Policy för digital transformation som anger styrande principer för kommunkoncernens arbete för digital transformation på ett sätt som bidrar till kommunens övergripande mål. Malmö stad framhåller att framgången av digitaliseringen framförallt bör mätas i hur väl aktörer i Malmö arbetar, tillsammans eller enskilt, med att dra nytta av data och skapa nya

värden, som till exempel nya jobb, integration, välfärd och stärkt konkurrenskraft. Stockholm lyfter att digitaliseringen kan bli en livskvalitetshöjare för medborgarna. Digitala lösningar är nödvändiga för att genomföra klimatomställningen, skriver Umeå. Flera kommuner lyfter digitaliseringen som en viktig möjliggörande faktor eller till och med nödvändig för omställning till en klimatneutral och hållbar kommun, däribland Enköping, Växjö, Göteborg samt Umeå.

Umeå kommun lyfter att kunskap om digitaliseringens möjligheter måste öka och förändringsledning behöver vara en naturlig del i alla förändringsinsatser. Den snabba förändringstakten i samhället och invånarnas förväntningar gör att förmågan till förändring kommer att vara en av de viktigaste egenskaperna hos chefer och medarbetare. För att lyckas med en digital transformation behöver såväl organisatoriska som ekonomiska strukturer sättas på prov. Tjänster som utvecklas ska utgå från kundens behov och inte utifrån hur kommunen är organiserad, skriver Umeå vidare.

Förutom det större samhällsperspektivet kan även den kommunala verksamheten digitaliseras i syfte att nå klimatmålen. Stockholm beskriver hur deras skolfastighetsbolag (SISAB), har minskat sin energikostnad med 35 procent under en sjuårsperiod tack vare digitalisering. De avser nu att ta utvecklingen till nästa nivå genom den tillgång till data som de fått. Med "realtidsdata" kan beslut fattas i realtid. Exempelvis beslut om hur servicen/verksamheten ska utföras.

Genom att få data, och därmed kunskap, om hur situationen ser ut i realtid, kan rätt åtgärd sättas in vid rätt tid. Det leder till mer kostnadseffektiva lösningar. Uppdrag och implementering av olika lösningar kan utföras när de behövs, där det behövs och utifrån den prioritering som råder för stunden. Exempelvis kan lösningar/tjänster optimeras inom en fastighet. Stockholm lyfter vikten av samordning för att hitta synergier i stadens stuprörsorganisation.

Rätt använt och hanterat kan digitala transformationen leda till stora samhällsvinster, inklusive klimatvinster, attraktiva affärsmodeller och arbetstillfällen. Det gäller dock att se upp för faktiska och möjliga baksidor av digitaliseringen. Så kallade digitala klyftor mellan grupper som kan/kan inte använda digitala lösningar eller tillgodogöra sig vinsterna av dem behöver undvikas eller överkommas. Miljö- och klimatpåverkan samt ohållbar resursanvändning från den digitala hårdvaran är stor, framförallt i produktionsledet och sedan som avfall. Digitala lösningar och affärsmodeller kan ge ökade miljökostnader. Exempelvis är det inte säkert att e-handel leder till miljövinster, vilket ofta framhålls, utan kan bli tvärtom.

Rekommendation:

Ta in i arbetet med klimatkontrakten kommunernas policyarbete för demokratisk styrning av den digitala transformationen så att den styrs till gagn för samhället och medborgarna.

Sätt i system att utvärdera de negativa konsekvenserna likväl de positiva följderna av de digitala lösningars inverkan på klimatomställningen, på både lokal och global nivå.

Ta de digitala lösningar som implementeras på största allvar i omställningsprocessen, men se dem i ljuset av hur de enskilda lösningarna blir del av strukturförändringarna.

Möjliggör att nå klimatmål genom öppna data och IoT

Data och information kommer utöver medarbetarna att vara bland de viktigaste tillgångarna för kommunerna i klimatomställningen. Kommunerna behöver se data som en strategisk resurs som både bidrar som beslutsstöd och möjliggör nya affärsmodeller. Samtidigt behöver säkerhetsaspekter tas hänsyn till. Kommunerna spelar en viktig roll som möjliggörare av den hållbara staden genom att succesivt verka för, klassa och tillåta öppna data. Data som start-up, forskare och näringsliv kan nyttja för utveckling av exempelvis nya cirkulära affärsmodeller.

Initiativ inom bland annat öppna data och IoT visar på stor potential för Umeå kommun att nå sina övergripande målsättningar. Därför har arbetet med att strukturera data som sätt att hantera information intensifierats, något kommunen beskriver fortsätter under 2021. Att strukturera data är även en grundförutsättning för visualisering av data, maskininlärning, AI och nya cirkulära affärsmodeller samt digitala tvillingar av alla former. Några av dessa områden satsar exempelvis Umeå på och utvecklar i samverkansforumet Digital Impact North.

Ett annat exempel på hur digitaliseringen kan möjliggöra klimatomställning är att förstå och lösa samhällets utmaningar med hjälp av digitala testbäddar.

Ett exempel som Stockholm lyfter fram är forskningsprojekt "MIT Stockholm Senseable Lab" med syftet att ta fram banbrytande teknik, ny kunskap och nya digitala lösningar inom hållbar stadsutveckling, exempelvis hur människor och företag använder Stockholm.

Rekommendation:

Se användningen av öppna data och IoT som en strategisk resurs för att möjliggöra innovationer vilket kan vara en av nycklarna till lönsam klimatomställning för kommunerna genom att nya affärsmodeller och arbetstillfällen utvecklas.

Utveckla en palett av digitala verktyg för målsättning, beslutstöd och uppföljning av klimatomställningen

Digitala verktyg kan hantera mycket information och också strukturera och visualisera informationen och exempelvis skapa prognoser på tillgängliga sätt. De digitala verktygen kan användas för att möjliggöra prioriteringar och verka som mål- och uppföljningsverktyg i kommunernas arbete med klimatomställning.

Det finns flera exempel på hur kommunerna i Viable Cities använder sig av digitala verktyg för att visualisera, mäta och följa upp åtgärder för att nå sina klimatmål. Genom att visualisera data kan läsningen av datan förenklas, vilket i sin tur kan underlätta kommunikation mellan olika intressenter och gynna samarbeten. Visualiserade åtgärder och prognoser för hur målen kan nås, kan det öka förståelsen och underlätta kommunikationen och samskapandet för att nå målen. Till exempel beskriver Umeå kommun det som att: digitala verktyg skapar förutsättningar för att kunna mäta progressen och bedöma förändringstakten för att minska klimatpåverkan. Verktygen är även nödvändiga för att tillsammans med samhällets aktörer, inte minst medborgare, utforma och genomföra klimatomställningen.

Det råder stor enighet i kommunerna om visualiseringsverktygs möjligheter. Lunds kommun till exempel skriver att kommunen kommer att använda sig av digitala verktyg för att tillsammans med andra näringslivsaktörer påskynda utvecklingen med att bli en klimatneutral stad 2030. Några av utvecklingsområdena beskrivs som visualisering av mål, åtgärder och data. Umeå kommun har behov av att utveckla en investeringsplan som kopplar till åtgärdsprogrammet för klimatmålen och ett digitalt visualiseringsverktyg. Att utveckla metoder tillsammans med andra kommuner och parter för att kunna mäta och visualisera effekter av olika klimatåtgärder är också viktiga delar att vidareutveckla inom området digitalisering, skriver Enköpings kommun.

Uppsala prövar och är med i att utveckla flera digitala verktyg. Lund med flera kommuner skriver i kontraktet att de tillsammans med andra städer inom Viable Cities kommer att utvärdera vilka digitala verktyg som kan fungera som möjliggörare för att nå klimatneutralitet. En viktig del i Järfällas klimatomställning är digitala uppföljningsstöd. Kommunernas syn är att öppna digitala verktyg skapar transparens och möjliggör för medborgarengagemang och delaktighet, vilket är positivt ur ett klimatomställningsperspektiv.

Som stöd i planering och beslutsfattande driver Stockholm projektet Digitalt beslutsstöd för ett fossilfritt Stockholm inom Viable Cities program Klimatneutrala städer 2030. Projekt syftar till att förbättra städers förmåga att hantera de komplexa beslutsituationer som uppstår och finna lämpliga åtgärder för minskade utsläpp. I första skedet utvecklas en policyanalysmodell för transportområdet.

Göteborg har genom nära samarbete med akademien byggt en djup kunskap kring lednings- och styrningsutmaningar kopplade till klimatomställningen. Göteborgs stad avser nu att utveckla detta arbete till praktiskt användbara lednings- och styrverktyg för klimatomställningen, vilket inkluderar effektiv samverkan mellan politik, näringsliv och akademi.

Rekommendation:

Verka för en mångfald av digitala verktyg till stöd för klimatomställningen för att täcka olika syften, olika sakområden, tidsperspektiv, systemnivåer och så vidare. Genomför en kartläggning av behoven hos kommunerna, och en kartläggning om hur behoven möts i kommunerna för att identifiera möjliga gap där nya eller modifierade verktyg behövs. Se både till behov att samarbeta lokalt och samarbeta mellan kommun och stat, samt styra kommunorganisationen för ökad takt i klimatomställningen.

Utveckla digitala tvillingar till att ge systemperspektiv och underlätta systeminnovation

Digitala tvillingar i form av visuella avbildningar av staden eller en stadsdel, kan framvisa nuläge och förändringar både planerade och önskade. Digitala tvillingar som tar sin början i digitala visuella avbildningar av den fysiska staden återfinns i flera av kommunernas klimatkontrakt och fler kommuner har sådana som ambition.

Göteborg stad och Chalmers beskriver sig som ledande nationellt och internationellt i arbetet med att utveckla en digital tvilling av staden, Virtuella Göteborg. Målet är att bättre kunna förstå, förutse, styra och uppleva staden i bred samverkan mellan olika typer av aktörer.

Tillsammans med data-analys, samt realtidsinsamling av data IoT-lösningar, kan digitala tvillingar bli ett kraftfullt verktyg för att styra staden mot klimatmål och till och med göra justeringar i realtid. Men resan dit behöver pågå från olika håll dels från analysen av data, dels från insamling av data och möjlighet till styrning i realtid samt dels från avbildningen av staden som digital kopia. I digitala tvillingen kan IoT-lösningar integreras och visualiseras. Lund har ett väl utbyggt sensornätverk för att underlätta IoT-lösningar i den smarta staden. Kommunen har också ett utvecklingsarbete för att utveckla en digital tvilling för staden och stärka arbetet med GIS-analys i den fysiska planeringen.

Hur utvecklas arbetet med digitala tvillingar i kommunerna och hur underlättar det arbetet med att nå klimatneutralitet, idag och framöver? Vem tar ledningen och hur integreras olika verktyg in i framtida digitala tvillingarna? Dessa och flera frågor behöver behandlas för att nå till en full AI-styrd digital tvilling i framtiden.

Rekommendation:

Inrikta arbetet med att utveckla digitala tvillingar av en stadsdel eller hela staden till att länka samman digital tvilling genom visuell fysisk avbildning med digital tvilling genom dataanalys och visualisering av resursflöden och påverkan på klimatet liksom uppfyllnad av klimatmålen. På så sätt utnyttjas kraften i båda ansatserna till digital tvilling fullt ut.

Utveckla den digitala tvillingen så att den underlättar förståelsen av staden/stadsdelen på systemnivå för att på så sätt underlätta för planering av systeminnovation och visualisering av genomförda systemskiften.

Underlätta för invånarna att välja hållbar livsstil genom samarbete och digitala verktyg

Hållbara livsstilar hos invånarna i kommunerna är viktiga för kommunerna att nå klimatmålen. En kraft för att uppmuntra hållbara livsstilar är digitala verktyg. För att möjliggöra en hållbar livsstil för sina invånare är kommunerna viktiga aktörer, men ett brett samarbete med många olika organisationer och inte minst miljöföreningar, ger möjlighet till större genomslag.

Flera digitala verktyg finns som gör att kommunerna och samarbetspartners kan underlätta för sina invånare att välja en hållbar livsstil. Växjö har utvecklat ett verktyg kallat Boportal (Interface of life), där boende får återkoppling kring vattenanvändning och i förlängningen elanvändning. Det gör Växjö för att kommunen menar att en stor del av omställningen handlar om att underlätta för invånarna att leva utan negativ klimatpåverkan. Digitala verktyg är en väg dit som kommunen menar det behöver ligga fokus på.

Stockholm har digitalt insamlat material kring invånarnas resvanor och utsläppen för att gynna mobilitetsalternativ och för att skapa påverkanskampanjer.

Både Växjö och Uppsala beskriver i sina klimatkontrakt att de har använt sig av EU för att få igång projekt för hållbar livsstil med digitalt stöd. Exemplet från Växjö heter READY, och i Uppsala SimpliCity. Det senare fokuserar på att uppmuntra cykelmobilitet, lokal konsumtion och produktion och social interaktion.

I Uppsala samarbetade olika organisationer, kommunen, Svenska kyrkan, folkbildningsförbund, regiontrafiken och Chalmers, i en klimatkampanj – Klimatlätt – med stöd från Viable Cities. I centrum stod ett företag som utvecklar en mobilapp som räknar ut klimatpåverkan från flera aspekter i vardagens liv, exempelvis transporter, boende, konsumtion och mat. Det kunde ske genom automatisk läsning av personens bank- och korttransaktioner. Från uträkningarna ges inspiration till hur det är möjligt för en medborgare att skapa en mer hållbar livsstil. De samverkande organisationerna erbjöd lösningar och kunskap till deltagarna.

Det har funnits många liknande satsningar tidigare i olika kommuner men det har då oftast handlat om ett fåtal personer/familjer som engagerats med relativt stor personalinsats. Ett syfte med arbetet var att utveckla effektiva metoder för att nå ut till stor mängd människor.

Digitala verktyg har en potential att vara verktyg som kan skalas exponentiellt och därmed kan effekterna för klimatomställningen också bli exponentiell. Utvärderingen från klimatkampanjen visade att kombinationen av digitalt stöd och social sammanhang gav ett signifikant resultat på minskningen av deltagarnas klimatavtryck, till skillnad mot de som enbart deltog själva via sociala medier.

Rekommendation:

Skapa quadrupel-helix samarbeten för att underlätta hållbara livsstilar och klimatmedvetna val bland medborgarna genom att kombinera digitala verktyg med konkreta lösningar, kunskap och engagemang i organiserade sociala sammanhang. På så sätt kan medborgarnas klimatomställning skjuta fart exponentiellt och samtidigt bli personal- och kostnadseffektivt.

Vässa och utveckla de digitala verktygen för medskapande för effektivare medborgarengagemang i klimatomställningen

Flera kommuner beskriver hur de använder sig av digitala resurser och verktyg för att interagera och engagera medborgarna. Det görs både i utformningen av stadsrummet i allmänhet men också i viss mån i inkludering i klimatomställningsarbetet specifikt.

Till exempel beskriver Lund att de vill använda digitalt stöd för att engagera medborgarna och andra viktiga samhällsaktörer för klimatomställningen. Utveckling av olika typer av digitala verktyg, exempelvis nyttjandet av sociala medier, kan användas inom dialog och involvering. Det är centralt för Umeå kommun då det möjliggör medskapande och genomförande av Klimatkontraktet 2030 hos Umeås samhällsaktörer, särskilt medborgare. I utformningen av stadsrummet använder sig Stockholm bland annat av en digital medborgarpanel. Göteborg utvecklar en digitaliserad planprocess för att stödja medborgarkommunikation kopplat till stadens strategiska vägval i stadsutvecklingsfrågor. Enköping arbetar med att synliggöra staden i dataspelsliknande former och

därigenom nå ut till en bredare målgrupp och engagera yngre personer i exempelvis ett samråd inför en ny detaljplan.

Medborgarengagemang är en central del av Klimatkontrakt 2030 och samarbetet i plattformen Viable Cities. I avsnittet 4.4 om lokal samverkan och medborgarengagemang behandlas det utförligare. Både medborgarengagemang och digitalisering benäms som centrala möjliggörare – och båda är föremål för två av de tre gemensamma utvecklingsprojekten under 2021 i arbetet med klimatkontrakten. Det verkar logiskt att knyta samman dessa två områden tydligare. Men också brygga medborgarengagemang via digitala verktyg (enligt beskrivningar ovan) till det tredje utvecklingsprojektet kring klimatinvesteringsplaner.

Rekommendation:

Utveckla de existerande allmänna digitala samrådsmetoderna i plan- och stadsutvecklingsprocesser så att de också blir riktade till klimatomställningen och klimatinvesteringsplanerna.

Väv ihop arbetet om digitala beslutstöd, digitala tvillingar och digitala verktyg för hållbara livsstilar med medskapande av de lokala klimatinvesteringsplanerna för maximal effekt.

4.7 Analys och rekommendation: kommunerna som regionala innovationsnav för klimatneutrala kommuner (avsnitt 3.7)

Samtliga kommunerna beskriver regionala samarbeten i olika former under rubriken 3.7 Regionala innovationsnav i klimatkontraktet. Flera kommuner tar specifikt upp samarbeten som syftar till att sprida erfarenheterna från medverkan i Viable Cities till andra aktörer och kommuner i sin region. Andra kommuner redovisar samarbeten generellt. Två av kommunerna som ligger i samma län, Uppsala kommun och Enköping kommun, har med anledning av klimatkontraktets avsnitt 3.7 för avsikt att börja ett nytt initiativ inom existerande regionala innovationsarbetet för att inspirera kommunerna i regionen att bli klimatneutrala. Inriktningen och utformningen på samarbetena skiljer sig åt mellan kommunerna.

Nedan har kommunernas angreppssätt och utvecklingsambitioner rörande kommunerna som regionala innovationsnav strukturerats i sex grupper med rekommendationer för varje grupp:

- Definiera inriktningen på arbetet med kommuner som regionala innovationshubbar
- Dra med övriga kommuner i regionen genom tydliggjord klimatambition
- Tydliggör klimatneutralitet som inriktning och mål i regionala tematiska nätverk
- Öka fokus på klimatneutralitet i de regionala innovationspartnerskapen
- Utveckla strukturer för interregional spridning av kunskap från regionala forskningssamarbeten
- Lär och sprid erfarenheter genom regionalt nordiskt samarbete

Definiera inriktningen på arbetet med kommuner som regionala innovationshubbar

Att kommunerna sprider kunskapen som införskaffas genom att ingå i Viable Cities samarbetet är en av huvudpoängerna, och syftena till att Viable Cities har skapats. Det gäller att både sprida kunskaperna mellan kommunerna inom Viable Cities och från kommunerna i samarbetet till kommuner utanför Viable Cities. Det är en av möjligheterna till en stor inverkan av samarbetet på att öka takten på klimatarbetet i Sverige som helhet. Till det kan läggas möjligheterna med interregionalt samarbete med gränsregionerna i våra nordiska grannländer.

Avsnitt 3.7 om kommuner som regionala innovationshubbar har därför stor potential. Samtidigt ger det som kommunerna skriver under avsnittet i sina respektive klimatkontrakt intrycket att syftet med och inriktningen på avsnittet är oklart. Avsnittet skulle tjäna på att vidareutvecklas till nästa version av klimatkontrakt.

Rekommendation:

Parterna i Klimatkontrakt 2030 bör tydligt definiera syfte och inriktning med avsnittet om kommunerna som regionala innovationshubbar. Området har stor potential som kan utvecklas med ökat fokus och metodutveckling.

Inspirera och dra med övriga kommuner i regionen med tydliggjord klimatambition

Kommuner har en rad samarbeten med andra kommuner som de kan bygga vidare på och utveckla dessa till att inkludera innovation och hållbarhet för att fler kommuner ska ta sig an utmaningen att bli minst klimatneutrala. Lund och Göteborg är exempel på kommuner som på så sätt visar på möjligheten både för att klimatarbetet smidigt integreras i det vardagliga arbetet och sprids genom befintliga samarbeten och kanaler.

I de flesta regioner finns numera särskilda klimatsamarbeten, ofta samordnade av länsstyrelsen eller regionen, med dessa och kommunerna i länet. Stockholm stad anger detta samarbete som en given plattform. I många regioner inkluderar de regionala klimatsamarbetena aktörer för alla samhällssektorer.

Kommunerna i en region delar ofta infrastruktur inom energi, trafik, vatten och avlopp och delar andra samhällsstrukturer som exempelvis regionala arbetsmarknader. Kommunerna har på så sätt regionala beroenden och vad en kommun gör påverkar förutsättningarna för klimatarbetet i andra kommuner.

Rekommendation:

Klimatkontraktskommunerna med målet att bli klimatneutrala redan 2030 bör tydliggöra sin ambition för övriga kommuner i det ordinarie regionala kommunsamarbetet och inspirera till liknande målbilder. Det är lättare att nå målet om omkringliggande kommuner känner till kommunens strävan eller ännu bättre delar den övergripande målbilden att bli klimatneutrala vid någon tidpunkt. De regionala utvecklingsstrategierna är centrala i att utveckla gemensamma

vägar till målbilden. Klimatkontrakten bör därför kopplas samman med de regionala strategierna.

Tydliggör klimatneutralitet som inriktning och mål i regionala tematiska nätverk

Kommuner deltar i flertal olika tematiska nätverk, ofta regional eller storregionala. Ibland bara med andra kommuner som exempelvis regionala energikontor. Ibland med många olika organisationer, företag, akademi och ideella organisationer som exempelvis BioFuel Region eller BioDriv Öst. Kommuner deltar även i andra tematiska samarbeten som inte har samma tydliga fokus på energi och klimat, men likväl är viktiga för klimatomställningen, exempelvis vattenfrågor. Genom deltagande i i dessa och liknande externa nätverk vill klimatkontraktskommunerna sprida erfarenheter kring innovationer och klimatarbete till andra aktörer inklusive andra kommuner i regionen.

Rekommendation:

Klimatkontraktskommunerna bör verka för att tydliggöra inriktningen mot klimatneutralitet i de tematiska regionala nätverken, eller om inriktningen redan är tydlig att sätta ett målår om det inte redan är gjort. På så sätt kan kommunerna skynda på takten i klimatarbetet.

Öka fokus på klimatneutralitet i de regionala innovationspartnerskapen

Det finns sedan tidigare regionala innovationssamarbeten och under senare år har fler tillkommit. Det sker i olika organisationsformer: nätverk, partnerskap, stiftelser osv. Järfälla kommun och Stockholms stad beskriver hur kommunen tillsammans med andra kommuner och aktörer i regionen har inlett arbetet med att upprätta ett innovationsnätverk. Nätverket ska fokusera på vissa teman: ledarskap, kulturförändring och hållbara strukturer för förändringsarbete.

Umeå initierade 2017 regionalt innovationspartnerskap med kommuner och regioner i norra Sverige. Partnerskapet har pekat ut specialiseringsområden där regionen är stark. Ett av dessa Smart City/Hållbara städer. Umeå kommun är redan koordinatör för plattformen, vilket gör den till en naturlig plattform att bygga vidare på.

Enköping kommun och Uppsala kommun ligger båda i Uppsala län. De har som ett direkt resultat av processen med att formulera klimatkontrakten hösten 2020 diskuterat möjligheten att verka genom Uppsalas regionala innovationsnod (STUNS) för att tillsammans kunna involvera andra aktörer och kommuner i regionen i arbetet för klimatneutrala kommuner.

Rekommendation:

Klimatkontraktskommunerna kan se på möjligheterna att introducera alternativt öka fokus på klimatneutralitet i såväl de existerande som de framväxande regionala allmänna innovationsorganisationerna. På så sätt utnyttjas ordinarie strukturer och takten i det allmänna omställningsarbetet kan gå snabbare.

Parterna i Klimatkontrakt 2030 kan följa och stödja kommuner som Enköping och Uppsala respektive Umeå i deras ansats att specifikt verka genom att utveckla de existerande regionala innovationsorganisationerna till att bli regionala innovationsnav och dra med övriga kommuner och partners i regionen för klimatneutrala kommuner. På så sätt kan metoderfarenheter fångas upp för andra kommuners ambitioner att vara regionala innovationsnav enligt klimatkontraktet.

Utveckla strukturer för interregional spridning av kunskap från regionala forskningsarbeten

De flesta, om inte alla, av kommunerna lyfter fram sina forskningsarbeten med akademien som möjlighet att utveckla och sprida kunskap regionalt om hur kommuner når klimatneutralitet. Ett exempel på en sådan plattform är ett regionalt utvecklingscentrum som etableras tillsammans med akademien i Göteborgsregionen som fortsättning på Mistra Urban Futures. Fokus ligger på två områden, som är centrala för den omställningsfunktion som Göteborg etablerar: rättvis klimatomställning, samt organisering och styrning för en hållbar urban utveckling. Ett annat exempel på en sådan plattform är ett forsknings- och innovationsråd som Lund lyfter i kontraktet, FIRS, där näringsliv, akademi och offentlig sektor samordnat arbetar med bland annat smarta hållbara städer.

Rekommendation:

Parterna i Klimatkontrakt 2030 bör utveckla och stärka strukturer för nyttiggörandet av de existerande och nya regionala forskningsplattformarna inom klimatområdet, så att kunskapen sprids mellan regionerna och kommer alla regioner till del. Både till regioner som har ett eget regionalt forskningsarbete och de som inte har det.

Lär och sprid erfarenheter genom regionalt nordiskt samarbete

Flera av kontraktskommunerna ligger nära kommuner i våra nordiska grannländer, vilket ger möjlighet till samarbete över gränserna. Sedan länge finns det etablerade samarbeten av olika slag mellan gränskommuner och gränsregioner i Norden. Hur ser det ut på klimatsidan? Lund lyfter internationellt samarbete med de danska grannkommunerna som en väg att nå klimatneutralitet. Även om en kommun ligger i en annan nation kan inspiration och metoder ges till varandra i en regional kontext. Inte minst eftersom kommunerna, oavsett om de ligger i var sin nation, behöver nå samma mål, och inkluderar i viss mån samma befolkning och infrastruktur. Befolkningen rör sig ofta över gränsen för arbete på ena sidan eller bostad eller semesterboende på andra. Det gör att aktörerna behöver inkludera befolkningen på båda sidor av nationsgränserna för att målen ska nås. Sverige och svenska kommuner är inte alltid världsbäst på klimatarbete, vi har ofta mycket att lära av våra nordiska grannar, men är inte alltid så uppmärksamma på deras framgångar.

Rekommendation:

Utveckla det nordiska kommunala och regionala klimatsamarbetet med de klimatkontraktskommuner som gränsar till grannlandsregioner. Regionerna delar infrastruktur, företag och människor och behöver samarbeta för att nå klimatneutralitet. Grannregionerna kan ha helt andra metoder och lösningar på klimatutmaningarna än svenska kommuner, men givet en gemensam nordisk kultur kan dessa säkert tillämpas i Sverige efter anpassning. I EU är

regionalt samarbete en viktig del i utvecklingsarbetet. I det kommande EU-samarbetet kring klimatkontrakt kan därför ett utvecklat regionalt samarbete mellan nordiska länder bli till en fördel.

4.8 Analys och rekommendation: rapportering och uppföljning (avsnitt 3.8)

I avsnitt 3.8 Rapportering och uppföljning är kommunerna inbjudna att beskriva sitt uppföljningsarbete och eventuella ambitionshöjningar. Här har kommunerna lagt fokus på klimatmålen ur ett kvantitativt perspektiv i form av mängd växthusgaser eller liknande. Den kvantitativa uppföljning av klimatpåverkan är viktig och grundläggande, men ska inte heller dominera samarbetet. I klimatkontraktet finns också ett gemensamt avsnitt som riktar in sig mer på generell och kvalitativ uppföljning och utvärdering: avsnitt 7: "Gemensamt arbete kring uppföljning, utvärdering och uppdatering". Den allmänna beskrivningen i avsnitt 7 är framtagen av Viable Cities i dialog med kommunerna och myndigheterna och lyder:

"Viable Cities och kommunen är överens om att genomföra en årlig uppföljning av kommunens resultat inom ramen för Klimatkontrakt 2030. Viable Cities tar fram underlag för en årlig uppföljning på kommunal och nationell nivå."

I bilagan till klimatkontrakten anges vidare:

*"... som underlag kommer Viable Cities:
– att genomföra en årlig uppföljning på nationell nivå av de samlade resultaten av Klimatkontrakt 2030; detta kommer att ske i samarbete med Rådet för Hållbara Städer, och
– att genomföra en utvärdering av verksamheten i former som återstår att bestämma."*

Sex av kommunerna beskriver sitt allmänna uppföljningssystem för miljö och klimat. En kommun använder den allmänna beskrivningen från Viable Cities och två kommuner saknar avsnittet. Umeå har beskrivit ett pågående utvecklingsarbete. Inga kommuner har i övrigt angivit någon ambitionshöjning inom rapportering och uppföljning.

Nedan har kommunernas angreppssätt rörande rapportering och uppföljning strukturerats upp i fem grupper, där också rekommendationer finns för varje grupp:

- Använd digitala plattformar och erkända utvärderingsramar
- Samarbeta kring Indikatorer för scope 3 eller konsumtionsbaserade utsläpp
- Utveckla uppföljning på stadsdelsnivå eller delområdesnivå

- Lokala eller gemensamma klimatpolitiska råd för kommunernas klimatarbete?
- Inspireras av Tredje-partsuppföljning av arbetssätt för "omställningsfunktionen"

Använd digitala plattformar och erkända utvärderingsramar för ökad professionalitet, jämförbarhet, minskad administration och för att sprida ringar på vattnet nationellt och internationellt

Globala och regionala borgmästaravtal

Flera kommuner anger att de använder sig av internationella samarbetens ramverk och digitala plattformar för rapportering och utvärdering. Syftet är erfarenhetsutbyte och global mobilisering. Det avser främst Globala borgmästaravtalet (GCoM) och det regionala EU:s borgmästaravtal (EU CoM) samt WWF klimatstadstävling One Planet City Challenge (OPCC). Alla tre bjuder in kommunen att rapportera analys, nuläge, mål och åtgärder för både klimatanpassning och klimatomställningen samt energieffektivisering och förnybar energi. Detta stämmer väl med Viable Cities ansats att arbeta integrerat med "adaptation" / klimatanpassning och "mitigation" / klimatomställning.

Det Globala borgmästaravtalet använder en digital rapporteringsplattform som tillhandahålls gemensamt av organisationerna CDP ochICLEI. EU:s borgmästaravtal använder en egen digital plattform, MyCovenant. En rapportering på CDP/ICLEI accteras av EU:s borgmästaravtal.

Uppläggen och omfattningen är något olika. En kommun kan också välja att rapportera till CDP/ICLEI utan att delta i borgmästaravtalen och kan då också få en utvärdering av CDP.

Borgmästaravtalet, Globala borgmästaravtalet, CDP och WWF OPCC ger en återkoppling till de kommuner som rapporterar, både i form av hur mycket som rapporteras, dess kvalitet samt bedömd effekt på minskade utsläpp och mindre sårbarhet. Däremot är de olika kvalificerade eller omfattande i sin återkoppling. CDP och WWF:s One Planet City Challenge är mer omfattande och kvalificerad. Bedömningen är att WWF:s utvärdering och återkoppling är mest transparent och tydlig av de två och har dessutom en specifik utvärdering av kommunernas klimatmål för 1,5-gradersmålet. Några kommuner nämner i klimatkontrakten att de får väl godkänt på CDP:s rapportering årliga utvärdering (Kategori A av A-D). Oftast rapporterar erfarna klimatkommuner på flera plattformar. Det finns olika skäl att rapportera på de olika plattformarna. Ett tungt skäl att delta i EU:s Borgmästaravtal är att det ofta krävs nuförtiden att vara godkänd där för att komma i fråga för att ansöka om projektmedel från EU. Annars visar svenska kommuner en ljummen attityd till Borgmästaravtalet. EU:s mission 100 Climate Neutral Cities kommer högst troligen att använda EU:s Borgmästaravtals plattform. För kommunerna är det resurskrävande att hålla reda på och rapportera på olika plattformar. Det går att rapportera på CDP-ICLEI till EU:s borgmästaravtal. Via CDP eller WWF OPCC erhålls en mer kvalificerad återkoppling som ligger mer i linje med ambitionerna i Klimatkontrakten. I WWF:s klimatstadstävling får alla deltagande städer en automatgenererad utvärdering av klimatmål både omställning och anpassning, klimatrisker, mål, nuläge, planer och åtgärder mm. Finalisterna, vanligast tre per land, får också en manuell utvärdering på djupet av tävlingsbidraget, tillika kommunens arbete. Ett särskilt fokus är att utvärdera kommunernas klimatmål mot rättvisa (rikare städer får högre krav) klimatmål.

Rekommendation:

Se på möjligheterna att samarbeta med WWF och deras utvärderingsramverk kopplat till klimatstadstävlingen och Klimatkontrakt 2030, men även för övriga medlemskommuner i Viable Cities.

Skillnader och likheter mellan olika rapporteringsplattformar

Faktarutan är inte fullständig eller kvalitetssäkrad i denna rapport, utan är tänkt som en översikt.

Kommun	EU CoM	CDP A-lista 2020	WWF OPCC – Klimatstads-tävling	Klimat-kommunernas medlemstest
Krav på klimatmål	> EU:s mål 2030	?	1,5 graders-målet – rättvist satt	Ja, att det finns mål
Rapportering Scope 1+2	Ja Sektorer Subsektorer	Ja Sektorer Subsektorer	Ja Sektorer Subsektorer	Nej, men krav på regelbunden egen uppföljning
Rapportering Scope 3	Nej	Möjligt	Möjligt Önskvärt	Nej
Analys klimateffekter	Ja	Ja	Ja	Krysslista
Utvärdering mot 1,5-2 gradersmålet?	Nej	Ja	Ja + krav på rättvist mål	Nej
Handlingsplan klimatomställning	Ja	Ja	Ja	Ja
Åtgärder klimatomställning	Beräkna för att möta mål	Ja – beskriva kvalificerat, relevans utvärderas	Ja – beskriva kvalificerat, relevans utvärderas	Att det finns åtgärder – krysslista
Handlingsplan klimatanpassning	Ja	Ja	Ja	Nej
Åtgärder klimatanpassning	Ja	Ja	Ja	Att det finns åtgärder – krysslista

Tabell 4.8.1. Skillnader och likheter mellan olika rapporteringsplattformar (ej fullständig).

Kommunerna rapporterar frivilligt i olika samarbeten. I EU:s borgmästaravtal (EU CoM) och det globala borgmästaravtalet (GCoM) liksom för WWF:s klimatstadstävling sker det i en digital nätbaserad plattform. De två senare använder samma plattform (CDP-ICLEI). Medlemmarna i Klimatkommunerna svarar i excel-dokument. Klimatkommunernas rapportering är mer översiktlig jämfört med övriga. Alla ger återkoppling av något slag. CDP och WWF mest omfattande. WWF:s har tydligast krav på klimatmålen.

Överblick kommunernas nationella och internationella samarbeten med avseende på rapportering, uppföljning och benchmarking

I Sverige det finns framför allt två organisationer för generella klimatsamarbete mellan kommuner inom miljö och klimat. Klimatkommunerna och Sveriges ekokommuner, där de förra är specifikt inriktade på klimat och de senare är generellt för miljö. Klimatkommunerna är medlemmar av Viable

Cities. Sju av de nio kommunerna är medlemmar i Klimatkommunerna. En är medlem i Ekokommunerna och en är inte med i någon av de två kommun- och regionföreningarna.

Klimatkommunerna har medlemskrav på att nå en viss nivå av klimatarbete. En nivå som sedan måste upprätthållas. Rapporteringen / medlemstestet görs på ett enkelt sätt med ja/nej svar på listor. Sveriges ekokommuner har inte den typen av medlemskrav men rapporterar och arbetar tillsammans med nyckeltal, varav några är inom klimat.

Kommun	EU CoM	Global CoM	CDP A-lista	WWF OPCC (CDP-Iclei)			Klimat-kommuner	Eko-kommuner	Eurocities	Iclei
				2018 2016	2020	2022				
Enköping						-	--	Ja	--	--
Göteborg	Ja					Ja	Ja	--	Ja	Ja
Järfälla						Ja	Ja	--	--	--
Lund	Ja		2020	Ja		Ja	Ja	--	--	--
Malmö	Ja		2020			Ja	Ja	--	Ja	Ja
Stockholm	Ja	Ja	2020	Ja		?	Ja	Ja	Ja	Ja
Umeå	Ja			Ja	Ja	Ja	--	--	Ja	Ja
Uppsala	Ja	Ja	2019	Ja	Ja	-	Ja	--	Ja	--
Växjö	Ja	Ja		Ja	Ja	Ja	Ja	--	--	Ja

Tabell 4.8.2. Överblick över kommunernas medverkan i internationella initiativ och nationella och internationella kommunföreningar.

De flesta kommuner är med i EU:s borgmästaravtal, minst tre är också samtidigt med i det Globala borgmästaravtalet. Sex av kommunerna har rapporterat på CDP/Iclei:s plattform för antingen Globala borgmästaravtalet eller OPCC eller för CDP direkt. Alla utom två kommuner är med Klimatkommunerna.

Not: CDP A-lista 2020 har även med Örebro och Västervik. Totalt 5 svenska kommuner. Kommuner som ej får A av CDP publiceras ej. Det finns svenska kommuner som har deltagit men ej fått A. Uppgifter om deltagande i Globala borgmästaravtalet är oklara. WWF nya tävlingsomgång 2021-22 öppnade våren 2021. Kommuners deltagande bli defintivt senast 31 augusti 2021.

Samarbeta kring indikatorer för scope 3 eller konsumtionsbaserade utsläpp

Umeå beskriver sitt pågående utvecklingsarbete för indikatorer för att följa klimatpåverkan ur ett konsumtionsperspektiv. Flertalet av kommunerna har något liknande arbete, som exempelvis Malmö, men nämner inte det i sina kontrakt. Vanligtvis avses med konsumtionsperspektiv klimatpåverkan i scope 3, ibland även avgränsat till konsumentprodukter och inte till alla slags produkter för olika ändamål och sektorer.

På kommunal nivå är det svårt för att inte säga omöjligt idag att få fram heltäckande statistik för konsumtionsperspektivet eller scope 3 med data som är kommunspecifika och inte nationella schabloner. Möjligtvis går det att få data för enskilda sektorer eller områden. Istället är det många kommuner liksom Naturvårdsverket som börjar pröva att använda indikatorer för olika områden av scope 3 som ett indirekt sätt att fånga perspektivet. Umeå har arbetat med enkäter. Uppsala har

arbetat med att få tiotusentals enskilda att mäta sitt eget klimatavtryck via en mobilapp i Viable Cities finansierade projektet Klimatlätt.

Rekommendation:

Ett flertal av de nio kommunerna har deltagit i ett utvecklingsarbete initierat av WWF 2019 gällande konsumtionsbaserade utsläpp. WWF är medlem i Viable Cities.

Ett fortsatt gemensamt utvecklingsarbete skulle kunna vara intressant. Flera andra trådar kan vara värda att utforska, exempelvis individuell mobilisering.

Fokus i samarbetet bör ligga på metoder, uppföljningsätt, indikatorer med mera, som mobiliserar invånarna och andra aktörer, snarare än detaljer och kompletta system.

Uppföljning på stadsdelsnivå eller delområdesnivå med fokus på system

Det är flera av kommunerna i Viable Cities samarbetsprojekt "Klimatneutrala städer 2030" som bland annat har fokus på framväxten av nya stadsdelar. Fler kommuner tar i sina Klimatkontrakt 2030 upp nya stadsdelar under flera av avsnitten som 3.1 Klimatmål, 3.2 Strategi och 3.3 Organisation och ledning samt 3.4 samverkan med aktörer och medborgare. Även de redan byggda stadsdelarna står i kommunernas fokus. Malmö nämner att det är möjligt för nya och gamla stadsdelar att växeldra och därmed lära av vrandra i utvecklingsarbetet. Uppsala vill utveckla metoder för samverkan med civilsamhället och medborgare för både nya och gamla stadsdelar.

Klimatkontraktarbetet avser hela kommunen, men det är fortsatt intressant att särskilt kunna följa arbetet i större exploateringsområden, de nya stadsdelarna. Här finns stora möjligheter att pröva nya systemlösningar i linje med vad Viable Cities identifierat som nödvändigt för att klara klimatomställningen i tid. Dessa stadsdelar har ofta högre ambitioner än kommunens generella klimat- och hållbarhetsmål. Detta anger både Järfälla och Stockholm. Så är det säkert med fler kommuner bara att det inte nämns i deras klimatkontrakt. Stockholm nämner att i Norra Djurgårdsstaden – som ska bli fossilfri till 2030 – där följs resultaten upp systematiskt i en årlig hållbarhetsredovisning. I Stockholms bilaga framkommer att uppföljningen sker i ett webbaserat uppföljningssystem. Det kan vara intressant att vidareutveckla det digitala verktyget gemensamt. Här bör beaktas så att uppföljningen också omfattar systemnivån på områdesnivå, och inte enbart följer upp detaljplaner och enskilda byggnader. Uppföljning av arbetet i redan byggda stadsdelar bör utvecklas parallellt men på egna premisser.

Rekommendation:

Eftersom stadsdelen, gammal som ny, är strategi och metod med egna klimat- och hållbarhetsmål är det av vikt att även kunna följa upp på stadsdelsnivå med fokus på systemfrågor. Metoder och digitala verktyg kan utvecklas gemensamt. Uppföljning för nya stadsdelar och för stadsdelar som redan är uppbyggda har olika förutsättningar och behov, och därmed formas uppföljningen olika.

Lokala eller gemensamma klimatpolitiska råd för kommunernas klimatarbete?

Lund och deras lokala klimatpolitiska råd med medlemmar från Lunds universitet är intressant att lyfta fram. Det är inspirerat av det nationella klimatpolitiska rådet. Uppdraget är att bedöma både Lunds klimatmål enligt Parisavtalet och Lunds åtgärder inom både klimatomställning och klimatanpassning. Alla kommuner har inte naturlig närhet till universitet och högskolor.

Rekommendation:

Utbyt erfarenheter om ”kommunala” klimatpolitiska råd. Bör fler kommuner inrätta ett sådant? Hur gör en kommun som inte har nära anknytning till ett universitet eller högskola? Om ett klimatpolitiskt råd för kommuner skulle inrättas mer generellt för kommunerna – hur skulle det se ut? Finns det något behov? Vilka kan vara alternativen? Är det bara personer från universitet som ska vara med i ett råd?

Tredje-partsuppföljning av arbetssätt - till avsnitt 7

Göteborgs inför en omställningsfunktion i sin organisation för att öka takten i klimatarbetet och nå sina klimatmål. Se ovan under 3.3 Organisation. Göteborg arbetar med sju strategier i deras miljö- och klimatprogram. En processuppföljning utförd av tredje part planeras för alla sju strategier i programmet, därmed även för omställningsfunktionen.

Rekommendation:

Uppföljning av mer kvalitativ art, exempelvis på nya arbetssätt är intressant och synes passa in för fortsatt gemensamt samarbete under ansatsen i den gemensamma uppföljningen som anges under avsnitt 7 i klimatkontrakten.

5. Slutord

Utöver analysen och rekommendationerna i rapporten, lämnar vi här några övergripande rekommendationer och inspel, visar på några genomgåenden teman i kontrakten och lyfter några av de gjorda rekommendationer som har särskild potential.

1. Klimatneutrala kommuner på väg mot att bli klimatpositiva

I centrum för Klimatkontrakt 2030 och EU:s mission Climate Neutral Cities 2030 står målet och missionen klimatneutral stad/kommun. Klimatneutralt kan inte vara slutmålet, det måste finnas något efter netto-noll. Utsläppen behöver fortsätta minska. Därmed behöver kollagringen och förstärkningen av ekosystemen fortsätta. Bortanför klimatneutralt ligger målet klimatpositivt. Klimatpositivt är ett målord som allt fler kommuner och företag börjat använda för att det har en positiv mobiliserande kraft.

Kommunerna har en roll att skapa en gemensam målbild och ett sammanhang som får alla aktörer och medborgare att känna tillit till att var och en bidrar, så att ingen inväntar någon annan. Här spelar målord en viktig roll. Den typen av mål behöver inte detaljdefinieras, det blir kontraproduktivt. Däremot behöver de fyllas med några bärande principer för att begreppet inte ska bli urvattnat. Ett par givna är: låga utsläpp från fossila bränslen, hålla en koldioxidbudget utifrån ett globalt rättviseperspektiv för resursstarka kommuner och länder, arbeta med kolinlagring samt bidra positivt till global ekologisk återhämtning och global välfärd.

De flesta kommuner har idag kvantifierade klimatmål, men de formuleras till del på olika sätt och med olika avgränsningar. Digitala verktyg har möjlighet att visualisera olika mål tillsammans.

Mål som är visuellt framställda bredvid varandra kan enklare jämföras vilket underlättar samarbete och gemensam förståelse.

2. Stå upp för kommunernas roll och mandat för samverkan för systemskiften

Kommunerna visar fram en mångfald av sätt som de arbetar med strategier. Men den kanske viktigaste strategin är att kommunerna definierar sin roll i klimatarbetet. Kommunerna som demokratisk vald organisation har mandatet att sätta nödvändiga klimatmål och ta ett ledarskap för lokal aktörssamverkan och medborgarengagemang för att tillsammans klara klimatomställningen. Kommunerna behöver ta mod till sig och se sin roll att katalysera systemskiften i syfte att åstadkomma omställningar för ett hållbart samhälle.

3. Lägg i en organisatorisk överväxel i den kommunala organisationen

Hittills i Sverige och i svenska kommuner har klimatpåverkande utsläpp minskat med max 1-2 % per år de senaste 30 åren. Takten behöver höjas till 10-14 % per år. Det är en mycket kraftig nivåhöjning. Nivåhöjningen behöver göras nu, och fortsatt framåt i minst 10-20 år. Det är mindre troligt att en ordinarie organisation klarar av det, eftersom det krävs att göra saker på nya sätt, ifrågasätta rådande kultur, vanor och förvaltningsgränser, och istället placera systemskiften i centrum för organisationen och verksamheten. Regeringen har nyligen instiftat ett klimatkollegium med sju ministrar. Frågan är hur ser en mekanism ut inom kommunal organisation vilken gör att kommunen kan leda sig själv, lokalsamhällets organisationer och företag och medborgarna i en takthöjning? Var finns överväxeln?

4. Transformera systemet görs genom lokala samarbeten och mellan nivåerna

De flesta av klimatkontraktskommunerna och andra kommuner har någon typ av organiserat klimatsamarbete med andra lokala aktörer. Det heter olika - pakt, allians, avtal - och fungerar lite olika, men har samma syfte att accelerera klimatarbetet. Det finns även liknande aktörssamarbeten på regional nivå och nationellt finns Fossilfritt Sverige. Det finns en stor potential i att utveckla dessa plattformar tillsammans mellan kommunerna, men också mellan nivåerna – lokalt-regionalt-nationellt.

5. Stadsdelsvis klimatarbete och hållbarhetsarbete som en röd tråd

Stadsdelen återkommer ofta i kommunernas klimatkontrakt under de olika avsnitten. Från skarpare mål än för kommunen i övrigt, över frågor om samverkansorganisation och systeminnovation på systemnivå till uppföljning och utvärdering. I rapportens analys och rekommendationer behandlas den stadsdelvisa ansatsen avsnitt för avsnitt. Där beskrivs det stora intresset och de möjligheter som finns för att arbeta på stadsdelsnivå nära människor och med ett systemperspektiv. Det finns därför anledning att utveckla en sammanhållen röd tråd för det stadsdelvisa klimatarbetet som ett gemensamt strategiskt utvecklingsområde.

6. Klimatanpassning saknas med behöver samordnas med klimatomställningen

Det finns inte något specifikt avsnitt för klimatanpassning i Klimatkontrakt 2030 nuvarande utformning. Vilket är klokt då arbetet med klimatomställning och klimatanpassning bör ske integrerat och samordnat. Men sammantaget kan konstateras att det är få av klimatkontrakten som tar upp klimatanpassning på ett fylligare sätt. Oftast finns bara korta hänvisningar enbart i bilagan till respektive stads kontrakt. Dessa korta hänvisningar gör inte alls rättvisa åt ett ofta ganska

omfattande arbete med klimatanpassning som sker i kommunerna. I nästa utvecklingssteg av klimatkontrakten bör arbetet med klimatanpassning tydliggöras. Det krävs stora investeringar både för klimatomställningen och för klimatanpassning. Det är av vikt att de kan stödja varandra.

En sista reflektion – alla kommuner ska med, med hjälp av ramlagstiftning

Situationen med klimatkrisen är så allvarlig att det inte längre kan vara en frivillig verksamhet för kommuner och regioner att arbeta med åtgärder för att minska lokal klimatpåverkan. Det finns redan nationell lagstiftning för att kommuner ska beakta anpassning av samhället till ett förändrat klimat. Samtidigt bör det kommunala självstyret och lokala förutsättningar vara grunden för klimatarbetet för bästa resultat. Tvingande nationell lagstiftning kan således vara på en ramnivå med krav på sätta mål minst i linje med Parisavtalet samt sätta organisation och ta fram en finansierad åtgärdsplan. Klimatkontrakt 2030 kan stå modell för genomförande och flernivåsamarbete. Alla kommuner ska med. Nationell ramlagstiftning visar på allvaret.

Bilaga – Sammanställning av rekommendationer

Här följer en lista på de rekommendationer som återfinns i rapporten. I rubriken finns hänvisning till avsnitten i Klimatkontraktet, och punkterna hänvisar till respektive underavsnitt i rapportens avsnitt 4.

4.1 Klimatmål (avsnitt 3.1 i Klimatkontraktet)

- Använd kommunernas ledarskap med mål i linje med Parisavtalet för att mobilisera fler

Rekommendation: Kommunerna har en roll i att skapa en gemensam målbild och ett sammanhang som får alla aktörer och medborgare att känna tillit till att var och en bidrar, så att ingen inväntar någon annan. Att politiskt fastställa nödvändiga klimatmål för lokalsamhället/kommunen i linje med vad vetenskapen för fram är en strategi i sig och en roll att axla för kommunerna. Utveckla en gemensam kommunikation kring kommunernas roll och modet att sätta nödvändiga klimatmål för att inspirera fler kommuner och nationer att våga göra likadant.

Diskutera hur klimatmålen bäst kan formuleras för att enkelt kommuniceras och förstås. Diskutera hur klimatmålen bäst kan formuleras och användas för att mobilisera den egna organisationen, andra företag och organisationer och medborgarna.

- Samlas kring formuleringar och definitioner smat höjd ambitionsnivå på klimatmålen

Rekommendation: Det är önskvärt att tydliggöra definitioner och ambitioner för det övergripande klimatmålet för kommuner. Det skapar en starkare kraft för omställning om de kommuner som samarbetar inom Klimatkontrakt har liknande eller lika målformuleringar. Jämförelsen mellan kommunernas mål visar tecken på att formuleringar och språkbruk håller på att ensas, vilket visar att på sikt skulle det kunna vara möjligt att ha liknande målformuleringar. Det vore önskvärt att kommunerna presenterar sina klimatmål på ett sätt som gör det lättare att jämföra med andra kommuners klimatmål, exempelvis om klimatmålet är per invånare eller i absolut tal samt vilket scope det har. Klimatmål formulerade som målord bör översättas till procentuell minskning eller målnivå i siffror. Det är önskvärt att ha klimatmål både i ord och siffror.

Ett samarbete med relevanta internationella klimataktörer bör ske för att definiera klimatneutralt och klimatpositivt. Ett par utgångspunkter verkar givna: låga eller inga fossila utsläpp, negativa utsläpp ska ingå och när kan en kommun säga att den är klimatpositiv. Hela scope 1+2 bör minst ingå, på sikt även scope 3. Vidare bör diskuteras vad som räknas som negativa utsläpp och vad som är prioriterade åtgärder för att åstadkomma sådana.

En målsättning som klimatneutral eller klimatpositiv bör följas av en ambitionsinriktning eller handlingsplan för kolinlagring.

- Låt konceptet rättvis koldioxidbudget påverka klimatmålen

Rekommendation: Samarbeta kring att utveckla förståelsen av koldioxidbudget och ackumulerade utsläpp i analys och utveckling av klimatmål och gapet till de åtgärder som behöver göras. Samarbetet bör innefatta och tydliggöra klimatmålen utifrån konceptet koldioxidbudget.

Mål, både i målord och i procent, som anges för ett visst år som exempelvis 2030 eller 2040, behöver kompletteras med att ange en procentuella minskning per år för att ha en tillräcklig omställningshastighet för hålla klimatbudgeten.

- Utveckla klimatmålen för konsumtionsbaserade (scope 3) klimatmål

Rekommendation: Klimatmål för scope 3, eller alla scopen 1-2-3 tillsammans, är ett outvecklat område som lämpar sig för gemensamt utvecklingsarbete. Definiera, tydliggöra innebörd, öka jämförbarhet och om möjligt hitta (flera) gemensamma målformuleringar.

- Kommunorganisatoriska klimatmål som hävstång, nu med fokus på scope tre

Rekommendation: Att gå före som kommunorganisation är en strategi som används av många kommuner men som inte alltid är tydliggjord. Det finns en stor potential i att använda kommunen som hävstång och draglok för omställningen i hela samhället. Under avsnitten om Strategi respektive Ledning och styrning kan hävstångsmekanismen utvecklas och göras explicit.

Kommunerna har länge använt sitt arbete inom energiförsörjning och egna fordon som gott exempel och hävstång. Förslaget är att samarbeta för att göra på liknande sätt med fokus nu indirekt klimatpåverkan och scope 3.

- Utveckla klimatmål för nya och gamla stadsdelar som bas för en röd tråd i arbetet

Rekommendation: Utveckla målformuleringar på stadsdelsnivå för systemförändringar och gå fram fortare. Knyt till strategi och metodutveckling för aktivt klimat- och hållbarhetsarbete stadsdel för stadsdel oavsett om gammal eller ny stadsdel.

Att utveckla metoder för klimatarbete inriktat på stadsdelar kan bli ett viktigt gemensamt konceptarbete inom Klimatkontrakt 2030. Då är det bra att utveckla målformuleringar till stöd för det stadsdelvisa arbetet.

- Stad och kommun – olika fort fram?

Rekommendation: Diskutera om ett uppdelat klimatmål mellan stad och kommun, där staden ska vara klimatneutral tidigare än kommunen som helhet) är ett sätt att komma fram fortare i klimatarbetet och vilka för- och nackdelar som kan finnas.

4.2 Strategi (avsnitt 3.2 i Klimatkontraktet)

- Vision och övergripande mål som strategi

Rekommendation: Formulera och fastställ övergripande klimatmål för lokalsamhället och en kommun som en strategi i sig. Samverka i klimatkontrakten kring hur mål kan standardiseras eller hitta gemensam målstruktur. Samverka kring formulering och framställning av kommunala klimatmål så att de kan bli tydligare och lättare att förstå för medarbetare och kommunens invånare och hur

kommunens roll kan förtydligas genom målet. Därmed skulle kontraktet i sig bli kunna tydligare och underlätta kommunikation både internt och externt.

- Samla strategierna

Rekommendation: Strategier är viktiga och förtjänar omsorg. Ett samarbete inom Klimatkontrakt kring struktur, innehåll och formulering av strategier kan vara värdefullt. Särskilt för att stödja utvecklingen av klimatinvesteringsplanerna. Ett fokus kan vara att formulera en samlad och övergripande strategi. Ett annat fokus kan vässa och samla befintliga skrivningar. Båda kan underlätta kommunens interna och externa arbete för att nå klimatmålen. Det sägs fastän medvetenhet finns om att alla kommuner är olika, har olika förutsättningar, olika demografi och utmaningar, och att standardisering eller gemensam struktur för strategier därför varken är eftersträvansvärt eller möjligt.

- Klimatfärdplaner som samskapas av lokala aktörer som strategi

Rekommendation: Klimatmål kan endast nås genom att alla parter i samhället ställer om till fossilfri verksamhet och livsstil. Därför är det angeläget att samverka med samhällsaktörer fortsätter stå i centrum i arbetet med Klimatkontraktet framöver. De handlingsplaner som samskapas lokalt i de nio kommunernas projekt Klimatneutrala städer 2030 förväntas vara en grundbult i det fortsatta arbetet.

- Prioriterade omställningsområden som strategi

Rekommendation: Utbyt erfarenheter kring och utveckla de olika sätten som kommunerna delar in och strukturerar det strategiska arbetet i olika prioriterade fokusområden så att enskilda fokusområden tillsammans kan bidra till att ge resultat på en strukturell nivå, men också kan bidra till att mobilisera en bredd av aktörer.

- Satsningar på geografiska delområden som strategi

Rekommendation: Utforska satsningarna kommunerna gör i geografiska delområden. Utbyt kunskap kring vilka mervärden som skapas och dess effekter på strukturell nivå. Utveckla en sammanhållen röd tråd för hela klimatarbetet genom arbetet i geografiska delområden - från mål, över strategi och till organisationen och dess samverkan med samhällsaktörer för att lyckas med systemskiften. Låt det bli ett nytt avsnitt i Klimatkontrakten.

4.3 Organisation och ledning (avsnitt 3.3 i Klimatkontraktet)

- Tvärsektoriellt samarbete (hängrännor) inom kommunorganisationen (stuprör) för att klara omställningen

Rekommendation: Tvärsektoriellt samarbete inom offentlig verksamhet behövs både på kommunal och statlig (och EU) nivå som en förutsättning för att lyckas med klimatomställningen. Att arbeta tvärsektoriellt är lättare sagt än gjort vilket gör det till ett bra tema för erfarenhetsutbyte. Diskussionen förs med fördel på lokal och nationell nivå och tillsammans.

På området klimatanpassning är det grundläggande att arbeta över de interna organisationsgränserna mellan klimatomställning, krisledning/beredskap och samhällsplanering och VA.

- Utveckla kommunal omställningsfunktion för långvarig klimatkrishantering och accelererat arbete

Rekommendation: Utforska och utveckla kommunernas ansatser till interna omställningsfunktioner för långsiktig krishantering av klimatutmaningen och för att kraftigt öka takten i klimatarbetet. Viable Cities och kommunerna kan tillsammans med exempelvis organisationsvetare och organisationsledare utforska kommunernas olika ansatser, utvärdera och följa arbetet för att ta lärdom samt sprida erfarenheter.

- Stärk kommunal intern organisering av innovationsarbetet för klimat och aktörssamverkan samt utforska organisationsformer för jämbördig aktörssamverkan

Rekommendation: Öka fokus på klimatfrågan och organiserad samverkan med andra aktörer i kommunernas arbete med att utveckla det systematiska arbetet med innovation inom kommunal verksamhet i allmänhet. Stärk kontakterna mellan de som arbetar med klimat och de som arbetar med innovation.

I samarbete med andra aktörer ta med både mindre och större aktörer och utveckla förutsättningslöst gemensamma utgångspunkter för samarbetet. Utforska lämpliga organisationsformer för de triple-helixsammansatta innovationsteam som kommunerna ska formera enligt Viable Cities utlysning Klimatneutrala städer 2030. Så att organisationsformen kan stödja ett jämlikt samarbete mellan aktörerna. Utvecklingen av det arbetet bör samordnas med den fortsatta utvecklingen inom Klimatkontrakt 2030.

- Organisera aktörssamverkan på stadsdelsnivå för att lyckas med systemskiften

Rekommendation: Områdesnivån/stadsdelsnivån en lämplig nivå för att utröna vilka systemlösningar som behövs och hur de kan åstadkommas i aktörssamverkan och kommunens möjliga olika roller i förändring av systemen. Organisationsformerna för aktörssamverkan vid byggandet av nya stadsdelar eller systemförändring i gamla stadsdelar är ett outvecklat område som behöver kartläggas och utvecklas för att lyckas med systemskiften.

Överväg att kartlägga Frikommunsförsöket på 80-talet. Från en sådan kartläggning skulle det kunna komma lärdomar kring hur nya tekniker kan testas i "frizoner", och hur lagstiftning och regler kan bearbetas för att möjliggöra innovationer, inte minst på systemnivå.

4.4 Samverkan med näringsliv, akademi och medborgare/civilsamhälle (avsnitt 3.4 i Klimatkontraktet)

- Utveckla metoder och höjd i interaktionen med medborgarna

Rekommendation: Kommunernas arbete skulle tjäna på att tydliggöra sin teoretisk grund och beskriva en samlad palett av metoder. Det finns skalor och definitioner av medborgarinteraktion att hämta från forskningen för tillämpning inom klimatområdet. Här kan samarbete ske både med Sveriges kommuner och regioners arbete och med experter inom området medborgarengagemang. Att samla och strukturera de exempel som kommunerna ger i sina klimatkontrakt är en bra början till en rik palett att bygga vidare på.

Kommunerna bör i sina interaktion med medborgarna använda sig av både klimatspecifika interaktioner och integrera klimatfrågan i de ordinarie strukturerna för dialog och medskapande

samhällsutveckling. En medveten dubbel strategi gör att klimatarbetet kan ta snabbare steg framåt samtidigt som det integreras i ordinarie strukturer.

- Utveckla förmågan att möta en mångfald av individer och grupper

Rekommendation: Det är av vikt att genomföra målgruppsanalyser, och att bredda och fördjupa dessa för att fullt ut förstå och möta en mångfald av medborgarna och i deras sammangång för både bredd och fokus i klimatsamarbetet. Kommunerna bör tillskansa sig tillräckligt med metoder och aktiviteter för att involvera ett brett spektrum av medborgare i dess olika roller, enskilda som i grupp eller föreningar.

Genom samarbete med föreningar, företag och andra organisationer och deras medlemmar, anställda, kunder och så vidare kan många människor nås utan att kommunen självt behöver nå alla. Beredskap behöver finnas för att möta klimatförnekare och andra som inte bidrar positivt.

- Utveckla metoder för medborgarengagemang på kvarters och stadelsnivå

Rekommendation: Människor lever lokalt i sin stadsdel och har ofta sitt engagemang där. Där kan kommunerna möta sina medborgare för en handfast praktisk klimatomställning, men viktigt att det sker i ett helhetstänk kring vardag och samhälle. Bygg på de initiativ som finns eller skapa utrymme för nya medborgarinitiativ.

Ta vara på erfarenheter och metoder för kommunalt arbetet med social hållbarhet i stadsdelar till stadsdelvis medborgarengagerad klimatomställning.

Slå ihop arbetet med social hållbarhet och arbetet med miljömässig hållbarhet till en helhet, hållbar stadsdelsutveckling.

- Utveckla koncept för samverkan samlat med medborgare och organisationer

Rekommendation: Kommunerna arbetar med medborgarengagemang respektive organiserat klimatsamarbete med de lokala samhällsaktörerna, oftast på olika arenor av naturliga skäl. Utveckla också koncept eller ramverk där både medborgare respektive organisationer/företag ingår och samspelar i en helhet. Det samlade arbetet skulle kunna bli starkare om fler kommuner arbetade så. Det är särskilt en fördel när kommunerna arbetar med klimat och hållbarhet i stadsdelar att kunna involvera alla i gemensamma målsättningar.

- Utveckla de lokala organisationerna för aktörssamverkan och koordinera samarbetena mellan lokal, regional och nationell nivå tillsammans med respektive klimatfärdplaner

Rekommendation: Kommuner, regioner/länsstyrelser och regeringen har initierat och driver sektors- och branschöverskridande aktörssamarbeten i förening eller nätverksform för klimatomställning på sin respektive nivå.

Samordna arbetet med organiserade aktörssamarbeten på de olika nivåerna vertikalt i ett flernivåsamarbete (till skillnad mot flernivåstyrning), vilket skulle öka den samlade effekten av samarbetena.

Samordna i en aktiv dialog alla de klimatfärdplaner som tas fram av dessa aktörssamarbeten oavsett om de är lokala/regional (geografiska) branschvisa eller sektoriella. Låt de stå i centrum för klimatinvesteringsplaner på alla nivåer.

Utbyt erfarenheter mellan de kommunalt drivna sektors- och branschöverskridande aktörssamarbeten. De kommuner som har ett klimatnätverk kan hjälpas åt och samtidigt hjälpa de som vill komma igång. Erfarenheterna visar att organiserat samarbete är ett kraftfullt sätt att mobilisera de lokala aktörerna och åstadkomma resultat.

Forma ett nytt strategiskt utvecklingsprojekt inom klimatkontraktet för att utveckla och koordinera offentligt drivna sektors- och branschöverskridande aktörssamarbeten mellan nivåerna.

4.5 Klimatinvesteringsplaner (avsnitt 3.5 i Klimatkontraktet)

- Ta lärdom från tidigare klimatinvesteringsprogram

Rekommendation: Ta vara på erfarenheter och insikter från de utvärderingar som gjordes av det tidigare stödprogrammet Klimp, Klimatinvesteringsprogrammet 2004-2012. Exempelvis kan man tänka sig att utmaningar som fanns i Klimp kan bli stora hinder i generation 2 av Klimp - Klimatinvesteringsplaner.

- Låt klimatinvesteringsplanen bli fokuspunkten i den lokal omställningen

Rekommendation: Adressera och inkludera i Klimatinvesteringsplanen vilka investeringar med nyttor som krävs för att nå en kommuns olika klimat- och sektorsmål och genomföra de olika strategierna. Omvänt kan man säga att Klimatinvesteringsplanerna på det sättet samtidigt kan ge ett behövligt ramverk för helheten av klimatarbetet.

- Kom igång snabbt och med höjd – kombinera ihop de kommunala, nationella och internationella handlingsplanerna

Rekommendation: Bygg basen i med klimatinvesteringsplanerna med den grund som redan finns i kommunernas klimatplaner och de strategiska handlingsplanerna som samskapas med lokala aktörer i projekten Klimatneutrala städer 2030 under 2019-2021. Kombinera och synkronisera vidare det kommunala geografiska perspektivet med de nationellt framtagna branschvisa klimatfärdplanerna från Fossilfritt Sverige. På så sätt kan arbetet med klimatinvesteringsplanerna komma igång snabbt för den skyndsamhet som klimatmålen kräver.

Fördjupa och toppa klimatinvesteringsplanerna genom att använda de åtgärdsbanker med effektiva åtgärder och innovationer som organisationer på internationell och nationell nivå har skapat. Mission Innovation är en av flera organisationer som kan nämnas. Samarbeta med aktörerna kring Exponential Climate Action Roadmap som identifierat och utvecklar de positiva åtgärder som kan och behöver skalas exponentiellt för att klara den takhöjning som krävs i arbetet för att nå klimatmålen.

Arbeta integrerat i klimatinvesteringsplanerna med klimatanpassning i klimatomställningen men låt klimatmålen styra även ambitionsnivån för klimatanpassning. Det krävs stora investeringar både för klimatomställning och klimatanpassning. Därför behöver åtgärderna i planen helst stödja både omställning och anpassning. Klimatanpassning bör därför bli tydligare beskrivet som en del av klimatkontrakten.

- Skapa förutsättningar för fortsatt kommunalt ledarskap på det breda och det långa perspektivet

Rekommendation: Definiera gemensamt de tio-femton viktigaste systemskiftena inom olika områden som en bärande struktur i klimatinvesteringsplanen och kraftsamla gemensamt kring dem.

Klimatinvesteringsplanerna måste klara att leverera både på målet klimatneutralt 2030 i scope 1 och 2, och samtidigt initiera de övriga omställningar som krävs för att nå lägre än fossilfritt och förnybart. Planerna bör ta höjd för att inkludera all klimatpåverkan i alla scope.

Ge kommunerna långsiktiga förutsättningar att utveckla och leda arbetet med klimatinvesteringsplanen. Förslagsvis i form av statligt stöd även till övergripande programsamordning i respektive kommun och kvalificerat utbyte mellan klimatkontraktskommunerna utöver stöd till själva investeringarna i klimatinvesteringsplanen.

Underlätta att ta fram klimatinvesteringsplaner genom standardiseringar som exempelvis schabloner för kostnadsberäkningar och mervinstberäkningar som borde kunna vara lika för alla städer. Det skapar också jämförbarhet och ger förutsättningar för gemensamt skapande.

- Flernivåsamarbete och systemperspektiv för att överkomma regelhinder för omställning

Rekommendation: Ge kommunerna fler och vassare verktyg och förändra styrmedel, lagar och regler på nationell och EU-nivå för en effektiv omställning som möjliggör och driver investeringar i rätt riktning och att de finansieras utifrån ett systemperspektiv vad gäller kostnad och nytta. Detta är redan en central del av parternas samarbete i klimatkontrakten. Systemperspektiv behöver anammas vid lagstiftning, utvecklingsarbete och utformning av styrmedel. Flera lagar och regelverk kan behöva synkroniseras, vilket gör att flera myndigheter behöver samverka.

Adressera strukturella hinder för klimatomställningen och åstadkom systemskiften med nationella myndigheters kompetens och kraft i en flernivådialog och flernivåsamarbete med kommunerna och regionerna.

Använd klimatkontraktets flernivåsamarbete för att samtidigt utveckla och testa innovationer med stödjande regelförändringar för systemskiften, i frizoner för innovation, är så kallade "policyjobb", för att skynda på omställningstakten och möjligheterna i klimatinvesteringsplanen.

4.6 Digitalt stöd för genomförandet (avsnitt 3.6 i Klimatkontraktet)

- Tillvarata digitaliseringens möjligheter för klimatomställningen – parera baksidorna

Rekommendation: Ta in i arbetet med klimatkontrakten kommunernas policyarbete för demokratisk styrning av den digitala transformationen så att den styrs till gagn för samhället och medborgarna.

Sätt i system att utvärdera de negativa konsekvenserna likväl de positiva följderna av de digitala lösningars inverkan på klimatomställningen, på både lokal och global nivå.

Ta de digitala lösningar som implementeras på största allvar i omställningsprocessen, men se dem i ljuset av hur de enskilda lösningarna blir del av strukturförändringarna.

- Möjliggör att nå klimatmål genom öppna data och IoT

Rekommendation: Se användningen av öppna data och IoT som en strategisk resurs för att möjliggöra innovationer vilket kan vara en av nycklarna till lönsam klimatomställning för kommunerna genom att nya affärsmodeller och arbetstillfällen utvecklas.

- Utveckla en palett av digitala verktyg för målsättning, beslutstöd och uppföljning av klimatomställningen

Rekommendation: Verka för en mångfald av digitala verktyg till stöd för klimatomställningen för att täcka olika syften, olika sakområden, tidsperspektiv, systemnivåer och så vidare. Genomför en kartläggning av behoven hos kommunerna, och en kartläggning om hur behoven möts i kommunerna för att identifiera möjliga gap där nya eller modifierade verktyg behövs. Se både till behov att samarbeta lokalt och samarbeta mellan kommun och stat, samt styra kommunorganisationen för ökad takt i klimatomställningen.

- Utveckla digitala tvillingar till att ge systemperspektiv och underlätta systeminnovation

Rekommendation: Inrikta arbetet med att utveckla digitala tvillingar av en stadsdel eller hela staden till att länka samman digital tvilling genom visuell fysisk avbildning med digital tvilling genom dataanalys och visualisering av resursflöden och påverkan på klimatet liksom uppfyllnad av klimatmålen. På så sätt utnyttjas kraften i båda ansatserna till digital tvilling fullt ut.

Utveckla den digitala tvillingen så att den underlättar förståelsen av staden/stadsdelen på systemnivå för att på så sätt underlätta för planering av systeminnovation och visualisering av genomförda systemskiften.

- Underlätta för invånarna att välja hållbar livsstil genom samarbete och digitala verktyg

Rekommendation: Skapa quadrupel-helix samarbeten för att underlätta hållbara livsstilar och klimatmedvetna val bland medborgarna genom att kombinera digitala verktyg med konkreta lösningar, kunskap och engagemang i organiserade sociala sammanhang. På så sätt kan medborgarnas klimatomställning skjuta fart exponentiellt och samtidigt bli personal- och kostnadseffektivt.

- Vässa och utveckla de digitala verktygen för medskapande för effektivare medborgarengagemang i klimatomställningen

Rekommendation: Utveckla de existerande allmänna digitala samrådsmetoderna i plan- och stadsutvecklingsprocesser så att de också blir riktade till klimatomställningen och klimatinvesteringsplanerna.

Väv ihop arbetet om digitala beslutstöd, digitala tvillingar och digitala verktyg för hållbara livsstilar med medskapande av de lokala klimatinvesteringsplanerna för maximal effekt.

4.7 Kommunerna som regionala innovationsnav för klimatneutrala kommuner (avsnitt 3.7 i Klimatkontraktet)

- Definiera inriktningen på arbetet med kommuner som regionala innovationshubbar

Rekommendation: Parterna i Klimatkontrakt 2030 bör tydligt definiera syfte och inriktning med avsnittet om kommunerna som regionala innovationshubbar. Området har stor potential som kan utvecklas med ökat fokus och metodutveckling.

- Inspirera och dra med övriga kommuner i regionen med tydliggjord klimatambition

Rekommendation: Klimatkontraktskommunerna med målet att bli klimatneutrala redan 2030 bör tydliggöra sin ambition för övriga kommuner i det ordinarie regionala kommunsamarbetet och inspirera till liknande målbilder. Det är lättare att nå målet om omkringliggande kommuner känner till kommunens strävan eller ännu bättre delar den övergripande målbilden att bli klimatneutrala vid någon tidpunkt.

De regionala utvecklingsstrategierna är centrala i att utveckla gemensamma vägar till målbilden. Klimatkontrakten bör därför kopplas samman med de regionala strategierna.

- Tydliggör klimatneutralitet som inriktning och mål i regionala tematiska nätverk

Rekommendation: Klimatkontraktskommunerna bör verka för att tydliggöra inriktningen mot klimatneutralitet i de tematiska regionala nätverken, eller om inriktningen redan är tydlig att sätta ett målår om det inte redan är gjort. På så sätt kan kommunerna skynda på takten i klimatarbetet.

- Öka fokus på klimatneutralitet i de regionala innovationspartnerskapen

Rekommendation: Klimatkontraktskommunerna kan se på möjligheterna att introducera alternativt öka fokus på klimatneutralitet i såväl de existerande som de framväxande regionala allmänna innovationsorganisationerna. På så sätt utnyttjas ordinarie strukturer och takten i det allmänna omställningsarbetet kan gå snabbare.

Parterna i Klimatkontrakt 2030 kan följa och stödja kommuner som Enköping och Uppsala respektive Umeå i deras ansats att specifikt verka genom att utveckla de existerande regionala innovationsorganisationerna till att bli regionala innovationsnav och dra med övriga kommuner och partners i regionen för klimatneutrala kommuner. På så sätt kan metoderfarenheter fångas upp för andra kommuners ambitioner att vara regionala innovationsnav enligt klimatkontraktet.

- Utveckla strukturer för interregional spridning av kunskap från regionala forskningssamarbeten

Rekommendation: Parterna i Klimatkontrakt 2030 bör utveckla och stärka strukturer för nyttiggörandet av de existerande och nya regionala forskningsplattformarna inom klimatområdet, så att kunskapen sprids mellan regionerna och kommer alla regioner till del. Både till regioner som har ett eget regionalt forskningssamarbete och de som inte har det.

- Lär och sprid erfarenheter genom regionalt nordiskt samarbete

Rekommendation: Utveckla det nordiska kommunala och regionala klimatsamarbetet med de klimatkontraktskommuner som gränsar till grannlandsregioner. Regionerna delar infrastruktur, företag och människor och behöver samarbeta för att nå klimatneutralitet.

Grannregionerna kan ha helt andra metoder och lösningar på klimatutmaningarna än svenska kommuner, men givet en gemensam nordisk kultur kan dessa säkert tillämpas i Sverige efter anpassning. I EU är regionalt samarbete en viktig del i utvecklingsarbetet. I det kommande EU-

samarbetet kring klimatkontrakt kan därför ett utvecklat regionalt samarbete mellan nordiska länder bli till en fördel.

4.8 Rapportering och uppföljning (avsnitt 3.8 i Klimatkontraktet)

- Använd digitala plattformar och erkända utvärderingsramar för ökad professionalitet, jämförbarhet, minskad administration och för att sprida ringar på vattnet nationellt och internationellt

Rekommendation: Se på möjligheterna att samarbeta med WWF och deras utvärderingsramverk kopplat till klimatstadstävlingen One Planete City Challenge och Klimatkontrakt 2030, men även för övriga medlemskommuner i Viable Cities.

- Samarbeta kring indikatorer för scope 3 eller konsumtionsbaserade utsläpp

Rekommendation: Ett flertal av kommunerna har deltagit i ett utvecklingsarbete initierat av WWF 2019 gällande konsumtionsbaserade utsläpp. WWF är medlem av Viable Cities. En fortsatt gemensamt utvecklingsarbete skulle kunna vara intressant. Flera andra trådar kan vara värda att utforska, exempelvis individuell mobilisering.

Rekommendation: Fokus i samarbetet bör ligga på metoder, uppföljningssätt, indikatorer med mera som mobiliserar medborgarna och andra aktörer, snarare än detaljer och kompletta system.

- Uppföljning på stadsdelsnivå eller delområdesnivå med fokus på system

Rekommendation: Eftersom stadsdelen, gammal som ny, är strategi och metod med egna klimat- och hållbarhetsmål är det av vikt att även kunna följa upp på stadsdelsnivå med fokus på systemfrågor. Metoder och digitala verktyg kan utvecklas gemensamt. Uppföljning för nya stadsdelar och för stadsdelar som redan är uppbyggda har olika förutsättningar och behov, och därmed formas uppföljningen olika.

- Lokala eller gemensamma klimatpolitiska råd för kommunernas klimatarbete?

Rekommendation: Utbyt erfarenheter om "kommunala" klimatpolitiska råd. Bör fler kommuner inrätta ett sådant? Hur gör en kommun som inte har nära anknytning till ett universitet eller högskola? Om ett klimatpolitiskt råd för kommuner skulle inrättas mer generellt för kommunerna – hur skulle det se ut? Finns det något behov? Vilka kan vara alternativen? Är det bara personer från universitet som ska vara med i ett råd?

- Tredje-partsuppföljning av arbetssätt - till avsnitt 7

Rekommendation: Uppföljning av mer kvalitativ art, exempelvis på arbetssätt är intressant och synes passa in för fortsatt gemensamt samarbete under ansatsen i den gemensamma uppföljningen som anges under avsnitt 7 i Klimatkontrakten.